

Sfântul Ignatie Briancianinov

Despre vedenii duhuri și minuni

Sfântul
IGNATIE BRIANCIANINOV

DESPRE
Despre
vedenii, duhuri și
minuni

Ediția a doua

Traducere din limba rusă de
Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

EDITURA
Σοφία

București, 2007

Redactor: Alina Diaconu

Coperta: Mona Velciov

Traducerea a fost efectuată după originalul în limba rusă: *Episcop Ignatie Briancianinov, Tvoronia, vol. IV-V, Sankt-Peterburg, Tipo-litografia M.P. Frolovoi, 1904.*

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

DESPRE SEMNE ȘI MINUNI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IGNATIE BRIANCIANINOV, st.

Despre vedenii, duhuri și minuni / sfântul Ignatie Briancianinov; trad. din lb. rusă de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas. - București; Editura Sophia, 2007

ISBN 978-973-7623-85-0

I. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

II. Tănăsescu-Vlas, Xenia (trad.)

Redactor: Alina Diaconi

Coperta: Mona Velcov

DESPRE SEMNE ȘI MINUNI

Traducerea a fost realizată după originalul în limba rusă de către I. Tănăsescu-Vlas și Xenia Tănăsescu-Vlas. Textul este din lucrarea „Despre semne și minuni”, Sankt-Peterburg, Tipografia M.F. Prokofiev, 1904.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IGNATIE BRIANCIANINOV, et.

Despre vedenii, duhuri și minuni / sfântul Ignatie Briancianinov; trad. din lb. rusă de Arican și Xenia Tănăsescu-Vlas. - București: Editura Sophia, 2007.

ISBN 978-973-7623-60-9

I. Tănăsescu-Vlas, Arican (trad.)

II. Tănăsescu-Vlas, Xenia (trad.)

Omilie

în luna cea de-a douăzeci și noua săptămâni
după Cincizecime

Sfânta Evanghelie ne-a istorisit astăzi că fariseii, nefiind satisfăcuți de minunile pe care le săvârșea Domnul, cereau de la Dânsul o minune deosebită: *semn din cer* (Marcu VIII, 11). Cererea unei asemenea minuni, venită dintr-o concepție ciudată cu privire la semne și minuni, a fost repetată nu doar o dată, precum și Domnul a mărturisit: *Neamul acesta cere semn* (Marcu VIII, 12). La cererea fariseilor s-au alăturat și saducheii, care se deosebeau atât de mult prin crezul lor de farisei (Matei XVI, 1). Dorința unui *semn din cer* a fost arătată câteodată și de popor. Astfel, după minunata înmulțire a celor cinci pâini și săturarea cu ele a unei numeroase adunări, ce cuprindea cinci mii de bărbați,

afară de femei și de copii, înșiși-văzătorii [mar-torii oculari] ai acelei minuni, părtașii acelei tra-peze, îi spuneau Domnului: *Ce semn faci Tu, ca să vedem și să credem în Tine? Ce lucrezi? Părinții noștri mană au mâncat în pustie, precum este scris: Pâine din cer le-a dat lor de au mâncat* (Ioan VI, 30-31). Pentru ei a părut neîndestulătoare minu-nata înmulțire a pâinilor în mâinile Mântuito-rului: ea a fost săvârșită cu liniște, cu sfântă sme-renie, de care erau pătrunse toate lucrările Dumnezeu-Omului – în vreme ce ei aveau trebu-ință de spectacol, le trebuiau lucruri de efect. Aveau nevoie ca cerul să fie acoperit de nori groși, să răsunetunetul și să scapere fulgerul, să cadă pâini din aer. Același caracter l-a avut cere-rea arhierilor și fruntașilor iudei către Mântuito-rul de a săvârși minune, atunci când Dumne-zeu-Omul a binevoit a Se sui pe cruce. *Arhierii, batjocorindu-L, istorisește Evanghelia, împreună cu cărturarii și cu fariseii, ziceau: Pe alții i-a mântuit, iar pe Sine nu poate să Se mântuiască? De este împărat al lui Israel, pogoară-Se acum de pe cruce, și vom crede în El* (Matei XXVII 41-42). Ei recunosc minunile săvârșite de către Domnul drept mi-nuni, și totodată le batjocoresc; batjocorindu-le, le leapădă; leapădând minunile dăruite de milos-tivirea lui Dumnezeu, cer o minune după so-

cotința lor, minune care, de s-ar fi săvârșit, ar fi nimicuit scopul venirii pe pământ a Dumne-zeu-Omului, și acesteia nu i-ar mai fi urmat răs-cumpărarea oamenilor. Între cei ce doreau să vadă de la Domnul minune, între cei a căror ușurătate, curiozitate, nechibzuință se voiau satisfăcute se arată și Irod (Luca XXIII, 8). Acesta avea nevoie de un semn pentru a-și petrece tim-pul în chip plăcut; neprimind ceea ce poftise, el l-a acoperit pe Domnul cu batjocuri, lucru prin care a și dobândit un minut de distracție. Dar ce înseamnă obșteasca cerere de minuni de la Dumnezeu-Omul, cerere exprimată de oameni cu orientare atât de diferită, cerere îmbinată cu disprețuirea minunilor izbitoare făcute de Dum-nezeu-Omul? Această cerere vădește concepțiile cugetării trupești despre minuni.

Ce este cugetarea trupească? Este un fel de a gândi cu privire la Dumnezeu și la tot ce este du-hovnicesc luat de om din starea lui de cădere, iar nu din Cuvântul lui Dumnezeu. Însușirea vrăj-mășiei față de Dumnezeu și a împotrivirii față de Dumnezeu, însușire de care este molipsită și preaplină cugetarea trupească, se vădește cu de-osebită limpezime din cererea către Dumnezeu-Omul de a face minuni după socotința înțele-gerii [rațiunii] cu nume mincinos, cerere însoțită

de neluare-aminte la minunile, de lepădare și osândire a minunilor pe care le-a săvârșit Dumnezeu-Omul potrivit bunătății Sale celei negrăite. El le-a săvârșit fiind *Puterea lui Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu* (I Corinteni I, 24).

Partea întâi

A fost un păcat greu cererea către Dumnezeu-Omul de a face minuni, cerere făcută pe temeiul și pornind de la principiile cugetării trupești. Dumnezeu-Omul, auzind această cerere cutezătoare, hulitoare, *suspînând cu Duhul Său, a zis: Pentru ce neamul acesta cere semn? Adevăr grăiesc vouă, că nu se va da semn acestui neam. Și lăsându-i, a plecat* (Marcu VIII, 12-13).

Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește: dimpotrivă, locuitorii cerului se întristează de căderea omului în păcat și de lepădarea [respingerea] pocăinței de către păcătos (Luca XV, 10)¹. Aflat în contemplarea harică a bunătății lui Dumnezeu față de omenire, în contemplarea bunăvoinței lui Dumnezeu ca toți oamenii să se mântuiască, Macarie cel Mare a găsit de cuviință să spună că pe Însuși Atotsfân-

tul, Nepătimitorul Dumnezeu Îl cuprinde plânsul – plânsul propriu Dumnezeirii – pentru pierzania oamenilor². Nu e străin de Duhul Cel Dumnezeiesc un plâns negrăit mai presus de înțelegerea noastră, și Duhul Sfânt, după ce S-a sălășluit în om, *mijlocește* pentru el *cu suspinuri negrăite* (Romani VIII, 26). Un astfel de suspin a fost stârnit în Fiul lui Dumnezeu de cererea tru-fașă și nebunească de săvârșire a unei minuni. El, *suspînând cu Duhul Său*, a zis: *Pentru ce neamul acesta cere semn ?* Această întrebare a fost un răspuns al lui Dumnezeu la cererea, potrivnică lui Dumnezeu, de săvârșire a unui semn. Ce plâns adânc, plâns Dumnezeiesc s-a auzit în acest răspuns ! În el s-a făcut auzită o anumită nedumerire, pricinuită de necuviința și obrăznicia cererii ! În el se vede pierderea nădejzii pentru mântuirea oamenilor care au rostit cererea potrivnică Duhului, Dătătorului mântuirii. Pe cei pecetluiți de cugetarea trupească, cei ce rămân cu încăpățănare în ea, cei ce bolesc fără putință de tămăduire, Domnul îi părăsește: îi lasă de capul lor, îi lasă pe mâna pierzării pe care au primit-o de voia lor și de care se țin de voia lor. *Și lăsându-i, a plecat*. Întocmai: *Cugetarea trupească moarte este* (Romani VIII, 6). Este propriu celor morți să nu își simtă starea de omorâre: este propriu cugetă-

rii trupești să nu priceapă și să nu simtă pierzania omului. Din pricina neconștientizării pierzaniei sale, ea nu simte nevoia de înviere și, pe temeiul conștiinței mincinoase a faptului că trăiește, a lepădat și leapădă adevărata viață – pe Dumnezeu.

Oare poate să fie un *semn din cer* vrednic de crezare în mod special ? Cei care au cerut un astfel de semn l-au cerut punând pe seama lui acest lucru. Oare se poate trage încheierea că un semn din cer este negreșit un semn de la Dumnezeu ? Din Dumnezeiasca Scriptură se vede cu totul altceva. Însăși expresia *semn din cer* e foarte vagă: pe atunci – precum fac și în ziua de astăzi cei mai mulți dintre oamenii nefamiliarizați cu științele – se punea pe seama cerului tot ce avea loc în văzduh sau pe întinderea de sub văzduh. Astfel, soarele, luna, stelele sunt socotite ca aflătoare pe cer, în vreme ce ele plutesc pe întinderea de sub cer; ploaia, tunetul, fulgerul sunt numite fenomene cerești, în vreme ce ele au loc în văzduh, în atmosfera pământescă, aparțin – hotărât lucru – pământului. Sfânta Scriptură istorisește că, prin lucrarea diavolului, *foc a căzut din cer și a mistuit oile și păstorii dreptului Iov* (Iov, I)³. Este limpede că acest foc s-a format în văzduh, așa cum se formează în acesta fulgerul. Simon magul uluia

prin minuni poporul orb duhovnicește, ce socotea puterea satanei, lucrătoare în Simon, drept marea putere a lui Dumnezeu (Fapte VIII, 10). Simon i-a uluit pe închinătorii la idoli din Roma îndeosebi atunci când în numeroasa lor adunare, după ce s-a declarat Dumnezeu și a vestit hotărârea sa de a se înălța la cer, a început fără de veste să se înalțe în văzduh; despre aceasta istorisește Sfântul Simeon Metafrast, împrumutându-și povestirea de la scriitori creștini foarte vechi⁴. Înfricoșătoare nenorocire este lipsa din om a adevăratei cunoașteri de Dumnezeu: ea primește lucrurile diavolului drept lucruri ale lui Dumnezeu. Înaintea celei de-a doua veniri a lui Hristos, când creștinismul, cunoașterea duhovnicească și dreapta socotință se vor împuțina cum nu se poate mai mult între oameni, *se vor scula hristoși mincinoși și proroci mincinoși și vor da semne mari și minuni, ca să amăgească, de va fi cu putință, și pe cei aleși* (Matei XXIV, 24). Mai ales Antihrist însuși va izvorî minuni cu îmbelșugare, uimind și satisfăcând prin ele cugetarea trupească și neștiința: el le va da *semnul din cer* pe care acestea îl așteaptă și de care însetează. *Venirea lui*, grăiește sfântul Apostol Pavel, se va săvârși prin lucrarea satanei, însoțită de tot felul de puteri și de semne și de minuni ale minciunii și întru toată amăgirea nedreptății întru

cei pieritori: pentru că dragostea adevărului n-au primit, ca să se mântuiască (II Tesaloniceni II, 6, 10). Neștiința și cugetarea trupească, văzând acele minuni, nu vor sta câtuși de puțin să chibzuiască: le vor primi fără întârziere, potrivit înrudirii duhului propriu cu duhul acelor minuni, potrivit orbirii lor, vor socoti și mărturisi lucrarea satanei drept lucrare cât se poate de mare a puterii lui Dumnezeu. Antihrist va fi primit foarte grabnic, fără chibzuință⁵. Oamenii nu vor pricepe că minunile lui nu au nici un scop bun, rațional, nici un înțeles bine hotărnicit, că ele sunt străine de adevăr, sunt preapline de minciună, că sunt o comedie monstruoasă, atotrăutăcioasă, fără noimă, care se străduiește să uluiască, să-i aducă pe oameni într-o stare de nedumerire și uitare de sine, să-i amăgească, să îi înșele, să îi atragă fermecându-i prin efecte fastuoase, deșarte, prostesti.

Nu e ciudat faptul că minunile lui Antihrist vor fi primite fără împotrivire și cu entuziasm de către cei apostaziați de la creștinism, de către vrăjmașii adevărului, vrăjmașii lui Dumnezeu: aceștia s-au pregătit pe sine pentru primirea pe față, cu lucrul, a trimisului și uneltei satanei, a învățaturii lui, a tuturor lucrărilor lui, după ce au intrat dinainte în împărtășire după duh cu satana. Este vrednic de adâncă luare-aminte și

tânguire faptul că minunile și lucrările lui Antihrist vor pune în încurcătură pe înșiși aleșii lui Dumnezeu. Pricina puternicei înrâuriri a lui Antihrist asupra oamenilor va sta în viclenia și fățarnicia lui satanică, prin care va ascunde cu iscusință cea mai cumplită răutate, în neînfrânta și nerușinata lui obrăznicie, în preambelșugata și împreună-lucrare cu el a duhurilor căzute; în fine, în puțința de a face minuni, deși mincinoase, însă uluitoare. Închipuirea omenească este neputincioasă a-și zugrăvi un răufăcător cum va fi Antihrist; nu este propriu inimii omenești, fie ea și stricată [pervertită], să creadă că răul poate atinge acea treaptă pe care o va atinge în Antihrist. El va trâmbița despre sine precum au trâmbițat înainte-mergătorii și icoanele sale, se va numi pe sine propovăduitor și restaurator al adevăratei cunoașteri de Dumnezeu: cei care nu înțeleg creștinismul vor vedea în el reprezentantul și apărătorul religiei, se vor uni cu el. El va trâmbița despre sine că este și se va numi pe sine Mesia cel făgăduit: ieșind întru întâmpinarea lui, fiii cugetării trupești vor striga osanale; văzându-i slava, puterea, capacitățile geniale, dezvoltarea cât se poate de cuprinzătoare după stihiiile lumii, îl vor proclama dumnezeu, se vor face ajutoare ale lui⁶. Antihrist se va arăta blând, milos-

tiv, plin de dragoste, împlinitor a toată virtutea: îl vor socoti astfel și i se vor închina pe temeul preainaltei sale virtuți cei ce socot că dreptatea omului este dreptatea căzută și nu s-au lepădat de aceasta pentru Evanghelie⁷. Antihrist va îmbia omenirea cu realizarea celei mai înalte bunăstări și prosperități pământești, va îmbia cu cinstire, bogăție, măreție, înlesniri [comodități] și plăceri trupești: căutătorii de cele pământești îl vor primi pe Antihrist, îl vor numi stăpân al lor⁸. Antihrist va înfățișa omenirii, asemenea meșteșugitelor reprezentații de teatru, o priveliște de minuni cu neputință de explicat de către știința vremii; el va înfricoșa prin caracterul înspăimântător și neobișnuit al minunilor sale, va satisface prin ele curiozitatea nechibzuită și neștiința grosolană, va satisface slava deșartă, va satisface superstiția, va descumpăni știința omenească: toți oamenii ce se călăuzesc după lumina firii lor căzute, ce s-au înstrăinat de călăuzirea după lumina lui Dumnezeu, vor fi atrași sub stăpânirea amăgitorului (Apocalipsa XIII, 8). Semnele lui Antihrist se vor arăta cu precădere în văzduh⁹: acolo domnește cu precădere satana (Efeseni II, 2; VI, 12). Semnele vor lucra mai ales asupra văzului, vrăjindu-l și înșelându-l¹⁰. Sfântul Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu, văzând duhovni-

cește, întru descoperire, întâmplările care trebuie să premerge sfârșitului lumii, spune că Antihrist va săvârși lucruri mari, *ca și foc să facă se se pogoare din cer pe pământ înaintea oamenilor* (Apocalipsa XIII, 13). Acest semn este arătat de Scriptură ca cel mai înalt dintre semnele lui Antihrist, și locul acestui semn va fi văzduhul: el va alcătui o privesc minunată și înfricoșătoare. Semnele lui Antihrist vor completa lucrările purtării lui viclean meșteșugite: ele vor vâna spre urmarea lui pe cei mai mulți dintre oameni. Potrivnicii lui Antihrist vor fi socotiți făcători de tulburare, vrăjmași ai binelui obștesc și ai rânduiei sociale, vor fi supuși prigoanei pe față și într-ascuns, vor fi supuși la cazne și pedepse. Duhurile viclene, răspândite prin lume, vor stârni în oameni o părere de obște cât se poate de înaltă despre Antihrist, un entuziasm general, o atracție de nebiruit către el¹⁴. În multe trăsături a zugrăvit Scriptura greutatea celei din urmă prigoane asupra creștinismului și încrâncenarea prigonitorului. Drept trăsătură hotărâtoare și definitorie slujește numele care este dat de către Scriptură acestui om cumplit: el este numit *fiară* (Apocalipsa XIII, 1), așa cum îngerul căzut este numit *șarpe* (Facere III, 1; Apocalipsa XII, 3). Amândouă numirile zugrăvesc fără greș caracterul

ambilor vrăjmași ai lui Dumnezeu. Unul lucrează în chip mai ascuns, celălalt mai pe față; și fiara aceasta are asemănare cu toate fiarele (Apocalipsa XIII, 2 – *și fiara pe care am văzut-o era asemenea pardosului, și picioarele ei ca și ale ursului, și gura ei ca gura leului*). Pentru sfinții lui Dumnezeu va veni o încercare cumplită: viclenia, fățarnicia, minunile prigonitorului se vor sili să-i amăgească și să-i înșele; prigoanele și strâmătorile rafinate, calculate și disimulate cu o vicleană inventivitate, puterea nelimitată a prigonitorului îi vor pune într-o situație cât se poate de grea; micul lor număr va părea nimicnic în fața întregii omeniri, și pe seama părerii lor se va pune o deosebită neputință; disprețul obștesc, ura obștească, clevetirea, prigoana, moartea silnică vor deveni soarta lor. Numai printr-o osebă împreună-lucrare a harului Dumnezeiesc, sub călăuzirea lui, aleșii lui Dumnezeu se vor putea împotrivi vrăjmașului lui Dumnezeu, vor putea mărturisi înaintea lui și a tuturor oamenilor pe Domnul Iisus.

Urmarea nemijlocită a celor spuse stă în aceea că fariseii și saducheii, cerând de la Domnul *semn din cer*, au cerut o minune de felul minunilor lui Antihrist. Prin faptul că au cerut tocmai o asemenea minune se lămurește purtarea Domnului față de cererea lor. O dată, la o asemenea

cerere, Dumnezeu-Omul Și-a arătat amărăciunea adâncă, a refuzat cererea mai mult decât hotărât, nici nu a vrut să mai rămână cu cei ce își îngăduiseră să facă o asemenea cerere, S-a despărțat de ei. Altă dată, le-a dat următorul răspuns amenințător: *Neam viclean și preacurvar cere semn: și ale semn nu i se va da, afară de semnul prorocului Iona* (Matei XVI, 1, 4; XII, 38-42). „Neam” sunt numiți toți cei care cer semn, potrivit înrudirii lor după duh; sunt numiți „neam preacurvar” pentru că au intrat în împărțășire cu satana prin duhul lor¹², stricând împărțășirea cu Dumnezeu; sunt numiți „neam viclean” pentru că, dându-și seama de minunile Dumnezeu-Omului, s-au prefăcut că nu își dau seama de ele; defăimând și hulind minunile lui Dumnezeu, ei au cerut minune potrivită cu așezarea lor sufletească cea nefericită, cu duhul lor. Cererea unui *semn din cer* a fost nu atât cerere a unei minuni, cât batjocorire a minunilor Dumnezeu-Omului și manifestare a unei concepții ignorante, pervertite despre minuni. „Semnul lui Iona prorocul” sunt, precum dă lămurire Însuși Mântuitorul (Matei XII, 40), semnele care au însoțit moartea și învierea Lui. Atunci a fost dat *semnul din cer* al lui Dumnezeu! Atunci soarele, văzând pe Domnul răstignit, s-a întunecat în plină zi; s-a lăsat pre-

tutindeni întuneric adânc, ce a ținut trei ceasuri; catapeteasma templului din Ierusalim s-a despicat singură în două, de la marginea de sus până la cea de jos; a avut loc cutremur; s-au crăpat pietre, s-au deschis morminte; numeroși sfinți au înviat și s-au arătat multora în sfânta cetate (Luca XXIII, 45; Matei XXVII, 45, 51-53). La învierea Domnului a urmat iarăși un cutremur; un înger purtător de lumină s-a pogorât din cer la mormântul Domnului ca martor al învierii, a lovit cu groază străjerii puși la mormânt de către căutătorii de *semn din cer* (Matei XXVIII, 2-4). Străjerii au vestit despre învierea Domnului sinedriului iudeu. Acesta, primind *semn din cer*, a arătat față de el disprețul și ura pe care le arătase față de toate minunile de mai înainte ale Dumnezeu-Omului, a mituit străjerii, s-a îngrijit împreună cu ei să acopere cu întunericul minciunii minunea lui Dumnezeu (Matei 11-15).

Să ne întoarcem acum la cercetarea minunilor săvârșite de către Domnul nostru Iisus Hristos. Ele sunt dar al lui Dumnezeu pentru omenire. Darul nu a fost dat după datorie: a fost dat numai din bunăvoință și din milostivire. Oamenii sunt datori să se poarte față de dar și față de Dătătorul lui cu cea mai mare evlavie și chibzuință: fiindcă Dătătorul darului a vestit despre Sine că este Dumnezeu, Care a primit omenitatea pen-

tru a-i mântui pe oameni, iar despre darul Său că mărturisește pentru El. Darul are o valoare de netăgăduit; însă dat fiind că primirea mântuirii a fost lăsată la libera alegere a voii oamenilor, li s-a dat acestora libertatea de a cerceta minunile lui Hristos, de a judeca autenticitatea și calitatea lor, de a trage din ele concluzii despre Săvârșitorul lor, așa încât recunoașterea și primirea Răscum-părătorului să fie urmare a unei convingeri libere, pozitive, nu a unei atracții pripite, ușurate, oarecum silite. Minunile lui Hristos au o noimă foarte precisă. S-ar putea spune cu privire la toate ceea ce a spus Domnul Apostolului Toma: *Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele, și adu mâna ta și o pune în coasta Mea, și nu fi necredincios, ci credincios* (Ioan XX, 27). Minunile lui Hristos au fost palpabile; ele au fost învederate și pentru cei mai simpli oameni; nimic în ele nu era enigmatic; oricine putea să le cerceteze lesne; pentru îndoiala și nedumerirea: „Minune a fost asta, sau doar părere de minune?” nu era loc. Morții înviau, bolile cu neputință de vindecat prin mijloace omenești se tămăduiau, leproșii se curățeau, cei orbi din naștere dobândeau vedere, mușii începeau să vorbească; hrana se înmulțea într-o clipită pentru cei ce aveau trebuință de ea; valurile mării și vânturile se linișteau în fața unui

cuvânt de poruncă, și erau izbăviți de moarte cei pe care furtuna îi amenința cu moartea; mrejele pescarilor celor ce se osteniseră în zadar vreme îndelungată cu prinsul peștilor se umpleau dintr-o dată de pești, care ascultau de glasul cel întru tăcere al Domnului lor. Minunile Dumnezeu-Omului aveau o mulțime de martori, dintre care cea mai mare parte fie că Îi erau vrăjmași, fie nu Îl băgau în seamă, fie căutau de la El doar ajutor trupesc. Minunile erau de netăgăduit. Nici cei mai înrăiți vrăjmași ai Domnului nu le tăgăduiau, ci doar se străduiau să le nimicească prin răstălmăcirile lor cele hulitoare și prin toate celelalte mijloace insuflate de viclenia și răutatea lor (Matei XII, 24; Ioan IX, 24). În minunile Domnului nu era nici un pic de deșertăciune, nici un pic de teatralitate; nici o minune nu a fost făcută de ochii lumii; toate minunile erau acoperite cu acoperământul smereniei Dumnezeiești. Ele alcătuiesc un șir de binefaceri față de omenirea suferindă. Totodată, ele au vădit în chip cu totul îndestulător stăpânirea Făcătorului asupra făpturii materiale și asupra duhurilor zidite, au arătat și dovedit vrednicia lui Dumnezeu, Care S-a arătat om luat asupra Sa omenitatea, Care S-a arătat om între oameni.

Una dintre minunile Domnului, având un înțeles de taină, nu a fost însoțită de nici o binefacere față de vreun om, fiind semn al binefacerii care urma să se reverse asupra întregii omeniri. Este vorba de omorârea smochinului neroditor, bogat numai în frunze (Marcu XI, 13, 14, 20). Acest pom este amintit de Scriptură (Facere III, 7), în istorisirea despre căderea protopărinților, ca fiind unul din pomii raiului. El a slujit cu frunzele sale la acoperirea goliciunii pe care protopărinții nu și-o băgaseră de seamă înainte de cădere. Poate că rodul smochinului din rai era rodul oprit. Domnul n-a dobândit de la smochin rod: El a căutat acest rod la vreme nepotrivită, El a îngăduit trupului Său să dorească mâncare la vreme nepotrivită¹³, fapt care arată că dorința protopărinților era greșită – dorință pe care, ca pe toate neputințele omenești, Domnul a luat-o asupra Sa și a nimicit-o prin Sine. Neaflând rod, Domnul a lepădat și frunzele, a nimicit însăși ființarea pomului: alt pom, pomul crucii, era pregătit deja ca unealtă a mântuirii oamenilor. Pomul care a fost unealtă a pierzării oamenilor este omorât prin porunca Domnului. Minunea cea de taină s-a săvârșit în fața doar a ucenicilor iubiți ai învățăturii celei de taină, a sfinților Apostoli. Ea a fost săvârșită chiar înainte de purcederea Dumnezeu-Omului la nevoiața păti-

mirilor răscumpărătoare pentru omenire, înaintea suirii pe cruce.

Minunile Domnului aveau o noimă de taină, un scop sfânt. Chiar dacă erau în sine mari binefaceri, din punctul de vedere al iconomiei Dumnezeuști ele slujeau numai drept mărturie și dovedire a unei binefaceri neasemuit mai mari. Domnul, luând omenitatea, a adus oamenilor un dar veșnic, duhovnicesc, fără de preț: în ce privește viața, Domnul era fără păcat, atotsfânt (Ioan VIII, 46); cuvântul Lui era preaplin de putere (Marcu I, 42). Oamenii, însă, căzuseră adânc în negura și întunericul cugetării trupești; inimile și mințile lor orbiseră. A fost nevoie de un osebit pogorământ față de starea cea de boală a omenirii; a fost nevoie să se dea mărturie cât se poate de limpede pentru simțurile trupești; a fost nevoie a se împărtăși, prin mijlocirea simțurilor trupești, cunoștințele vitale minții și inimii, care muriseră de moartea care le este proprie, de moartea veșnică. În ajutorul cuvântului Dumnezeușesc au fost date minunile Dumnezeuști. Pentru ca oamenii să priceapă și să primească darul duhovnicesc, văzut numai cu ochii sufletești, Domnul a adăugat la darul duhovnicesc, veșnic, un dar asemănător lui, dar vremelnic, trupesc: tămăduirea bolilor trupești ale oamenilor. Păcatul este pricina tutu-

ror bolilor în om, atât a celor sufletești cât și a celor trupești, este pricină a morții vremelnice și a celei veșnice. Domnul, arătând stăpânirea Sa asupra urmărilor păcatului în trupurile omenești, a arătat prin acest lucru stăpânirea Sa asupra duhurilor îndeobște. Cugetarea trupească nu vede nici bolile sufletești, nici moartea veșnică – dar bolile trupești și moartea trupului le vede, le recunoaște; acestea lucrează cu putere asupra ei, o umplu de grijă. Domnul, vindecând numai cu cuvântul, numai cu porunca Sa, pe toți bolnavii, înviind morții, poruncind duhurilor necurate, a arătat stăpânirea Sa, a arătat stăpânirea lui Dumnezeu asupra oamenilor, asupra păcatului, asupra duhurilor căzute, a arătat toate acestea în chip vădit simțurilor trupești, în chip vădit însăși cugetării trupești. Aceasta, văzând și pipăind stăpânirea aceasta, putea și trebuia, potrivit logicii, să recunoască stăpânirea Domnului asupra păcatului nu numai în ce privește raportul păcatului cu trupul, ci și în ce privește raportul păcatului cu sufletul; să recunoască stăpânirea Domnului asupra sufletului, cu atât mai mult cu cât în unele minuni ale Domnului, ca de pildă în învierea morților, se arăta nemărginita Lui stăpânire Dumnezeiască atât asupra trupului cât și asupra sufletului. Trupul căpăta viață; era chemat în el

sufletul deja plecat din această lume în lumea duhurilor și se unea cu trupul pe care îl părăsise pentru totdeauna. Omului i-au fost date minuni în el însuși, nu altundeva aiurea; i s-au dat dovezi ale mântuirii în el însuși, nu departe de el. Mărturia veșnicei mântuiri a sufletului și trupului a fost dată prin mântuirea cea vremelnică a trupului de bolile trupești și de moartea trupească. Dacă privim cum se cuvine și cu evlavie minunile Domnului, ele se arată preapline de rațiune Dumnezeiască: cererea unui *semn din cer* se arată, cum și era, lipsită de noimă. Rare sunt cazurile când stăpânirea Domnului s-a arătat în afara omului, asupra lucrurilor naturii materiale – însă aceste cazuri au existat. Ele alcătuiesc o mărturie a faptului că stăpânirea Domnului asupra întregii firi [naturi] e stăpânire nemărginită, stăpânire de Dumnezeu. Minunile acestea sunt o completare la acele minuni care au fost binefaceri pentru omenire în însăși alcătuirea omenirii, pentru ca însemnătatea pe care erau datori oamenii să o dea Răscumpărătorului oamenilor să fie definită cât mai exact. Dat fiind că scopul venirii Domnului pe pământ a fost mântuirea oamenilor, grijile Domnului sunt concentrate asupra omului, asupra celei mai alese zidiri a Domnului, asupra chipului Său, asupra bisericii Sale celei

cuvântătoare. Tărâmul surghiunului și pribegiei noastre pătimitoare – pământul, toată zidirea materială, în ciuda imensității ei, a fost lăsată de către El nebăgată în seamă. Chiar dacă au fost săvârșite câteva minuni și în materie, ele au fost săvârșite pentru împlinirea trebuințelor omenești.

Aceasta e însemnătatea și menirea minunilor făcute de către Domnul și Apostolii Lui. Domnul a vestit-o; au vestit-o și Apostolii. Odată, în casa unde Se afla Domnul s-a adunat mulțime de popor. Casa era plină și la ușă se înghesuia gloata; era deja cu neputință să mai pătrundă cineva înăuntru. Între timp a fost adus un slăbănog [paralizat] care nu se putea scula din pat. Cei ce îl aduseseră, văzând mulțimea de oameni și înghesuiala, au urcat bolnavul pe acoperiș; făcând o gaură în el, au coborât patul înaintea Domnului. Văzând fapta credinței, Domnul Cel Milostiv a grăit slăbănogului: *Fiule, iartă-se ție păcatele tale*. Acolo ședea câțiva dintre cărturari. Acestora, fiind ei cunoscători ai Legii după literă și molipsiți de zavistie și ură către Dumnezeu-Omul, îndată le-a venit gândul că a fost rostită o hulă. *Cine poate, cugetau ei, a ierta păcatele, fără numai Dumnezeu?* Domnul, Cunoscătorul inimilor, văzând gândurile lor, le-a grăit: *Ce cugetați acestea în inimile voastre? Ce este mai lesne, ce este mai ușor*

după socotința voastră: *a zice slăbănogului „Iartă-se ție păcatele” sau a zice: „Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă”?* A spune fără nici o dovadă: *„Iartă-se ție păcatele”* poate și un fățarnic, un amăgitor. *Ci ca să știți că Fiul Omului are putere pe pământ a ierta păcatele (a zis slăbănogului): Ție zic: Scoală și îți ridică patul tău și mergi la casa ta.* Slăbănogul s-a vindecat și s-a întărit într-o clipită: și-a luat patul și a ieșit în ochii tuturor (Marcu II, 2-12). Minunea a fost plină de înțelepciune și bunătate Dumnezeiască. În primul rând, Domnul îi dă celui suferind un dar duhovnicesc esențial, nevăzut cu ochii cei trupești: iertarea păcatelor. Dăruirea lui a stârnit în învățații iudei mărturisirea fără voie că acest dar poate fi dat numai de Dumnezeu. Domnul, prin răspunsul la gândurile inimii lor, le dă o nouă dovadă despre Sine că este Dumnezeu. În fine, darul duhovnicesc și dovada duhovnicească sunt pecetluite printr-un dar material și o dovadă materială: tămăduirea într-o clipită și deplină a bolnavului. – Sfântul Evanghelist Marcu, sfârșindu-și Evanghelia, spune că după înălțarea Domnului Apostolii propovăduiau pretutindeni cuvântul, Domnul împreună-lucrând și adevărind cuvântul prin semnele ce urmau cuvântului (Marcu XVI, 20). Același gând l-au vădit toți Apostolii în rugăciunea prin

care au alergat la Dumnezeu după amenințarea Sinedriului, care îi oprise a învăța și a lucra în numele lui Iisus: *Dă robilor Tăi, au spus ei, a grăi cu toată îndrăzneala cuvântul Tău când vei întinde mâna Ta spre tămăduiri, și semne și minuni să se facă prin numele Sfântului Tău Fiul Iisus* (Fapte IV, 29-30). Semnele de la Dumnezeu au fost date spre a împreună-lucra cu cuvântul lui Dumnezeu. Semnele mărturiseau despre puterea și însemnătatea cuvântului (Luca IV, 36). Lucrătorul esențial era cuvântul. Nu e nevoie de semne acolo unde e primit cuvântul, fiindcă acolo este înțeleasă valoarea cuvântului. Semnele sunt un pogorământ față de neputința omenească.

Într-un fel lucrează cuvântul, și în alt fel semnele. Cuvântul lucrează nemijlocit asupra minții și a inimii; semnele lucrează asupra minții și a inimii prin mijlocirea simțurilor trupesti. Urmările lucrării cuvântului sunt mai puternice, mai limpezi decât urmările lucrării semnelor. Când cuvântul și semnele lucrează împreună, lucrarea semnelor rămâne oarecum nebăgată în seamă din pricina îmbelșugatei lucrării a cuvântului. Acest lucru se vede limpede din istorisirile Evangheliei. Asupra lui Nicodim au lucrat semnele, și el a recunoscut în Domnul doar un învățător trimis de la Dumnezeu (Ioan III, 2). Asupra

Apostolului Petru a lucrat cuvântul, și el L-a mărturisit pe Domnul Hristos drept Fiul al lui Dumnezeu. *Cuvinte ale vieții veșnice ai, i-a grăit el Dumnezeu-Omului: și noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu* (Ioan VI, 68-69). Sfântul Petru fusese însuși-văzător al multor minuni ale Domnului; înmulțirea celor cinci pâini și săturarea cu ele a unei numeroase adunări numai ce se săvârșiseră: dar în mărturisirea sa Apostolul trece sub tăcere minunile, vorbește doar despre puterea și lucrarea cuvântului. Același lucru s-a întâmplat și cu cei doi ucenici care vorbeau cu Domnul, fără a-L recunoaște, pe drumul spre Emaus, și L-au recunoscut după ce au ajuns în acel sat, când erau de acum în casă, la frângerea pâinii. Îndată ce L-au recunoscut, Domnul S-a făcut nevăzut. Ei nu au spus nimic cu privire la minunea cea uimitoare, ci și-au întors toată luarea-aminte asupra lucrării cuvântului. *Au nu era inima noastră arzând întru noi, spuneau ei unul către altul, când Domnul grăia nouă pe cale și când ne tâlcuia Scripturile?* (Luca XXIV, 32).

Dumnezeu-Omul i-a fericit pe cei ce nu au văzut semne și au crezut (Ioan XX, 29). El și-a arătat compătimirea față de cei care, nemulțumindu-se cu cuvântul, aveau nevoie de minuni. De

nu veți vedea semne și minuni, nu veți crede (Ioan IV, 48), i-a spus el fruntașului din Capernaum. Întocmai! Vrednici de compătimire sunt cei ce părăsesc cuvântul, căutând încredințare de la minuni. Această căutare a lor dă în vileag o deosebită precumpănire a cugetării trupești, o neștiință grosolană, o viețuire adusă jertfă stricăciunii și păcatului, lipsa îndeletnicirii cu deprinderea legii lui Dumnezeu și cu virtuțile cele iubite de Dumnezeu, lipsa din suflet a capacității de împreună-simțire cu Sfântul Duh, de simțire a prezenței și a lucrării Lui în cuvânt. Semnele erau îndeobște menite convingerii și aducerii la credință a oamenilor robiți simțurilor, prinși de grijile lumii. Cei cufundați în grijile lumești, ținându-și pururea cu sufletul de pământ și de lucrurile acestuia, au o capacitate mică de a prețui valoarea cuvântului: Cuvântul Cel Milostiv îi atrăgea la mântuirea cea dăruită prin cuvânt prin mijlocirea semnelor văzute, care, alcătuiind modul material de convingere, lucrător prin simțuri, aduceau sufletul neputincios la Cuvântul Atotputernic, Mântuitor. Între cei care au crezut în Hristos, aceia care au făcut-o din pricina semnelor alcătuiau pătura cea mai de jos. Atunci când li s-a îmbiat învățătura duhovnicească, preainaltă, atotsfântă, mulți dintre ei au răstălmăcit-o

după ideile lor (Ioan VI, 60), n-au vrut să ceară lămurirea cuvântului Dumnezeuiesc de la Dumnezeu, au osândit cuvântul, care era *Duh și viață* (Ioan VI, 63); prin aceasta au dat în vileag superficialitatea credinței lor, superficialitatea așezării [dispoziției] inimii lor, și mulți dintre ucenicii Lui, care văzuseră multe semne, s-au întors înapoi, și nu mai umblau cu Dânsul (Ioan VI, 66).

Nici cuvântul, nici semnele Dumnezeu-Omului nu au reușit să lucreze binefăcător asupra arhierilor, cărturarilor, fariseilor și saducheilor iudei, chiar dacă în afara celor din urmă toți cunoșteau cu de-amănuntul după literă Legea lui Dumnezeu. Ei nu doar că erau străini de Dumnezeu, vrăjmașii lui Dumnezeu din pricina bolii păcatului celei de obște [comune] întregii omeniri, ci s-au făcut astfel, s-au întărit și s-au pecetluit întru această așezare sufletească din pricina alegerii propriei voințe, din pricina părerii de sine, din pricina dorinței de a duce viața și de a spori în viața oprită [interzisă] de Evanghelie. Ei n-au putut să Îl asculte pe Fiul lui Dumnezeu, Care le vorbea; ei nu au ascultat precum se cuvenea cuvântul Lui; doar vânau cuvintele care li se păreau potrivite pentru a fi răstălmăcite și pentru a-L învinui în temeiul lor pe Domnul. Așa se poartă de obicei ura față de cu-

vintele celui urât. *De ce nu înțelegeți vorbirea mea?* – le spunea Mântuitorul vrăjmașilor Săi, care lepădau cu încăpățânarea și înverșunare mântuirea cu care erau îmbiați. „De ce nu înțelegeți învățătura Mea? De ce nu primiți cuvintele Mele vindecătoare? *Fiindcă nu puteți să dați ascultare cuvântului Meu* (Ioan VIII, 43): el este de nesuferit pentru voi. Întrucât sunteți fii ai minciunii și lucrați după îndreptarea pe care v-o dă minciuna, *pe Mine nu Mă credeți, fiindcă spun adevărul* (Ioan VIII, 45). *Cel care este de la Dumnezeu ascultă cuvintele lui Dumnezeu; de aceea voi nu mă ascultați, pentru că nu sunteți de la Dumnezeu* (Ioan VIII, 47). *Dacă nu fac lucrările Tatălui Meu, să nu credeți în Mine: iar dacă le fac, chiar dacă nu credeți în Mine, credeți în aceste lucrări, ca să știți și să cunoașteți că Tatăl este în Mine și Eu în El* (X, 37-38).“ Zadarnice au fost cuvintele care, ca adevăr Dumnezeiesc, erau îndestulă adevărate (Ioan VIII, 14); zadarnice au fost minunile care erau îndestulă adevărate, care erau atât de palpabile și de evidente încât vrăjmașii Dumnezeu-Omului, cu toată dorința și silința lor de a le lepăda, nu puteau să nu le recunoască (Ioan IX, 24). Mijlocul care lucra asupra oamenilor ce nu știau Legea lui Dumnezeu ori o știau foarte puțin și își petreceau viața în îndeletniciri și deșertăciuni

pământești, însă nu lepădau de voie [intenționat] Legea lui Dumnezeu, ei bine, acest mijloc nu a lucrat defel asupra celor care știau cu de-amănuntul după literă Legea lui Dumnezeu, lepădând-o prin viața și alegerea voii lor (Ioan V, 46-47; VII, 19). Tot ce se putea face pentru mântuirea oamenilor, negrăita milostivire a lui Dumnezeu a făcut. *De nu aș fi venit și nu le-aș fi vorbit, păcat nu ar avea; dar acum n-au dezinvoățire pentru păcatul lor... De nu aș fi făcut între ei lucruri pe care nimeni altul nu le-a făcut, păcat nu ar avea; dar acum M-au și văzut, și M-au urât pe Mine și pe Tatăl Meu* (Ioan XV, 22-25). Creștinismul a fost predanisit cu atâta limpezime încât nu este dezinvoățire pentru cei ce nu îl cunosc. Pricina neștiinței este doar libera alegere făcută de voință. Precum luminează soarele de pe cer, așa luminează și creștinismul. Cel ce își închide ochii de bunăvoie să pună nevederea și neștiința sa pe seama voii sale, nu pe seama lipsei luminii. Pricina lepădării de către oameni a Dumnezeu-Omului stă în oameni, precum în ei se stă și pricina primirii lui Antihrist. *Eu am venit în numele Tatălui Meu, a dat mărturie Domnul către iudei, și voi nu mă primiți: dacă va veni altul în numele său, pe acela îl veți primi* (Ioan V, 43). Ei sunt numiți totodată lepădători ai lui Hristos și primitori ai lui Antihrist, deși Anti-

hrist este pomenit ca cineva care va să vină. Lepădându-L, potrivit așezării duhului lor, pe Hristos, ei l-au primit totodată, potrivit aceleiași așezări a duhului, pe Antihrist: ei au intrat în rândurile primitorilor lui Antihrist, chiar dacă și-au sfârșit alergarea pribegiei pământești cu multe veacuri înainte de venirea lui. Ei au săvârșit cea mai mare dintre lucrările lui: uciderea de Dumnezeu. Pentru vremea venirii lui Antihrist, pentru el însuși nu a rămas de săvârșit nici o nelegiuire pe măsura acesteia. Precum duhul lor se afla în stare de vrăjmășie față de Hristos, în aceeași măsură se afla în stare de împărtășire cu Antihrist, cu toate că erau despărțiți de acesta printr-o uriașă întindere de vreme, care acum ajunge, iată, la două mii de ani. *Orice duh care nu mărturisește pe Iisus Hristos nu este de la Dumnezeu, ci este duhul lui Antihrist, despre care ați auzit că vine, și chiar acum este în lume* (1 Ioan IV, 3). Cei mânați de duhul lui Antihrist Îl leapădă pe Hristos, l-au primit pe Antihrist cu duhul lor, au intrat în împărtășire cu el, s-au supus și s-au închinat lui în duh, recunoscându-l drept Dumnezeu al lor. *Drept aceea, Dumnezeu le trimite o lucrare de amăgire, ca ei să creadă minciunii, ca să fie osândiți toți cei ce n-au crezut adevărul, ci au binevoit întru nedreptate* (II Tesaloniceni II, 11-12). Întru îngă-

duința Sa, Dumnezeu este Drept Judecător. Îngăduința va fi satisfacere, dar totodată dare în vileag și judecată pentru duhul omenesc. Antihrist va veni la vremea sa, la vremea rânduită lui. Înaintea venirii lui va merge lepădarea majorității oamenilor de credința creștină. Prin lepădarea de Hristos, omenirea se va pregăti pentru primirea lui Antihrist, îl va primi în duhul său. În însăși întocmirea duhului omenesc va apărea cererea, chemarea lui Antihrist, împreună-simțirea cu el, așa cum în starea de boală grea apare setea de o băutură ucigătoare. Poftirea va fi rostită! Va răsună glasul chemător în societatea omenească, care va arăta stăruitor că are trebuință de un geniu al geniilor, care să ridice dezvoltarea și propășirea materială pe cea mai înaltă treaptă, care să încetățenească pe pământ o asemenea bunăstare încât raiul și cerul să devină de prisos pentru om. Antihrist va fi urmarea logică, îndreptățită și firească a orientării morale și duhovnicești a oamenilor.

Minunile lui Dumnezeu înomenit alcătuiau cele mai mari binefaceri materiale pe care și le poate închipui omenirea. Ce binefacere mai mare poate fi decât a îi înapoia celui mort viața? Ce binefacere mai de preț poate fi decât vindecarea unei boli de nevindecă, care răpea viața

după viață, care făcea viața asemenea mai degrabă cu o moarte prelungită decât cu o viață? Și totuși, în pofida caracterului binefăcător, sfințeniei, însemnătății duhovnicești pe care le aveau minunile lui Hristos, aceste minuni au fost doar niște daruri vremelnice. În sensul exact al cuvântului, ele erau semne – semne ale mântuirii veșnice dăruite prin cuvânt. Cei înviați de Dumnezeu-Omul au murit iarăși, la vremea lor: li s-a dăruit numai prelungirea vieții pământești, nu li s-a înapoiat această viață pentru totdeauna. Cei vindecați de Dumnezeu-Omul s-au îmbolnăvit din nou, și de asemenea au murit: sănătatea le-a fost înapoiată numai pentru o vreme, nu pentru totdeauna. Au fost revărsate faceri de bine vremelnice și materiale ca semn al facerilor de bine veșnice și duhovnicești. Darurile văzute au fost împărțite oamenilor robiți simțurilor, ca aceștia să creadă în ființarea darurilor nevăzute și să le primească pe acestea. Semnele îi scoteau pe oameni din prăpastia neștiinței și împătimirii simțurilor, îi aduceau la credință: credința le împărțea cunoașterea bunătăților celor veșnice și le insufla dorința de a le dobândi. Cu ajutorul semnelor minunate, Apostolii au răspândit grabnic creștinismul în lume: semnele erau dovadă limpede și puternică pentru creștinism, atât pentru

popoarele cultivate cât și pentru popoarele confundate în neștiință și barbarie; iar atunci când credința a fost sădită pretutindeni, a fost sădit cuvântul: atunci au fost înlăturate semnele, fiindcă își terminaseră slujirea. Ele au încetat să lucreze la scară largă și pretutindeni: le săvârșeau, arareori, numai aleșii lui Dumnezeu. Ioan Gură de Aur, Părinte și scriitor din veacurile 4-5, spune că în vremea lui deja încetase a mai lucra harisma semnelor, chiar dacă se mai aflau pe alocuri, mai cu seamă între monahi, bărbați care săvârșeau semne (Tâlcuirea la II Corinteni III, 18). Odată cu trecerea timpului, bărbații săvârșitori de semne s-au împușinat tot mereu. Despre vremurile din urmă, Sfinții Părinți au prezis că atunci nu vor mai fi deloc bărbați săvârșitori de semne¹⁴. „De ce, spun unii, acum nu mai sunt semne? Ascultați cu osebită luare-aminte răspunsul meu: fiindcă întrebarea pusă mie acum o aud de la mulți, deseori, chiar mereu. De ce atunci toți cei care primeau botezul începeau să vorbească în limbi, iar acum nu se mai întâmplă asta?... De ce s-a luat acum de la oameni harul minunilor? Dumnezeu face asta nu pentru a ne face necinste, ci chiar mai multă cinste dându-ne. Cum asta? Am să vă lămuresc. Oamenii din acele vremuri erau mai săraci la minte, ca

unii rupți nu de mult de slujirea idolilor; mintea lor era groasă și tâmpă, erau cufundați în materie și se dăruiseră ei, nici prin gând nu le trecea că sunt și daruri nemateriale, nici nu știau ce înseamnă harul duhovnicesc, că totul se primește prin singură credință: din această pricină erau semne. Dintre darurile duhovnicești, unele sunt nevăzute și se primesc doar prin credință, altele sunt împreunate cu oarecare semn simțit, spre trezirea credinței în cei necredincioși. De pildă: iertarea păcatelor e dar duhovnicesc și nevăzut: noi nu vedem cu ochii noștri cei trupești în ce chip sunt curățite păcatele noastre. Sufletul este curățit – însă el este nevăzut pentru ochii trupului. Așadar, iertarea de păcate e dar duhovnicesc, care nu poate fi descoperit ochilor trupului; iar puțința de a vorbi în limbi, chiar dacă ține de lucrările duhovnicești ale Duhului, slujește totodată drept semn simțit, ce poate fi ușor văzut de necredincioși: lucrarea nevăzută săvârșită înăuntrul sufletului se face vădită și se arată prin mijlocirea limbii străine, ce se aude în afară. Din această pricină spune Pavel: *Fiecăruia i se dă arătarea Duhului spre folos* (I Corinteni XII, 7). Ca atare, eu de semne nu am nevoie. De ce? Fiindcă m-am învățat a crede harului Dumnezeuiesc și fără semne. Cel necredincios are nevoie de dovadă;

eu, însă, credincios fiind, nu am deloc nevoie nici de dovadă, nici de semne; chiar dacă nu vorbesc în limbi, știu că sunt curățit de păcat. Cei de pe vremuri nu credeau până nu primeau semne. Semnele li se dădeau ca dovedire a credinței pe care o primeau. Drept aceea, se dădeau semne nu celor credincioși, ci necredincioșilor, ca să se facă credincioși; așa spune și Apostolul Pavel: *Semnele nu sunt pentru credincioși, ci pentru necredincioși* (I Corinteni XIV, 22)¹⁵.

Dacă semnele ar fi neapărat trebuincioase, ele ar fi rămas. A rămas cuvântul, la a cărui înstăpânire lucrau minunile. El s-a răspândit, a împărțit, a cuprins lumea întreagă. El a fost tâlcuit [explicat] în chip cu totul îndestulător de către Părinții Bisericii: a devenit foarte ușoară ajungerea la el și însușirea lui. El este de o necesitate esențială; el e neapărat trebuincios; el săvârșește mântuirea oamenilor; el dă bunătățile cele veșnice; el dă Împărăția Cerurilor; în el sunt ascunse cele mai înalte semne ale lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 18). *Cuvântul Domnului rămâne în veac: și acesta este cuvântul care vi s-a binevestit* (I Petru I, 25). În cuvânt este viața, și El este viața (Ioan I, 4). El naște pe oamenii cei morți întru viața veșnică, dându-le din sine viața lui atotsfântă: ascultătorii și lucrătorii cuvântului devin *născuți nu din*

sămânță stricăcioasă, ci din nesticăcioasă, prin cuvântul lui Dumnezeuului Celui Viu și care rămâne în veac (I Petru I, 23). Pentru a cunoaște însemnătatea cuvântului, este nevoie să îl împlinim. Poruncile evanghelice, atunci când sunt împlinite, încep fără întârziere să transfigureze, să preschimbe omul, să-i dea viață, să preschimbe felul lui de a gândi, simțămintele inimii lui, însuși trupul: *Căci cuvântul lui Dumnezeu e viu și lucrător și mai ascuțit decât orice sabie cu două tăișuri, și pătrunde până la despărțitura sufletului și duhului, dintre încheieturi și măduvă, și destoinic este să judece simțirile și cugetările inimii* (Evrei IV, 12). Cuvântul lui Dumnezeu cuprinde în sine însuși mărturie privitoare la sine. El, asemenea semnelor purtătoare de vindecări, lucrează chiar în om, și prin această lucrare dă mărturie despre sine. El este cel mai înalt semn. El este semn duhovnicesc, care, fiind dăruit omului, îndestulează toate trebuințele mântuirii lui, face de prisos ajutorul semnelor materiale. Creștinul ce nu știe de această însușire a cuvântului își dă în vileag prin aceasta răceala față de cuvânt, necunoașterea cuvântului lui Dumnezeu sau cunoașterea lui moartă, după literă.

Partea a doua

Năzuința, întâlnită în societatea creștină de astăzi, de a vedea minuni și chiar de a face minuni nu trebuie lăsată nebagată în seamă. Această năzuință trebuie cercetată amănunțit. Năzuința spre săvârșirea de minuni e foarte dojenită de către Sfinții Părinți: această năzuință dă în vileag amăgirea de sine care trăiește în suflet și stăpânește sufletul, întemeiată pe părerea de sine și slava deșartă. Marele îndrumător al monahilor, sfântul Isaac Sirul, cugetă în această privință precum urmează: „Domnul este în toată vremea Ocrotitor apropiat de sfinții Săi; însă fără nevoie nu arată puterea Sa prin vreun lucru și semn simțit, ca ocrotirea Lui să nu se facă pentru noi un lucru obișnuit, ca să nu ne pierdem cuvenita evlavie către Dânsul și să nu slujească drept pricină de vătămare. Așa face El, purtând de grijă pentru sfinți: îi lasă ca în orice

împrejurare trudnică să arate nevoiță după puterea lor și să se ostenească la rugăciune; totodată, le arată că nici o clipă nu încetează tainica Lui purtare de grijă pentru ei. Iar dacă strâmtorarea întrece măsura înțelegerii lor, dacă slăbesc și nu sunt în stare să lucreze din pricina fireștii lor neputințe, Însuși săvârșește cele de trebuință pentru a-i ajuta, potrivit măririi stăpânirii Sale, precum se cade și precum știe. El îi întărește pe cât se poate în chip tainic, punând în ei puterea de a-și birui necazurile. El descurcă necazul cel încurcat – îl descurcă prin înțelegerea pe care o dăruiește de la Sine – și prin priceperea purtării Lui de grijă îi îndeamnă la slăvirea Lui, care e de folos în toate împrejurările. Iar atunci când împrejurările cer ajutor vădit, El face, după nevoie, și aceasta. Mijloacele și chipurile în care ajută El sunt cele mai înțelepte. Ele ajută în sărăcie, în nevoie, și nu lucrează fără noimă. Cel ce cutează să îl roage pe Dumnezeu pentru săvârșirea vreunui lucru neobișnuit fără a fi silit de nevoie, cel ce dorește ca prin mâinile lui să se săvârșească minuni și semne este ispitit în mintea sa de diavol, care își bate joc de el; se arată stăpânit de slava deșartă și neputincios cu conștiința. Se cuvine a cere ajutorul lui Dumnezeu la necaz; a-l ispiti pe Dumnezeu fără nevoie este un lucru aducător de

nenorocire. Cu adevărat, nedrept e cel care dorește lucrul acesta. Aflăm în *Viețile Sfinților* pilde ale faptului că Domnul a împlinit asemenea dorințe, dar arătându-și nebinevoirea. Cel ce voiește și dorește lucrul acesta în chip samavolnic, fără să fi fost silit de nevoie, cade din starea păzirii de sine și se abate de la înțelegerea adevărului. Dacă cel care cere așa ceva este ascultat, vicleanul află în el loc – fiindcă un asemenea om umblă înaintea lui Dumnezeu fără evlavie, cu obrăznicie – și îl aruncă în mai mari căderi. Adevărații drepti nu doar că nu doresc să fie făcători de minuni, ci și atunci când li se dă darul facerii de minuni se leapădă de el. Ei nu doresc aceasta nu doar de ochii lumii, ci nici în sine, în taina inimilor lor. Oarecare dintre Sfinții Părinți, din pricina curăției sale, a primit de la harul lui Dumnezeu darul de a înainte-vedea pe cei care veneau la dânsul; el, însă, L-a rugat pe Dumnezeu – și a cerut prietenilor săi să se roage pentru același lucru – ca acest dar să fie luat de la el. Dacă unii dintre sfinți au primit dăruiri [harisme], le-au primit pentru că era nevoie sau pentru simplitatea lor; alții le-au primit pentru că așa a socotit de cuviință Duhul lui Dumnezeu, Care sălășluia în ei, iar nicidecum la întâmplare, fără temei... Adevărații drepti gândesc neîncetat că sunt nevred-

nici de Dumnezeu. Faptul că se socotesc ticăloși, nevrednici de purtarea de grijă Dumnezeiască, mărturisește adevărul lor¹⁶. Din cugetarea aceasta sfântă reiese că cei ce doresc a săvârși semne doresc aceasta din trupească înfierbântare, fiind trași de patimi pe care nu și le pricep, chiar dacă li se pare, poate, că sunt călăuziți de râvna pentru lucrarea lui Dumnezeu. În aceeași stare de amăgire de sine și înfierbântare se află și cei care doresc să vadă semne. A-L ispiti pe Dumnezeu este un lucru care calcă evlavia față de El și este întotdeauna oprit; este îngăduit a cere ajutorul lui Dumnezeu la mare nevoie, atunci când nu avem mijloace proprii de a ieși din ea; alegerea mijloacelor de ajutorare trebuie să o lăsăm, însă, în seama lui Dumnezeu, încredințându-ne voii și milei Lui. Domnul trimite întotdeauna mijloc de ajutorare care este folositor pentru suflet: el ne dă și ajutorul de care avem nevoie, și în acest ajutor dă sfânta gustare a smereniei. Ajutorul nu e împreunat cu strălucire exterioară, așa cum ar pofti cugetarea trupească, pentru ca sufletul să nu se vatăme în urma satisfacerii slavei sale deșarte. Și în lucrul lui Dumnezeu, în însăși slujirea Bisericii, trebuie să chemăm neîncetat binecuvântarea lui Dumnezeu și ajutorul lui Dumnezeu, trebuie să credem că doar

mijloacele Dumnezeiești, duhovnicești, pot fi folosite pentru credință și cucernicie, iar nicidecum mijloacele propuse de cugetarea trupească.

Este greu pentru oameni să poarte slava fără a suferi vătămare sufletească¹⁷. Acest lucru este greu nu numai pentru cei pătimiși sau pentru cei care se luptă cu patimile, ci și pentru cei care au biruit patimile, și pentru sfinți. Chiar dacă li s-a dăruit biruința asupra păcatului, puțința de schimbare nu li s-a luat, nu li s-a luat puțința de a se întoarce la păcat și sub jugul patimilor, unde s-au întors unii, din pricina lipsei de priveghere asupra lor înșiși, îmbinată cu îngăduirea încrederei în sine, în propria stare duhovnicească. Aplecarea spre trufie rămâne, precum bagă de seamă Preacuviosul Macarie cel Mare, chiar și în sufletele cele mai curățite¹⁸. Tocmai această aplecare slujește drept temei al pervertirii și abaterii de la calea dreaptă. Din pricina ei, darul tămăduirii și celelalte daruri văzute sunt foarte primejdioase pentru cei cărora le-au fost date, fiindcă se bucură de o mare prețuire din partea oamenilor trupești și robiți simțurilor, sunt proslăvite de către ei. Darurile nevăzute, harice, neasemuit mai înalte decât cele văzute, cum ar fi darul călăuzirii sufletelor la mântuire și al tămăduirii lor de patimi, nu sunt înțelese și băgate în

seamă de către lume: aceasta nu numai că nu îi proslăvește pe slujitorii lui Dumnezeu care au darurile acestea, ci îi și prigonește, fiindcă ei lucrează împotriva principiilor lumii, fiindcă ei pun în primejdie domnia stăpânitorului acestei lumi¹⁹. Milostivul Dumnezeu dă oamenilor ceea ce le este cu adevărat de trebuință și de folos, chiar dacă ei nu înțeleg lucrul acesta și nu pun preț pe el – nu le dă ceea ce este oricum de puțin folos, iar adesea poate fi foarte vătămător, deși cugetarea trupească și neștiința însetează fără saț de el și îl caută. „Mulți”, spune sfântul Isaac Sirul, „au săvârșit semne, au înviat morți, s-au ostenit pentru întoarcerea celor rătăciți, au făcut minuni mari, au adus pe alții la cunoștința de Dumnezeu, iar după aceea chiar ei, care dăduseră viață altora, au căzut în patimi spurcate și urâcioase, s-au omorât pe sine”²⁰. Preacuviosul Macarie cel Mare istorisește că un oarecare nevoitor care viețuia împreună cu el primise darul vindecărilor cu o asemenea îmbelșugare încât tămăduia bolnavii prin singură punerea mâinilor – însă, fiind proslăvit de oameni, s-a trufit și a căzut în adâncul păcatului²¹.

În Viața Preacuviosului Antonie se face pomenire de un tânăr monah care porunca măgarilor sălbatici în pustie. Când cel Mare a auzit de

această minune, și-a arătat neîncrederea în întocmirea sufletească a făcătorului de minuni; nu a întârziat să vină veste despre amara cădere a monahului²².

În al patrulea veac viețuia în Egipt un bătrân sfânt, care avea un deosebit dar al facerii de minuni, și din pricina lui se bucura de o uriașă slavă între oameni. Degrabă a băgat de seamă că trufia pune stăpânire pe el și nu era în stare s-o biruie prin propriile eforturi. Bătrânul a alergat la Dumnezeu cu rugăciuni preafierbinți ca să îi fie îngăduit, pentru a se smeri, să se îndrăcească. Dumnezeu a împlinit cererea lui cea insuflată de smerita cugetare și a îngăduit satanei să intre în el. Bătrânul a fost supus de-a lungul a cinci luni tuturor acceselor unui îndrăcit; au fost siliți să-l ferece în lanțuri; poporul care mai înainte vreme se aduna la el gloată, proslăvindu-l ca pe un mare sfânt, l-a părăsit, spunând peste tot că și-a pierdut judecata – iar bătrânul, izbăvindu-se de slava omenească și de trufia care se zămislise în el pe temeiul acestei slave, a mulțumit lui Dumnezeu, Care l-a mântuit de la pierzanie. Mântuirea a fost săvârșită prin mijlocirea unui chin neînsemnat și a unei necinstiri neînsemnate înaintea oamenilor trupești, care nu pricepeau că din pricina semnelor diavolul îi pusese bătrânul

lui la cale un necaz, iar prin mijlocirea îndrăcirii vădite bătrânul fusese întors la calea neprimejduită de minunata milostivire a lui Dumnezeu²³. Acum devine limpede pricina pentru care marii Părinți, Sisoe, Pimen și alții, având dar îmbelșugat al tămăduirilor, se străduiau să îl ascundă: ei nu aveau încredere în sine, ei cunoșteau că omul poate să se schimbe lesne, și se îngrădeau [păzeau] de nenorocirea sufletească prin smerenie²⁴. Pronia lui Dumnezeu a îngăduit ca asupra sfinților Apostoli, cărora li se dăduse darul face-rii de minuni în ajutorul propovăduirii, să vină totodată necazuri și prigoane grele, anume pentru a-i feri de îngâmfare. Grăiește sfântul Isaac Sirul: „Dăruirea [harisma] fără ispitire este pieire pentru cel care o primește. Dacă lucrarea ta este plăcută lui Dumnezeu și El îți va da ție dăruire, roagă-L să-ți dea și înțelegere, ca să pricepi în ce chip să te smerești având darul, sau ori să pună pază dăruirii (pază a darului au fost la sfinții Apostoli necazurile îngăduite de Dumnezeu asupra lor), ori să ia de la tine dăruirea, ce poate fi pricină a pierzaniei tale: fiindcă nu toți pot să păzească bogăția fără a se vătăma”²⁵.

Vederea pe care o are înțelegerea duhovnicească asupra bolilor trupești și a vindecării lor minunate este cu totul alta decât vederea cugetă-

rii trupești. Cugetarea trupească socoate bolile ca fiind nenorociri, iar vindecarea de ele – îndeosebi cea minunată – ca fiind cea mai mare fericire, puțin pășându-i dacă vindecarea este însoțită de folos sufletesc sau vătămare sufletească. Înțelegerea duhovnicească vede atât în bolile trimise de Pronia lui Dumnezeu cât și în vindecările dăruite de harul Dumnezeiesc mila lui Dumnezeu față de om. Luminată cu lumina cuvântului Dumnezeiesc, înțelegerea duhovnicească ne învață să ne purtăm în amândouă împrejurările în chip plăcut lui Dumnezeu și mântuitor pentru suflet. Ea ne învață că e îngăduit să cerem de la Dumnezeu vindecarea unei boli dacă avem hotărârea neștrămutată de a întrebuița sănătatea și puterile redobândite în slujba lui Dumnezeu, nicidecum în slujba deșertăciunii și păcatului. Altminteri, tămăduirea minunată va sluji doar spre mai mare osândă, va atrage mai mare pedeapsă vremelnică și veșnică. Despre lucrul acesta a dat mărturie Domnul. După ce l-a tămăduit pe slăbănog, El i-a zis: *Iată, te-ai făcut sănătos. De acum nu mai păcătui, ca să nu-ți fie ție ceva mai rău* (Ioan V, 14). Neputincios e omul, lesne plecat spre păcat. Dacă unii sfinți, care aveau darul haric al vindecărilor, care erau bogați în dreapta socotință duhovnicească, s-au supus căderii în păcat și

au căzut, asta înseamnă că oamenii trupești, care nu au o idee limpede cu privire la lucrurile duhovnicești, cu atât mai lesne pot întrebuița în chip rău darul lui Dumnezeu. Și mulți l-au întrebuițat în chip rău! După ce au primit în chip minunat vindecare de boală, ei nu au luat aminte la binefacerea Dumnezeiască și la îndatorirea lor de a fi recunoscători pentru binefacere, au început să ducă viață păcătoasă, au întors darul lui Dumnezeu spre vătămarea lor, s-au înstrăinat de Dumnezeu, au pierdut mântuirea. Din această pricină, vindecări minunate ale bolilor trupești au loc rareori, deși cugetarea trupească le cinstește foarte mult și le dorește foarte mult. *Cereți și nu primiți*, spune Apostolul, *fiindcă rău cereți, că întru patimile voastre să cheltuiți* (Iacov IV, 3).

Înțelegerea duhovnicească ne învață că bolile și celelalte necazuri pe care Dumnezeu le trimite oamenilor sunt trimise dintr-o deosebită milostivire Dumnezeiască: precum doctoriile amare bolnavilor, și ele dau mântuirii noastre, veșnicei noastre fericiri, un ajutor cu mult mai de nădejde ca vindecările minunate. Adeseori, foarte adeseori, boala este o binefacere mai mare decât tămăduirea, dacă aceasta ar veni; boala este o binefacere atât de vitală încât îndepărtarea ei prin vindecare ar însemna îndepărtarea unui bine

duhovnicească cât se poate de mare, care nu suferă asemuire cu binele vremelnic adus de vindecarea bolii trupești. Săracul, bolnavul Lazăr, cel pomenit în Evanghelie, nu a fost vindecat de boala sa cea grea, nu a fost izbăvit de sărăcie, s-a săvârșit în acea stare în care s-a chinuit vreme îndelungată, însă pentru răbdarea sa a fost suit de îngeri în sânul lui Avraam (Luca XVI, 22). Sfânta Scriptură mărturisește pe toată întinderea sa că Dumnezeu trimite feluritele necazuri, printre care și bolile trupești, acelor oameni pe care îi iubește (Evrei XII, 6 și în continuare). Sfânta Scriptură spune cu tărie că toți sfinții lui Dumnezeu, până la unul, și-au săvârșit călătoria pământescă pe calea cea îngustă și spinoasă, plină cu necazuri și lipsuri de tot felul (Evrei XII, 3). Întemeindu-se pe o astfel de concepție despre necazuri, adevărații slujitori ai lui Dumnezeu s-au purtat în ce privește necazurile care se abăteau asupra lor cu cea mai mare înțelepciune și lepădare de sine. Ei întâmpinau necazul, oricare ar fi fost el, ca pe un lucru de care erau vrednici²⁶, crezând din tot sufletul că necazul nu ar fi venit de nu l-ar fi îngăduit Dreptul Judecător și Atotbunul Dumnezeu potrivit trebuințelor celui cu pricina. La venirea necazului, primul lucru era conștiința că sunt vrednici de el. Ei căutau și

aflau totdeauna în sine pricina necazului. După aceea, dacă vedeau că necazul îi împiedică să placă lui Dumnezeu, se întorceau către Dumnezeu cu rugăciune pentru izbăvirea de necazuri, lăsând împlinirea sau neîmplinirea cererii la voia lui Dumnezeu, nesocotind nicidecum drept corectă concepția lor despre necaz. Aceasta nici nu putea fi corectă: judecata unui om – care este mărginit, fie el și sfânt – nu cuprinde și nu vede toate pricinile necazului așa cum le cuprinde și le vede atoatevăzătorul ochi al lui Dumnezeu, Care îngăduie să vină necazuri asupra robilor Săi, asupra celor iubiți ai Săi. Sfântul Apostol Pavel de trei ori s-a întors către Dumnezeu cu rugăciune ca îngerul satanei, care îl împiedica pe Apostol în răspândirea creștinismului, să fie înlăturat. Pavel nu a fost ascultat: judecata lui Dumnezeu în această privință era alta decât cea a de Dumnezeu insuflatului Apostol (II Corințeni XII, 7-10). Încredințarea în voia lui Dumnezeu, dorința nefățarnică și evlavioasă ca aceasta să se săvârșească asupra noastră, este o urmare de neînlăturat, firească, a dreptei socotințe adevarate, duhovnicești. Sfinții monahi, atunci când erau supuși bolilor, le primeau ca pe o foarte mare binefacere de la Dumnezeu, nu căutau tămăduire, chiar dacă vindecările minunate se să-

vârșeau mai mult în rândurile lor. Ei doreau să îndure cu răbdare și cu smerenie lucrul îngăduit de Dumnezeu, crezând și mărturisind că el este mai de folos pentru suflet decât orice nevoință pe care și-ar fi luat-o asupra-le de voia lor. Preacuviosul Pimen cel Mare spunea: „Trei lucrări călugărești sunt deopotrivă în vrednicie: atunci când se liniștește cineva în chip nerătăcit, atunci când este cineva bolnav și dă mulțumită lui Dumnezeu, atunci când cineva face ascultare cu gând curat”²⁷. În Schitul Egiptului, acolo unde petreceau sfinți monahi de cele mai mari măsuri, trăia Preacuviosul Veniamin. Pentru viața lui îmbunătățită, Dumnezeu i-a dăruit din belșug darul tămăduirii bolilor. Având darul acesta, el însuși a fost supus unei boli (hidropizie) grele și lungi, și se umflase în chip neobișnuit. Părinții au fost siliți să-l mute din chilia lui în alta, mai încăpătoare. Pentru aceasta a trebuit să fie scoase ușile de la chilie. În noua locuință i-au făcut un loc de stat aparte [special], fiindcă în pat nu putea să zacă. Aflându-se într-o asemenea stare, Preacuviosul continua să îi vindece pe ceilalți, iar pe cei care, văzând pătimirile lui, îl compătimeau, îi îndemna să se roage pentru sufletul lui, fără a se îngriji de trup. „Atunci când trupul meu este sănătos”, spunea el, „nu am cine știe ce

folos de la el; iar acum, supus fiind bolii, el nu-mi aduce nici o vătămare”²⁸. Avva Petru spunea că cercetând cândva pe Preacuviosul Isaia Pustnicul și aflându-l suferind de o boală grea, și-a arătat compătimirea – la care Preacuviosul a răspuns: „Așa îngreunat fiind de boală, și de-abia pot ține pomenirea vremii celei înfricoșate (a morții și judecății lui Dumnezeu); dacă trupul meu ar fi sănătos, aducerea aminte de această vreme mi-ar fi străină cu desăvârșire. Atunci când trupul este sănătos, el e mai înclinat spre stărnirea unor fapte vrăjmașe lui Dumnezeu. Necazurile ne slujesc drept ajutor spre păzirea poruncilor lui Dumnezeu”²⁹. Sfinții Părinți, atunci când îi atingeau boli și alte necazuri, în primul rând se străduiau să arate răbdare, atât cât depindea de ei: ei foloseau mustrea de sine și osândirea de sine, silind prin ele inima să rabde³⁰: ei își aduceau aminte de moarte, de judecata lui Dumnezeu, de muncile cele veșnice, de a căror amintire slăbește însemnătatea și simțirea necazurilor pământești (Matei X, 28-31); ei își înălțau gândul la Pronia lui Dumnezeu, își aminteau făgăduința Fiului lui Dumnezeu de a rămâne totdeauna împreună cu următorii Săi și de a-i păzi, prin aceasta își chemau inima la seninătate și bărbăție (Matei XXVIII, 20); ei se sileau să dea

slavă lui Dumnezeu și să Îi mulțumească pentru necaz, se sileau să își conștientizeze păcătoșenia, care cere pedeapsă pedagogică și învățare de minte din pricina dreptei judecăți a lui Dumnezeu, din pricina chiar a bunătății lui Dumnezeu. Pe lângă propria osteneală după putință de a dobândi răbdare, ei înmulțeau rugăciunile osârdnice către Dumnezeu pentru dăruirea darului duhovnicesc – răbdarea harică, care este nedespărțită de un alt dar duhovnicesc – smerenia harică, care împreună cu cel dinainte slujește drept cheazășie nemincinoasă a mântuirii și fericirii veșnice. Marii Părinți săvârșitori de semne nu tămađuiau – ceea ce le-ar fi fost atât de lesne – pe ucenicii lor supuși din îngăduința sau purtarea de grijă a lui Dumnezeu unor boli grele, pentru a nu-i lipsi de sporirea duhovnicească ce negreșit este adusă de boala îndurată potrivit predaniei morale a Bisericii. Igumenul chinoviei din Gaza, Preacuviosul Serid, ucenicul Marelui Varsanufie, care se liniștea în aceeași chinovie, a fost bolnav vreme îndelungată. Unii dintre mai-marii obștii l-au rugat pe cel Mare să îl vindece pe igumen. Sfântul Varsanufie a răspuns: „Pentru sănătatea fiului meu s-ar putea ruga lui Dumnezeu unii dintre sfinții aflători aici – fapt despre care l-am vestit – ca să nu fie bolnav nici măcar o

zi; însă atunci nu ar primi roadele răbdării. Boala aceasta este foarte folositoare pentru deprinderea răbdării și a recunoștinței față de Dumnezeu³¹. Lămurind de ce necazurile sunt neapărat trebuincioase pentru nevoitorul lui Hristos, sfântul Isaac Sirul grăiește: „Ispita este de folos fiecărui om. Dacă ea a fost de folos lui Pavel, atunci *toată gura să se astupe și vinovată să fie toată lumea lui Dumnezeu* (Romani III, 19). Nevoitorii sunt supuși ispitei pentru a înmulți bogăția lor; cei slabi – pentru a fi păziți de ceea ce este vătămător pentru ei; cei ce dorm – pentru a se trezi; cei care stau departe – ca să se apropie de Dumnezeu; casnicii – ca să devină și mai casnici. Fiului neînvațat nu i se dă pe mână bogăția tatălui său, fiindcă nu știe s-o iconomisească spre folos. Din această pricină, Dumnezeu mai întâi încearcă și chinuie pe om, iar după aceea dă și dăruirea [harisma]. Slavă Stăpânului, Care prin doctorii amare ne aduce desfătarea sănătății (duhovnicești). Nu este om care să nu sufere necaz în vremea cât deprinde (legea duhovnicească). Nu este om căruia să nu i se pară amară vremea în care este adăpat cu băutura ispitelor. Fără acestea însă nu este cu putință a dobândi tărie sufletească. Și nici a răbda nu este de la noi. Cum ar putea vasul din lut să țină subțirimea apei, dacă

nu va fi întărit mai înainte de focul cel Dumnezeiesc? Dacă întru cucernicie, întru neconțință dorire a răbdării, o vom cere pe aceasta lui Dumnezeu, toate le vom primi întru Hristos Iisus, Domnul nostru³².

Partea a treia

Inaintea celei de-a doua veniri a lui Hristos vor fi semne în soare și în lună și în stele, marea va da sunet și se va tulbura (Luca XXI, 25). Cum vor putea fi deosebite aceste semne de semnele lui Antihrist? Cum vor putea fi deosebite, fiindcă și el va da semne în soare, în lună, în stele, în văzduh?³³ – Cele dintâi semne vor fi adevărate, lucru prin care se vor deosebi cu totul de semnele lui Antihrist, care vor fi alcătuite din fenomene amăgitoare ale simțurilor. Săvârșitorii minunilor lui Antihrist vor fi Antihrist și apostolii lui; semnele în soare, lună și stele ce vor vesti venirea lui Hristos se vor arăta de la sine, fără vreo mijlocire. Luminătorii cerești își vor împlini menirea lor, pentru care ele, la porunca Ziditorului, au început a străluci pe cer (Facere I, 4). Ele și-au împlinit deja această menire la nașterea lui Hristos prin steaua minunată

(Matei II, 2); au împlinit-o și la răstignirea Dumnezeu-Omului, atunci când soarele s-a ascuns în plină zi sub acoperământul întunecat al beznei (Matei XXVII, 45). Sfântul Evanghelist Matei spune că după trecerea necazurilor pricinuite de stăpânirea lui Antihrist va avea loc fără întârziere venirea lui Hristos, și ea va începe prin aceea că *soarele se va întuneca, și luna nu va da lumina sa, și stelele vor cădea din cer* (Matei XXIV, 29). Acești luminători vor rămâne la locurile lor, bagă de seamă Fericitul Teofilact al Bulgariei, însă ei se vor întuneca și vor apărea privirilor omenești ca și cum ar fi pierit de pe tăria cerului, din pricina belșugului de lumină cerească ce va lumina lumea pregătită pentru primirea Domnului întru slava Lui.

Îndrăznim a numi învățătura despre minuni și semne înfățișată de către noi învățătură a Sfinței Biserici Ortodoxe, învățătură a Sfinților ei Părinți. Necesitatea vitală a unei expuneri exacte și, pe cât se poate, amănunțite a acestei învățături este limpede. Adevăratele semne au fost ajutoare spre adevărata cunoaștere de Dumnezeu și spre mântuirea cea dăruită prin aceasta; semnele mincinoase au fost ajutoare ale rătăcirii și ale pierzării ce vine din aceasta. Lucrarea semnelor pe care le va săvârși Antihrist va fi cu osebire

cuprinzătoare și puternică, va atrage nefericita omenire la recunoașterea trimisului satanei drept Dumnezeu. Ziditoare, mângâietoare, de suflet mântuitoare, evlavioasă este contemplarea minunilor săvârșite de Domnul nostru Iisus Hristos. Ce sfântă simplitate e în ele! Cât de lesnicioasă pentru toți oamenii devine prin mijlocirea lor cunoașterea lui Dumnezeu! Contemplarea minunilor lui Hristos ne înalță la Cuvântul, Care e Dumnezeu. Dumnezeu, pentru a reface împărțirea cu omenirea cea căzută de la El, bine a voit ca al Său Cuvânt să Se îmbrace în omenitate, să se arate, să umble între oameni, să intre în legături cât se poate de strânse cu ei și, după ce și i-a împroriat, să îi înalțe la cer. Îmbrăcându-se în omenitate, Cuvântul rămâne Cuvânt al lui Dumnezeu, și lucrează ca un Cuvânt, potrivit vredniciei Sale Dumnezeiești. El șade de-a dreapta Tatălui cu omenitatea luată, iar ca Dumnezeu este pretutindeni. El este scris pe hârtie, El se îmbracă în sunete – însă, fiind *Duh și viață* (Ioan VI, 63), El intră în minți și inimi, rezidește pe cei ce s-au unit cu El în duh, atrăgând și trupul la viața duhovnicească. De la contemplarea minunilor lui Hristos ne înălțăm la cunoașterea mării însemnătăți cuprinse în Cuvântul lui Dumnezeu, *singurul de trebuință* (Luca X, 42) pentru a noastră

mântuire, în Cuvântul care slujește în chip cu totul îndestulător mântuirii noastre și săvârșește în chip cu totul îndestulător mântuirea noastră. Cunoașterea Cuvântului Dumnezeiesc din Sfânta Scriptură, care a fost rostită de către Sfântul Duh și tâlcuită de către Sfântul Duh, această cunoaștere, împreună cu aceea pe care omul o capătă prin făptuirea după îndreptarul Cuvântului Dumnezeiesc și adumbrită, în fine, de cunoștința dată de către harul lui Dumnezeu, aduce creștinului curăția minții și a inimii. Întru această curăție răsare înțelegerea duhovnicească, precum soarele pe un cer curat, liber de nori. Odată cu venirea zilei după întunecimea nopții, chipul lucrurilor simțite se schimbă: unele dintre ele, care până atunci rămăneau nevăzute, devin văzute; altele, care se vedeau nelămurit, amestecate cu alte lucruri, apar deosebite de acestea și se văd întocmai așa cum sunt. Aceasta se întâmplă nu fiindcă lucrurile s-ar schimba, ci fiindcă raportul privirii omenești cu ele se schimbă odată cu înlocuirea beznei nopții de către lumina zilei. Întocmai același lucru se săvârșește în privința raportului minții omenești cu lucrurile morale și duhovnicești, atunci când mintea este luminată de cunoașterea duhovnicească, ce vine de la Sfântul Duh. Doar în lumina înțelegerii

duhovnicești poate sufletul să vadă sfânta cale spre Dumnezeu! Doar în lumina înțelegerii duhovnicești se poate săvârși fără greș nevăzuta mergere a minții și a inimii către Dumnezeu! Doar în lumina înțelegerii duhovnicești putem scăpa de rătăcirii, de hățișurile și prăpăstiile pierzătoare. Acolo unde nu se află această lumină nu este nici vederea adevărului; acolo unde nu se află această lumină nu este nici virtutea bineplăcută lui Dumnezeu, mântuitoare pentru om, care îl suie în locașurile raiului³⁴. De lumina înțelegerii duhovnicești trebuie să fie luminată vederea semnelor și minunilor de către ochiul sufletului pentru a scăpa de nenorocirile la care poate duce privirea lor de către cugetarea trupească. Am văzut caracterul minunilor Dumnezeu-Omului; am văzut care era scopul lor. Semnele, după ce și-au săvârșit slujirea, au părăsit arena slujirii, lăsându-L să lucreze pe adevăratul lucrător – Cuvântul, Care rămâne și va rămâne lucrător până la sfârșitul lumii, precum Însuși a vestit despre sine: *Iată, Eu cu voi sunt până la sfârșitul veacului* (Matei XXVIII, 20). După ce s-a încheiat săvârșirea de semne pretutindeni, săvârșire de semne care a însoțit semănarea propovăduirii Apostolilor și a bărbaților de o seamă cu apostolii, semnele se săvârșeau numai pe alocuri

de către vasele alese ale Sfântului Duh. Odată cu trecerea vremii, cu slăbirea treptată a creștinismului și cu știrbirea vieții duhovnicești, bărbații săvârșitori de semne s-au împușinat³⁵. În fine, ei au lipsit cu desăvârșire. Între timp, oamenii, pierzându-și evlavia și cinstirea față de tot ce e sfințit, pierzându-și smerenia, care se socoate nevrednică nu numai de săvârșirea minunilor ci chiar și de vederea lor, însetează de minuni mai mult decât oricând. Oamenii, îmbătați cu părerea de sine, cu nădăjduirea în sine, cu neștiința lor, năzuiesc cu nechibzuință, fără prevedere, cu îndrăzneală, spre tot ce e miraculos, nu se dau în lături să fie părtași la săvârșirea de minuni, se aruncă să facă asta fără a sta câtuși de puțin pe gânduri. Această orientare e mai primejdioasă decât oricând. Ne apropiem treptat de vremea în care trebuie să se deschidă un larg spectacol de numeroase și izbitoare minuni mincinoase, atrăgând în pierzare pe acei nefericiți fii ai cugetării trupești care vor fi amăgiți și înșelați de aceste minuni.

Învierea sufletului de către Duhul lui Dumnezeu naște credință vie în Hristos. Credința vie se poartă ca și cum L-ar vedea pe Hristos (Evrei XI, 27). Pentru privirile sale, creștinismul, rămânând taină, se descoperă; rămânând neajuns, el

devine limpede, lesne de înțeles, nemaifiind acoperit de grosul, nepătrunsul văl cu care e acoperit de credința moartă. Credința vie e înțelegere duhovnicească³⁶. Ea nici nu mai are nevoie de semne, fiind în chip atotdesăvârșit îndestulată de semnele lui Hristos și mai ales de cel mai mare dintre ele, cununa semnelor: cuvântul Lui. Dorința de a vedea semne este semn al necredinței, și semnele au fost date necredinței, ca s-o întoarcă la credință. – Să ne alipim de cuvântul lui Dumnezeu cu tot sufletul, să ne unim cu El într-un singur duh, și semnele lui Antihrist nu ne vor atrage luarea-aminte. Cu nepăsare și ură față de ele, ne vom întoarce de la ele privirile ca de la o priveliște drăcească, ca de la niște fapte ale vrăjmașilor înverșunați ai lui Dumnezeu, ca de la niște batjocoriri ale lui Dumnezeu, ca de la o otravă și de la o boală ucigătoare. Să ne amintim următoarea observație de mare însemnătate scoasă din cercările [experiențele] nevoitorilor făptuitori: toate fenomenele drăcești au însușirea că până și cea mai mărunță luare-aminte care li dă este primejdioasă; dintr-o asemenea luare-aminte, pe care omul și-o îngăduie chiar fără nici o împreună-simțire față de respectivul fenomen, el poate primi o întipărire cât se poate de vătămătoare, să fie supus unei ispite grele.

Smerita cugetare este nedespărțită de înțelegerea duhovnicească. Grăiește sfântul Isaac Sirul: „Numai cel ce are smerenie poate fi socotit drept înțelegător; cel ce nu are smerenie nu va dobândi înțelegere niciodată”³⁷. Credința vie Îl descoperă privirilor sufletului pe Dumnezeu: Cuvântul lui Dumnezeu unește sufletul cu Dumnezeu. Cel care L-a văzut în acest chip pe Dumnezeu, care L-a simțit în acest chip pe Dumnezeu, vede nimicnicia sa, se umple de negrăită evlavie către Dumnezeu, către toate lucrurile Lui, către toate poruncile Lui, către toată învățătura Lui, dobândește smerită cugetare. Smeritul cugetător nu va cuteza nici măcar să fie curios cu privire la ceea ce se săvârșește în afara voiei lui Dumnezeu, la ceea ce a fost osândit de Cuvântul lui Dumnezeu: semnele lui Antihrist vor rămâne străine de smeritul cugetător, fiindcă acesta nu are nimic de-a face cu ele.

Vederea nimicniciei proprii și neputinței proprii, vederea lui Dumnezeu, a măreției Lui, a atotputerniciei și nesfârșitei Lui bunătăți, îndeamnă sufletul să năzuiască prin rugăciune spre Dumnezeu. Toată nădejdea unui astfel de suflet este adunată în Dumnezeu, și ca atare el nu are pricină de împrăștiere la rugăciune; el se roagă, adunându-și laolaltă puterile și năzuind

spre Dumnezeu cu toată ființa sa; el aleargă la rugăciune cât poate de des, el se roagă neîncetat. La venirea marilor neazuri din vremea lui Antihrist, vor striga cu rugăciune deosebit de arzătoare către Dumnezeu toți adevărații credincioși ai lui Dumnezeu³⁸. Ei vor striga după ajutor, după ocrotire, după trimiterea harului Dumnezeiesc spre întărirea și îndrumarea lor. Propriile puteri ale oamenilor, chiar dacă este vorba de credincioși ai lui Dumnezeu, nu sunt îndeajuns pentru a se împotrivi puterilor unite ale îngerilor și oamenilor apostăți, care vor lucra cu înverșunare și deznădejde, presimțindu-și pierzania apropiată (Apocalipsa XII, 12). Harul Dumnezeiesc, adumbrindu-i pe aleșii lui Dumnezeu, va face nelucrătoare asupra lor amăgirile amăgitorului, va face neînspăimântătoare pentru ei amenințările lui, va face disprețuite în fața lor minunile lui; el le va da a mărturisi plini de bărbăție pe Mântuitorul, Cel ce a săvârșit mântuirea oamenilor, și a-l da în vileag pe mesia cel mincinos, venit pentru a-i duce pe oameni la pierzanie; el îi va sui pe eșafoduri ca pe niște tronuri împărătești, ca la un ospăț de nuntă. Simțirea dragostei de Dumnezeu este mai dulce ca simțirea vieții³⁹. Precum chinurile dinaintea morții și care însoțesc moartea sunt pentru păcătos început al chi-

nurilor veșnice⁴⁰, așa și chinurile îndurate pentru Hristos și moartea silnică pentru Hristos sunt început al veșnicelor bucurii ale raiului. Vedem limpede acest lucru din lucrarea harului Dumnezeiesc față de mucenicii primelor veacuri ale creștinismului: la început erau lăsați să își arate buna voire; după ce sufereau primele chinuri, se pogora asupra lor ajutorul de Sus, le făcea plăcute și chinurile și moartea pentru Hristos. Domnul, prevestind neazurile ce trebuie să meargă înaintea celei de-a doua veniri, a poruncit ucenicilor Săi să privegheze și să se roage: *Păziți-vă, privegheați și vă rugați*, le-a grăit El, *fiindcă nu știți când va veni vremea aceea* (Marcu XIII, 33). Rugăciunea este întotdeauna trebuincioasă și folositoare omului: ea îl ține în împărtășire cu Dumnezeu și sub acoperământul lui Dumnezeu; ea îl păzește de nădăjduirea în sine, de amăgirea prin slava deșartă și trufie – atât de cele proprii, ce odrăslesc din firea căzută, cât și de cele aduse în gânduri și închipuiri din tărâmul duhurilor căzute. La vreme de neazuri și de primejdii, atât văzute cât și nevăzute, este deosebit de trebuincioasă rugăciunea: aceasta, fiind vădire a lepădării de nădăjduirea în sine, vădire a nădejzii în Dumnezeu, atrage către noi ajutorul Dumnezeiesc. Atotputernicul Dumnezeu Se face lucrător

al celui ce se roagă în împrejurările sale grele, și îl scoate din ele pe robul Său prin minunata Sa purtare de grijă.

III Cunoașterea de Dumnezeu, smerita cugetare harică, rugăciunea curată sunt însușirile deosebitoare ale înțelegerii duhovnicești; ele sunt părți alcătuitoare ale ei. Dimpotrivă, necunoașterea de Dumnezeu, necredința, orbirea duhului, trufia, nădăjduirea în sine și părerea de sine sunt însușiri deosebitoare ale cugetării trupești. Această, necunoscând pe Dumnezeu, neprimind [neacceptând] și neînțelegând mijloacele pe care ni le propune Dumnezeu ca să primim prin ele cunoașterea de Dumnezeu, își alcătuiește singură un mijloc greșit, pierzător de suflet, spre dobândirea cunoașterii de Dumnezeu, potrivit așezării sale sufletești: ea cere *semn din cer*. Amin.

CUVÂNT DESPRE VEDEREA TRUPEASCĂ ȘI CEA DUHOVNICEASCĂ A DUHURILOR

al celui ce se roagă în am rețutările sale grile, și
îi scoate din ele pe robul său prin mămăta Sa
purțară de griji.

Cunoașterea de Dumnezeu, smerita eugelare
harică, rugăciunile sunt înțelegerea deose-
bitoare a lui Dumnezeu. Sunt părți
VEDEREA TRUPESCĂ ȘI
CEA DUHOVICĂ ȘI
A DUHURILOR. Aceas-
ta, necunoscând pe Dumnezeu, neprimind (ne-
acceptând) și neînțelegând mijloacele pe care ni
le propune Dumnezeu, ca să primim prin ele cu-
noașterea de Dumnezeu, își alcătuiește singură
un mijloc greșit, pierzător de suflet, spre dobân-
direa cunoașterii de Dumnezeu, potrivit așezării
sale sufletești: ea cere în cer. Amin.

Introducere

Purcezând la a explica, după măsura
foarte săracei mele înțelegeri, îndoita
vedere, proprie omului, a duhurilor zi-
dite, socot de neapărată trebuință să înfățișez și
învățătura despre îndoita orbire a omului, care i
s-a împroriat în urma căderii. Cei mai mulți
dintre oameni nu au nici un habar despre această
orbire; ei nici măcar nu îi bănuiesc existența ! Cei
mai mulți dintre oameni sunt străini de orice cu-
noștință despre duhuri ori au cu privire la ele nu-
mai o cunoaștere teoretică, foarte superficială,
aproape deopotrivă cu desăvârșita neștiință.

În societatea omenească modernă, mai ales în
cea educată, mulți se îndoiesc de existența duhu-
rilor, mulți o tăgăduiesc. Se îndoiesc de ea și o tă-
găduiesc chiar și cei ce recunosc existența sufle-
tului lor⁴¹, îi recunosc nemurirea sau existența de

după moarte, îl socotesc duh. Ciudată îmbinare de concepții care se bat cap în cap ! Dacă sufletele există după despărțirea de trupuri, prin însuși acest fapt înseamnă că există duhuri, înseamnă deja că există și duhuri bune, și duhuri rele. Ele există ! Existența lor devine cu totul limpede și evidentă pentru cel care s-a îndeletnicit cu studierea corectă și amănunțită a creștinismului. Cei ce tăgăduiesc existența duhurilor tăgăduiesc totodată, negreșit, și creștinismul. *Pentru aceasta s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, spune Sfânta Scriptură, ca să strice lucrurile diavolului, ca prin moarte să surpe pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul* (I Ioan III, 8; Evrei II, 14). Dacă nu există duhuri căzute, înomenirea lui Dumnezeu nu are nici pricină, nici scop.

Existența duhurilor rămâne un lucru obscur pentru cei care nu au studiat creștinismul ori l-au studiat superficial, după literă, în vreme ce Domnul Iisus Hristos a poruncit și rânduit să fie învățat creștinismul dimpreună cu propovăduirea lui și prin păzirea poruncilor evanghelice (Matei XXVIII, 19-20). Domnul a poruncit să fie învățat creștinismul atât teoretic cât și practic, a unit aceste două feluri de învățare cu o legătură de nerupt, a poruncit ca să urmeze neapărat cunoașterii teoretice și cunoașterea practică. Fără cea

de-a doua, prima nu are nici un preț în ochii lui Dumnezeu ! Fără cea de-a doua, prima nu ne poate aduce nici un folos ! (Matei VII, 21-23). – Cea de-a doua slujește drept dovadă a nefățărniciiei celei dintâi și e încununată de adumbrirea harului Dumnezeiesc (Ioan XIV, 21-24). Cea dintâi poate fi asemuită unei temelii, iar cea de-a doua – clădirii înălțate pe temelia aceasta. Clădirea nu poate fi înălțată dacă nu se clădește mai întâi temelia, și clădirea temeliei rămâne osteneală lipsită de folos dacă pe temelie nu este înălțată clădirea. – Rezultatele științelor și metodele de atingere a rezultatelor acestora rămân de nepătruns pentru oamenii ce nu s-au îndeletnicit cu științele: rezultatele și metodele atingerii rezultatelor din știința științelor, din știința care s-a pogorât din cer, din știința dăruită lumii de către Fiul lui Dumnezeu, din știința care îl schimbă pe om cu desăvârșire, din știința care îl prefăce din trupesc și sufletesc în duhovnicesc, din creștinism, cu atât mai mult rămân de nepătruns pentru cei care nu s-au îndeletnicit cu studierea ei legiuită, după metoda rânduită de Dumnezeu. Deci, lipsită de judecată este dorința unora ca rezultatele studierii creștinismului, înaltele și adâncile lui taine să fie pentru ei pe deplin limpezi fără nici o studiere prealabilă a creștinismu-

lui ! Vreți să cunoașteți tainele creștinismului ? Studiați-l.

Învățătura de școală, după literă, este nu numai foarte folositoare, ci și neapărat trebuincioasă, ca una ce aduce cunoștințe exacte și amănunțite despre creștinism, după Predania Bisericii Ortodoxe. De-a lungul a optsprezece veacuri au năvălit – și mai ales acum năvălesc – asupra creștinismului, cu scopul de a-l doborî, nenumărate învățături mincinoase: acum, mai mult decât ori-când, este foarte mare nevoie de a se propovădui și studia temeinic creștinismul. Cunoașterea teoretică cere, însă, să fie însoțită și urmată neapărat și de învățătura lucrătoare. „Legea slobozeniei se înțelege prin lucrarea poruncilor”⁴². Cărturarul creștin este dator să învețe ce-i cu Împărăția Cerurilor nu doar din auzirea propovăduirii privitoare la ea, ci și prin cercare [experiență] (Matei XIII, 52). Fără aceasta, învățătura după literă se face învățătură exclusiv omenească, slujește doar spre dezvoltarea firii căzute. O amară dovadă a acestui fapt o vedem în clerul iudaic din vremea lui Hristos. Învățătura după literă, fiind lăsată de capul său, naște fără întârziere părere de sine și trufie, și înstrăinează prin mijlocirea lor pe om de Dumnezeu. Înfățișându-se la arătare drept cunoaștere a lui Dumnezeu, ea poate fi în fapt desă-

vârșită neștiință, lepădare a Lui. Propovăduind Credința, ne putem afunda întru necredință ! Tai-nele ce se descoperă creștinilor necărturari rămân foarte adese ascunse bărbaților învățați care se mulțumesc numai cu învățarea academică a Teologiei, ca și cum aceasta ar fi una dintre științele omenești⁴³. Și tocmai acest caracter a fost dat Teologiei în tot Apusul eterodox, atât papist cât și protestant. Din pricina neîndestulătoarei cunoaș-teri din cercare, în vremea noastră foarte anevoie ajungi să auzi învățătură corectă și temeinică despre vederea duhurilor, învățătură atât de trebuin-cioasă fiecărui monah care dorește a se îndeletnici cu nevoița sufletească în tărâmul duhurilor – al duhurilor, din care facem parte prin sufletul nostru și cu care va trebui să împărțim veșnica fericire sau muncile cele veșnice (Matei XXII, 30; XXV, 41).

Vederea duhurilor este îndoită. Există o vede-re trupească a duhurilor, atunci când le vedem cu ochii cei trupești, și există o vedere duhovnicească a duhurilor, atunci când le vedem cu ochii su-fletești, cu mintea și cu inima curățite de harul lui Dumnezeu. În starea cea obișnuită de cădere în care petrece întreaga omenire, noi nu vedem du-hurile nici trupește, nici duhovnicește; suntem loviți de o îndoită orbire. Pentru cei orbi, feluri-tele culori și obiecte ale lumii ce cade sub simțuri

[sensibile] sunt ca și cum n-ar fi: pentru cei orbiți de cădere, lumea duhovnicească și duhurile sunt ca și cum n-ar fi. Faptul că noi nu vedem ceva nu este nicidecum o dovadă a faptului că lucrul acela nu există.

Vai ! Vai ! Curm cuvântul prin tânguire. *Pământul lui Israel*, stricat de sabie, *s-a pustiit din toate părțile ! Neamul cel adunat din neamuri multe s-a împuținat și a slăbănogit de tot* (Iezechiil XXXVIII, 8 și 12). „Cum să nu plângem”, grăia Preacuviosul Isaac cel Mare, pustnic din Egipt, „cum să nu plângem: unde vom merge noi acum ? Părinții noștri au adormit. Mai înainte nu ne ajungea rucodelia pentru chiria luntrelor cu care mergeam (pe Nil) la Bătrâni; iar acum am rămas orfani, și de aceea plâng”⁴⁴. *Mântuiește-mă, Doamne, că a lipsit cel cuvios, că s-a împuținat adevărul de către fiii oamenilor. Deșarte a grăit fiecare către vecinul său, buze viclene în inimă* (Ps. XI, 1-2). Dacă Isaac cel Mare, la starea cea înaltă a monahismului din vremea lui, deplângea împuținarea Bătrânilor îndrumători, de câtă trudă va avea nevoie monahul cu adevărat doritor de mântuire al vremii noastre ca să aflu sfatul atât de trebuincios în multostenicioasa lui nevoie ? *Oamenii vicleni și vrăjitorii vor spori spre mai rău, care înșală și singuri se înșală* (II Timotei III, 13), prezice Apostolul, vorbind despre zilele cele

mai de pe urmă ale lumii. Această prevestire se împlinește sub ochii noștri. Nu rareori am spus eu frățimii de același suflet, în împreună-vorbirile de chilie, ceea ce acum mă socot îndatorat să scriu și cu condeiul pe hârtie. Nu mie, celui ce petrec în robia păcatului, mi s-ar cuveni să mă îndeletnesc cu îndrumarea fraților ! Ar trebui să-mi plâng jalnica mea stare sufletească în adâncă tăcere și însingurare: dar sunt silit și să vorbesc și să scriu spre zidire pentru a nu-i lăsa pe cei de aproape ai mei, pe cei ce mă iubesc în Domnul, fără nici o zidire. „Mai bine este, a zis Pimen cel Mare, a întrebuița pâine cu necurății și a avea mâncare decât a rămâne de tot fără pâine”⁴⁵. Acestea fiind vederile mele despre mine însumi și despre circumstanțele vremii de acum, scriu acest cuvânt despre vederea duhurilor, socotind cunoașterea corectă a vederii duhurilor o trebuință esențială și indispensabilă pentru nevoitori, căroră le stă înainte lupta nu *împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor și a domniilor și a stăpânilor întunericului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății celor de sub ceruri* (Efezeni VI, 12). Această cunoaștere este neapărat trebuincioasă. Duhurile răutății poartă război împotriva omului cu o asemenea viclenie, că gândurile și închipuirile aduse de ele sufletului

se înfățișează ca și cum ar fi născute din el însuși, nu de la duhul rău cel străin lui, care lucrează căutând totodată să se ascundă⁴⁶. Pentru a ne lupta cu vrăjmașul, trebuie neapărat să îl vedem. Fără vederea duhurilor, lupta cu ele nu își are loc: ea poate fi numai atragere a noastră de către ele și supunere de robi față de ele. După ce am chemat în ajutorul sărăciei mele de minte harul lui Dumnezeu, voi începe prin a vorbi despre vederea trupească a duhurilor, despre faptul că ea nu este neapărat trebuincioasă și despre primejdiile ei, pentru a continua cu vederea duhovnicească a duhurilor, cu necesitatea și folosul ei.

Despre vederea trupească a duhurilor

Înainte de căderea omului, trupul lui era fără de moarte, străin de boli, străin de grosimea și greutatea sa de acum, străin de simțurile păcătoase și trupești care acum îi sunt firești⁴⁷. Simțurile lui erau neasemuit mai subțiri, lucrarea lor era neasemuit mai cuprinzătoare, pe deplin liberă. Îmbrăcat în asemenea trup, cu asemenea organe ale simțurilor, omul era în stare să vadă trupește duhurile, dintre care făcea parte cu sufletul, era în stare de împărtășire [comuniune] cu ele, era în stare de acea vedere de Dumnezeu și împărtășire cu Dumnezeu care sunt proprii sufletelor sfinte (Facere cap. II și III). Sfântul trup al omului nu era o piedică în această privință, nu-l despărțea pe om de lumea duhurilor. Omul, îmbrăcat în trup, era în stare să viețu-

iască în rai, în care sunt acum în stare să petreacă numai Sfinții, doar cu sufletul, și în care vor intra și trupurile Sfinților după înviere. Atunci trupurile acestea vor lăsa în morminte grosimea care li se împrăsiase după cădere; atunci ele se vor arăta duhovnicești – chiar duhuri, după expresia Preacuviosului Macarie cel Mare⁴⁸ – și vor arăta în sine toate însușirile care li s-au dat când au fost zidite. Atunci oamenii vor intra din nou în rândul duhurilor sfinte și în împărtășire pe față cu ele. Pildă de trup care era totodată și trup și duh vedem în trupul Domnului nostru Iisus Hristos după învierea Lui.

Prin cădere s-au schimbat atât trupul cât și sufletul omului. În sensul propriu, căderea a fost pentru ele și moarte. Ceea ce vedem noi și numim „moarte” este, în fapt, doar despărțirea dintre suflet și trup, care fuseseră dinainte omorâte prin depărtarea de la ele a Vieții Celei Adevărate, a lui Dumnezeu. Ne naștem deja uciși de moartea veșnică! Nu simțim că suntem uciși, potrivit însușirii celei de obște a celor morți, nu simțim omorârea noastră! Neputințele trupului nostru, supunerea lui la neplăcuta înrâurire a feluritelor materii din lumea materială, grosimea lui sunt urmări ale căderii. Din pricina căderii, trupul nostru a intrat în rând cu trupurile dobi-

toacelor; el trăiește cu viața dobitocească, cu viața firii sale căzute. El slujește pentru suflet drept temniță și mormânt. Tari sunt cuvintele întrebunțate de noi! Ele, însă, nici nu arată îndestul decăderea trupului nostru de la înălțimea stării duhovnicești în starea trupească. Este nevoie să ne curățim pe noi înșine prin pocăință cu osârdie, trebuie să simțim măcar într-o oarecare măsură libertatea și înălțimea stării duhovnicești, pentru a avea habar de starea jalnică a trupului nostru, de starea sa de omorâre pricinuită de îndepărtarea de Dumnezeu. În această stare de omorâre, din pricina grosimii și grosolăniei atât de mari, simțurile trupești nu sunt în stare de împărtășire cu duhurile, nu le văd, nu le aud, nu le simt, așa cum securea tocită nu mai e în stare să își împlinească menirea. Duhurile sfinte s-au s-au abătut de la împărtășirea cu oamenii, fiind aceștia nevrednici de asemenea împărtășire; duhurile căzute, care ne-au atras în căderea lor, s-au amestecat cu noi și, pentru a ne ține mai lesne în robie, se străduiește să se facă pe sine și cursele lor nebăgate în seamă de către noi. Iar de se și descoperă, se descoperă pentru a-și întări stăpânirea asupra noastră. Noi toți, cei care ne aflăm în robia păcatului, trebuie să știm că împărtășirea cu sfinții îngeri nu ne e proprie din pricina în-

străinării noastre de ei prin cădere și că ne este proprie, din aceeași pricină, împărtășirea cu duhurile lepădate, în rândul cărora intrăm cu sufletul – că duhurile care se arată în chip simțit oamenilor ce petrec în păcătoșenie și cădere sunt demoni, și nicidecum sfinți îngeri. „Sufletul întinat, a grăit sfântul Isaac Sirul, nu intră în Împărăția cea curată și nu se adună cu duhurile sfințe”⁴⁹. Sfinții îngeri se arată doar oamenilor sfinți, care au refăcut împărtășirea cu Dumnezeu și cu ei prin viață sfântă. Chiar dacă demonii, arătându-se oamenilor, iau cel mai des chip de îngeri luminați pentru a-i amăgi mai lesne; chiar dacă se străduiește câteodată să încredințeze că sunt suflete omenești, nu demoni⁵⁰; chiar dacă uneori și prezic viitorul; chiar dacă descoperă taine, nu trebuie să ne încredem deloc în ei. La draci adevărul este amestecat cu minciuna, fiind întrebunțat din când în când doar spre mai lesnicioasă amăgire. *Satana se preface în înger de lumină, și slujitorii lui în slujitori ai dreptății* (II Corinteni XI, 14-15), a grăit sfântul Apostol Pavel.

Sfântul Ioan Gură de Aur, în cea de-a doua Omilie la săracul Lazăr și bogatul nemilostiv, povestește ceea ce se întâmpla în vremea sa: „Dracii grăiesc: «Sunt sufletul cutărui monah». Nu cred, tocmai fiindcă draci sunt cei care vor-

besc. Aceștia amăgesc pe cei ce îi ascultă. Drept aceea și Pavel le-a închis gura cu toate că spuneau adevărul, ca nu cumva, luând ei pricină [pretext], să amestece printre adevăruri și minciuni și să li se dea crezare. Zicând dracul: *Oamenii aceștia sunt robii Dumnezeului Celui Preaînalt, care vestesc vouă calea mântuirii* (Fapte XVI, 17), Apostolul, supărându-se, a certat duhul pitonicesc și i-a poruncit să iasă. Și doar ce lucru rău grăise duhul? *Oamenii aceștia sunt robii Dumnezeului Celui Preaînalt*. Dar întrucât foarte mulți dintre cei mai simpli nu știu întotdeauna să deosebească cele spuse de draci, Apostolul i-a lipsit cu totul de crezământ. «Ești dintre cei căzuți», zice, «n-ai îndrăznire, taci, amuțește: nu ți-e îngăduit să propovăduiești, acesta este drept apostolesc; de ce răpești ceea ce nu-i al tău? Taci, lepădatule». Așijderea a făcut și Hristos – pe dracii care Îi ziceau: *Te știm cine ești* (Marcu I, 24; Luca V, 34) i-a certat cu multă asprime, învățându-ne ca întru nimic să nu credem pe drac, chiar de ne-ar spune vreun lucru sănătos. Știind aceasta, să nu avem deloc încredere în drac, chiar dacă spune vreun adevăr, ci să-i întoarcem spatele și să fugim de la el, fiindcă învățăturile cele sănătoase și mântuitoare nu de la draci, ci din Dumnezeiasca Scriptură pot fi aflate întru toată deplinătatea”.

În continuarea acestei Omilii, sfântul Ioan Gură de Aur spune că sufletele, atât ale dreptilor, cât și ale păcătoșilor, sunt duse din această lume, îndată după moarte, în lumea cealaltă – unele pentru primirea cununilor, celelalte în focul iadului. Sufletul săracului Lazăr a fost înălțat de îngeri îndată după moarte în sânul lui Avraam, iar sufletul bogatului a fost aruncat jos în focul iadului. În Omilia a 28-a la Matei, sfântul Ioan Gură de Aur spune că în vremea sa unii îndrăciți spuneau: *Sunt sufletul lui cutare*. „Cu adevărat, aceasta e minciună și amăgire diavolească”, adaugă marele Ierarh. „Nu sufletul mortului strigă asta, ci demonul, care se preface pentru a-i amăgi pe ascultători”.

Demonii nu cunosc viitorul, care-i știut numai de Dumnezeu și de acele făpturi înțeleghătoare ale Lui cărora Dumnezeu binevoiește să le descopere viitorul; dar precum oamenii deștepți și încercați, pornind de la întâmplările care au avut ori au loc, prevăd și prevestesc cele ce se vor întâmpla în viitor, așa și viclenele, multîncercatele duhuri rele pot câteodată să presupună cu mare probabilitate și să prezică viitorul⁵¹. Adeseori ele se înșală; foarte ades mint și aruncă pe oameni în nedumerire și îndoială prin prevestiri lipsite de limpezime. Câteodată, ele pot să prevestească o

întâmplare care deja a fost hotărâtă în lumea duhurilor, dar între oameni n-a fost dusă încă la împlinire: astfel, dinainte ca pe dreptul Iov să-l atingă ispitele, îngăduirea acestor ispite fusese hotărâtă deja în sfatul lui Dumnezeu și fusese vestită duhurilor căzute (Iov, I); astfel, fusese hotărâtă la judecata lui Dumnezeu, cunoscută de sfintele puteri cerești și de îngerii cei lepădați, și dată spre împlinire duhului viclean pieirea în bătălie a regelui israelitean Ahav încă dinainte ca regele să meargă la luptă (III Regi 19-23); astfel, diavolul îi prezisese sfântului Ioan, arhiepiscopul Novgorodului, ispita care avea să cadă mai târziu asupra lui⁵². Au fost cazuri când și unor păcătoși li s-au arătat sfinți îngeri, dar asta s-a întâmplat potrivit unei osebite iconomii a lui Dumnezeu și foarte rar: astfel, unui proroc mincinos și mag, adică unui om care era în împărțășire deosebit de apropiată cu demonii, i s-a arătat un sfânt înger (Numeri XX). Cazurile excepționale, care țin de o iconomie aparte a lui Dumnezeu, nu trebuie să aibă nici o înrăurire asupra regulii care este de obște pentru toți⁵³. Regula de obște pentru toți oamenii stă în a nu ne încrede nicidecum duhurilor atunci când ele se arată în chip simțit, a nu intra în împreună-vorbire cu ele, a nu le da nici o atenție, a socoti

arătarea lor o ispită foarte mare și foarte primejdioasă. În vremea acestei ispite trebuie să ne tindem gândul și inima către Dumnezeu cu rugăciune pentru a fi miluiți și izbăviți de ispită. Dorința de a vedea duhuri, curiozitatea de a afla ceva despre ele și de la ele este semn al unei căte se poate de mari nechibzuințe și a unei desăvârșite necunoașteri a predaniilor morale și făptuitorale ale Bisericii Ortodoxe. Cunoașterea duhurilor se dobândește într-un cu totul alt chip decât presupune iscoditorul neîncercat și nesocotit. Împărtășirea pe față cu duhurile este pentru cel neîncercat o căte se poate de mare nenorocire, sau slujește drept izvor al celor mai mari nenorociri.

De Dumnezeu însuflatul scriitor al cărții Faceirii spune că după căderea primilor oameni, Dumnezeu, rostind osânda cea asupra lor, *le-a făcut îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat pe ei* (Facere III, 21) încă dinainte de izgonirea lor din rai. Îmbrăcăminte de piele este, potrivit tâlcuirii Sfinților Părinți⁵⁴, trupul nostru cel grosolan, care după cădere s-a schimbat: și-a pierdut subțirimea și duhovnicia, a căpătat grosimea sa cea de acum. Deși pricina cea începătoare a schimbării a fost căderea, schimbarea s-a săvârșit sub înrăurirea Atotputernicului Făcător, după negrăita Lui milă față de noi, spre binele nostru căte

se poate de mare. Între urmările folositoare pentru noi care vin din starea în care se găsește acum trupul nostru, suntem datori să arătăm aici pe aceea că prin îngăduirea de către Dumnezeu ca trupul nostru să aibă această grosime ne-am făcut neînstare de vederea trupezască a duhurilor în tărâmul cărora am căzut. Să lămurim aceste spuse. Am dobândit, parcă, o înclinare firească spre rău. Această înclinare este firească pentru firea căzută; această înclinare este asemenea înclinării dracilor către rău: *Cu osârdie cugetă omul cele rele din tinerețile lui* (Facere VIII, 21). În noi, însă, binele este amestecat cu răul: ba suntem atrași spre rău, ba, părăsind această aplecare, ne îndreptăm spre bine. Dacă ne-am afla în împărtășire simțită cu demonii, aceștia i-ar strica pe oameni de tot în cea mai scurtă vreme, însuflându-le neîncetat răul, împreună-lucrând cu ei răul în chip vădit și neîncetat, molipsindu-i cu pildele lucrării lor pururea nelegiuite și potrivnice lui Dumnezeu. Ei ar fi putut săvârși acest lucru cu atât mai lesne cu căte omul căzut este atras în chip firesc spre rău, se află în supunere față de draci, supunându-se lor de bunăvoie. În cea mai scurtă vreme oamenii, prin sporirea în rău, s-ar fi făcut draci; pocăința și ridicarea din cădere ar fi fost pentru ei cu neputință. Înțelepciunea și

bunătatea lui Dumnezeu au pus despărțitură între oameni, cei aruncați pe pământ din rai, și duhurile aruncate pe pământ din cer: această despărțitură este materialitatea grosolană a trupului nostru. Așa fac și stăpânirile pământești atunci când despart prin zidurile temnițelor pe răufăcători de societatea omenească, pentru ca aceștia să nu vatăme societatea după bunul lor plac și să nu îi strice [pervertească] pe ceilalți oameni⁵⁵. Duhurile căzute lucrează asupra oamenilor, aducându-le simțăminte și gânduri păcătoase; la vederea trupească a duhurilor ajung foarte puțini oameni.

O dată cu înmulțirea omenirii în starea ei de acum, care e starea de cădere, trupul aduce sufletului o slujire foarte asemenea cu slujirea pe care o aduc scutecele trupului nou-născut. Trupul pruncului, înfășurat în scutece, devine drept; fără scutece mădularele lui, fiind moi, s-ar putea strâmba⁵⁶: așa și sufletul, îmbrăcat în trup, ascuns și despărțit prin el de lumea duhurilor, este educat treptat prin învățarea legii lui Dumnezeu – sau, totuna, prin învățarea creștinismului – și dobândește capacitatea deosebirii binelui de rău (Evrei V, 14). Atunci i se dăruiește vederea duhovnicească a duhurilor și, dacă acest lucru se va arăta potrivit cu scopurile lui Dumnezeu, Ce

il călăuzește, vederea lor trupească – întrucât de acum amăgirea și înșelarea sunt mult mai puțin primejdioase pentru el, iar cercarea și cunoașterea sunt folositoare. La despărțirea sufletului de trup prin moartea cea văzută, intrăm iarăși în rândul duhurilor și în obștea lor. De aici se vede că pentru a intra în chip fericit în lumea duhurilor avem neapărată nevoie să fim formați și educați înainte prin legea lui Dumnezeu, că tocmai pentru această formare și educare ne-a și fost lăsată o oarecare vreme, rânduită fiecărui om de către Dumnezeu pentru pribegia cea pământească. Această pribegie se cheamă „viață pământească”.

Oamenii devin în stare să vadă duhurile în condițiile unei anumite prefaceri a simțurilor, care se săvârșește fără ca omul să bage de seamă și într-un chip pe care acesta nu și-l poate tâlcui. El pur și simplu vede că a început deodată să vadă ceea ce alții nu văd și mai înainte nu vedea nici el, să audă ceea ce mai înainte nu auzea. Pentru cei ce au cunoscut o astfel de prefacere a simțurilor, ea este foarte simplă și firească, cu toate că de netâlcuit pentru sine și pentru ceilalți; pentru cei care nu au cunoscut-o, ea e ciudată și neînțeleasă. Astfel, toți știu că oamenii sunt în stare să se cufunde în somn; dar ce fel de fenomen este somnul, în ce chip trecem, fără să

ne dăm seama, din starea de trezie în starea de adormire și uitare de sine – asta rămâne pentru noi o taină. Prefacerea simțurilor ce are loc atunci când omul intră în împărtășire simțită cu ființele lumii nevăzute se numește în Sfânta Scriptură deschiderea a simțurilor. *A deschis Dumnezeu*, spune Scriptura, *ochii lui Valaam, și văzut pe îngerul Domnului stând împotriva în cale, și sabia scoasă în mâna lui* (Numeri XXII, 31). Înconjurat de vrăjmași, prorocul Elisei, pentru a liniști pe sluga sa care se spăimântase, *s-a rugat și a zis: Doamne, deschide acum ochii slugii să vadă. Și a deschis Domnul ochii lui, și a văzut, și iată muntele era plin de cai și de care de foc împrejurul lui Elisei. Și s-au pogorât la el; iar Elisei s-a rugat către Domnul și a zis: Bate neamul acesta cu orbire, și i-a bătut pe ei cu orbire după cuvântul lui Elisei... și i-a dus pe ei în Samaria. Și a fost că după ce au intrat în Samaria, a zis Elisei: Deschide, Doamne, ochii lor să vadă. Și a deschis Domnul ochii lor, și au văzut* (IV Regi VI, 17-20). Atunci când cei doi ucenici mergeau cu Domnul pe drumul de la Ierusalim la Emaus, *ochii lor erau ținuți*, ne povestește Evanghelistul, *ca să nu-L cunoască pe El*, pe Domnul; iar atunci când au intrat să înnopteze, la frângerea pâinii *s-au deschis lor ochii și L-au cunoscut* (Luca XXIV, 16-31). Din aceste locuri ale Sfintei Scripturi reiese limpede

că simțurile trupești slujesc drept uși și porți spre camera lăuntrică, unde petrece sufletul, că aceste porți se deschid și se închid după cum poruncește Dumnezeu. Datorită înțelepciunii și milostivirii lui Dumnezeu, aceste porți rămân mereu închise în oamenii căzuți, ca nu cumva vrăjmașii noștri cei jurați, duhurile căzute, să pătrundă în noi și să ne piardă. Această măsură e cu atât mai trebuincioasă cu cât noi ne aflăm după cădere în tărâmul duhurilor căzute, înconjurați de ele, robiți lor. Neavând puțința de a pătrunde în noi, ele ni se fac cunoscute dinafară, aducând felurite gânduri și închipuiri păcătoase ori atrăgând sufletul prea lesne încrezător la împărtășire cu ele. Nu este îngăduit omului să dea deoparte economia lui Dumnezeu și prin propriile mijloace – cu îngăduința lui Dumnezeu, dar nu după voia lui Dumnezeu – să deschidă simțurile sale și să intre în împărtășire aievea cu duhurile. Nu stă în firea sfinților îngeri să ia parte la o lucrare nepotrivită cu voia lui Dumnezeu, la o lucrare neplăcută lui Dumnezeu. Ce îi trage pe oameni să intre în împărtășire pe față cu duhurile? Cei ușurei la minte, ce nu cunosc creștinismul făptuitor, sunt atrași de curiozitate, de neștiință, de necredință, nepricepând că după ce au intrat în astfel de împărtășire pot să-și aducă vătămare cât se poate

de mare; oamenii care s-au dat păcătoșeniei și s-au lepădat de Dumnezeu intră în această împărțire din imboldurile cele mai păcătoase și pentru scopurile cele mai păcătoase.

Cele care se săvârșesc cu noi potrivit iconomi-
ei lui Dumnezeu sunt totdeauna de cea mai mare înțelepciune și bunătate, se săvârșesc potrivit unei necesități vitale spre folosul nostru vital, nicidecum spre satisfacerea curiozității noastre sau din vreun alt imbold al nostru mărunț, nevrednic de Dumnezeire. Din această pricină, rânduiala obișnuită și mersul obișnuit al lucrurilor sunt încălcate foarte rar; foarte rar este adus omul la vederea trupeză a duhurilor. Lui Dumnezeu Îi place ca slujitorul Lui să petreacă mereu într-o cea mai mare evlavie înaintea Lui, în supunere necondiționată față de El, în devotament necondiționat față de voia Lui cea preasfântă. Orice încălcare a acestor legături dintre om și Dumnezeu e neplăcută Lui și pune asupra noastră pecetea mâniei Dumnezeiești⁵⁷. Cei ce încearcă din ușurătate să calce rânduiala cea pusă de către Dumnezeu și să se vâre de capul lor în ceea ce Dumnezeu a ascuns de noi sunt socotiți drept ispititori ai lui Dumnezeu și aruncați de la fața Lui în întunericul cel mai din afară, în care Lumina lui Dumnezeu nu luminează. Vom aduce câ-

teva pilde ce ne vor lămuri cu ce prevedere mântuitoare pentru noi, în scopul de a ne aduce folos sufletesc cât se poate de mare, ne îngăduie Dumnezeu vederea trupeză a duhurilor. În Africa⁵⁸ era un vameș pe nume Petru, om cât se poate de împietrit, care dăduse milostenie în toată viața sa doar o singură dată, și atunci mișcat nu de împreună-pățimire, ci de imboldul mâniei. Atunci când Petru ducea undeva o mulțime mare de pâini, un sărac a început să stăruie cerșind milostenie de la dânsul: Petru, mâniindu-se și neavând cu ce să îl lovească, a aruncat în el cu o pâine. După ce au trecut două zile, Petru s-a îmbolnăvit; boala a devenit din ce în ce mai grea; bolnavul ajunsese slăbănogit foarte și părea că se apropie de moarte. Pe când se afla el în starea aceasta, ochii i s-au deschis: a văzut înaintea sa un cântar; de o parte stăteau demoni întunecați, iar de cealaltă îngeri luminați. Dracii, adunând toate faptele rele făcute de Petru în viața sa, le-au pus în talger. Purtătorii de lumină, neaflând nici o faptă bună pe care s-o pună în cumpănă împotriva faptelor rele ale lui Petru, stăteau descurațați și grăiau între ei în nedumerire: „N-avem nimic aici”. Atunci unul dintre dâșii a zis: „Întocmai, nu avem nimic aici, afară de o pâine pe care Petru a dat-o lui Hristos cu două zile în ur-

mă, și aceea fără să vrea". Îngerii au pus pâinea pe celălalt talger al cântarului, și acesta a început îndată să tragă în jos, precumpănind pe celălalt. Atunci, bărbații purtători de lumină i-au zis lui Petru: „Mergi, sărace Petre, de mai adaugă la această pâine, ca nu cumva arapii cu chip întunecat să te răpească și să te arunce în chinurile veșnice". Petru s-a însănătoșit, a devenit neobișnuit de milostiv față de frații cei săraci, a cheltuit cu ei toată averea sa foarte însemnată, a dat slobozenie robilor săi și, strămutându-se în Ierusalim, s-a vândut rob unuia dintre cucernicii locuitori ai Sfintei Cetăți, ca prin smerenie să devină casnic și mai apropiat al lui Dumnezeu, Căruia Îi devenise deja casnic prin milostenie. Petru s-a învrednicit de mari dăruiri [harisme] duhovnicești⁵⁹.

În Lavra Peșterilor din Kiev era un monah numit Areta; el avea o avuție însemnată și își păzea comoara în chilie, fiind foarte zgârcit nu numai față de săraci, ci și față de sine însuși. Hoții l-au prădat noaptea. Areta a căzut pe tânjală, mai să își facă singur seama; a început să caute averea furată și să supună la neplăceri pe mulți nevinovați. Frații îl rugau să înceteze cu căutările și să își arunce întristarea la Domnul (Ps. LIV, 25); el, însă, nici nu a vrut să audă aceste sfaturi, răs-

punzând la ele cu grosolănie și cu asprime. După câteva zile, Areta a căzut într-o boală grea și se apropia de moarte. Frățimea s-a adunat la el; Areta zăcea ca mort, nemaigrăind nimic – și dintr-o dată a început, în auzul tuturor, să strige cu glas mare: „Doamne, miluiește! Doamne, iartă! Doamne, am păcătuit! Avutul e al Tău! Nu-mi pare rău de el!" S-a făcut sănătos de îndată, și a povestit fraților cu privire la pricina strigătelor sale cele ce urmează: „Am văzut că au venit la mine niște îngeri și o ceată de draci, care au început să se certe pentru mine cu privire la avutul meu cel prădat. Dracii ziceau: „El nu a dat cu acel prilej slavă lui Dumnezeu, ci a cârtit, și ca atare e al nostru și trebuie să fie dat pe mâna noastră". Îngerii mi-au grăit: „Om nenorocit! Dacă atunci când ți s-a răpit averea ai fi dat mulțumită lui Dumnezeu, răpirea averii ți s-ar fi socotit întru milostenie, ca lui Iov. Atunci când cineva dă milostenie e mare lucru înaintea lui Dumnezeu, fiindcă cel ce dă face asta din voia sa cea bună; iar celui ce rabdă mulțumind lui Dumnezeu răpirea silnică, ispita adusă asupra lui de diavol i se socoate întru bună voire. Diavolul, voind să îl arunce pe om în hulă, pune la cale răpirea averii lui; însă omul care dă mulțumită lui Dumnezeu încredințând Lui toate face la fel ca

cel ce împarte cu milostivire". Atunci când îngerii mi-au spus aceasta, am strigat: „Doamne, iartă! Doamne, am păcătuit! Avutul e al Tău; nu-mi pare rău de el!", și dracii au pierit, iar sfinții îngeri s-au bucurat și, socotindu-mi banii furați într-un milostenie, s-au depărtat". După această vedenie, Areta s-a schimbat și cu felul de a gândi și cu obiceiul, a dus viață foarte îmbunătățită, nevoitoare, îmbogățindu-se în Dumnezeu: el s-a învrednicit de sfârșit fericit, iar fericirea sa a mărturisit-o prin nestrăcărirea moaștelor sale: acestea odihnesc în peșteri dimpreună cu moaștele celorlalți Preacuvioși Părinți, în ceata cărora Areta cu dreptate a fost rânduit de către Sfânta Biserică⁶⁰.

În aceeași Lavră Kievo-Pecerska era un bătrân orb, pe nume Teofil, care se cufunda neîncetat în pocăință și, din pricina necurmății frângerii de inimă, vărsa mereu lacrimi îmbelșugate, ceea ce se socotea semn vrednic de crezare al unui suflet sfânt, care s-a strămutat în veșnicie cu gândurile sale încă din vremea petrecerii sale pe pământ⁶¹. Teofil plângea deasupra unui vas, și adunase în el o mare mulțime de lacrimi. Aceasta era urmarea unei păreri de sine subțiri, pe care el n-o pricepuse, păreri de sine atât de vătămătoare pentru nevoitor, care nu trebuie să pună nici un preț

pe nevoițele sale, lăsând prețuirea lor cu totul în seama lui Dumnezeu (Filipeni III, 12-14). Cu trei zile înainte de sfârșitul său, Teofil și-a recăpătat văzul, precum îi prevestise îndrumătorul său duhovnicesc, Preacuviosul Marcu. Înțelegând că îi sosise vremea trecerii în veșnicie, Teofil a început să plângă încă mai mult și, având înaintea ochilor lacrimile adunate de el în vas, ruga pe Dumnezeu ca lacrimile lui să fie primite. Fără de veste i-a stătut înaintea un înger cu un vas bineînțeles și i-a grăit: „Teofile! E bine că te-ai rugat și ai plâns; dar în deșert te lauzi cu lacrimile pe care le-ai adunat în vas. Iată un vas mult mai mare decât acela, plin tot cu lacrimile tale cele vărsate la rugăciune cu osârdie, însă cu cele pe care le-ai șters cu mâna ori cu năframa, sau le-ai lăsat să cadă pe pământ și pe hainele tale. Eu le-am adunat după porunca Stăpânului și Făcătorului meu, iar acum sunt trimis să vestești bucuria strămutării la Cel Care a zis: *Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia* (Matei V, 4)"⁶². – Din întâmplările arătate mai sus se vede limpede caracterul de obște al arătării duhurilor, așa cum este el rânduit de către Pronia lui Dumnezeu. Prin iconomia lui Dumnezeu, duhurile se arată numai la vreme de foarte mare nevoie, cu scopul mântuirii și îndreptării oamenilor; se ara-

tă în așa fel că arătarea lor nu poate avea nici un fel de urmări vătămătoare. Petru și Areta au fost scoși din prăpastia păcatul prin frica de cearta dintre îngeri și draci pe care o văzuseră, iar Teofil, al cărui neajuns stătea nu în felul vieții, ci în felul de a gândi, a fost îndrumat la smerita cugutare și totodată vestit cu privire la fericirea gătită lui. El nu se putea îngâmfă în urma arătării îngerului și a făgăduinței fericirii, întrucât i se descoperise totodată neajunsul și i se vestise despre mântuire în pragul morții ca despre un dar dăruit numai prin milostivirea lui Dumnezeu. Numai creștinilor celor mai desăvârșiți, mai ales dintre monahi, care s-au învrednicit a străvedea cu ochii sufletești, le-a fost descoperită lumea duhurilor; însă asemenea creștini erau foarte puțini chiar și în vremurile cele mai înfloritoare ale monahismului, potrivit mărturiei Preacuviosului Macarie cel Mare⁶³. Înșușirea aparte a tuturor acestor vedenii trimise de către Dumnezeu, bagă de seamă sfântul Ioan Scărarul, stă în aceea că ele aduc sufletului smerenie și frângere de inimă, îl umplu de frica lui Dumnezeu, de conștiința propriei păcătoșenii și nimicnicii. Dimpotrivă, vedeniile în care ne vâram de capul nostru, împotriva voii lui Dumnezeu, ne duc în semeție, în părere de sine, aduc o bucurie care nu-i altceva

decât satisfacerea neînțeleasă de către noi a slavei noastre deșarte și a părerii noastre de sine⁶⁴. Dracii, arătându-se îndeobște în chip de îngeri, se străduiește a-l amăgi pe om prin laudă, să facă plăcere curiozității și slavei lui deșarte – după care îl aruncă lesne în amăgirea de sine și îi pricinuesc o vătămare sufletească foarte mare, mai mult sau mai puțin vădită.

Gândul că vederea trupeză a duhurilor e vreun lucru mare este un gând greșit. Vederea trupeză lipsită de cea duhovnicească nu aduce omului concepția cuvenită despre duhuri, ci numai o concepție superficială despre ele; ea poate lesne să-i aducă concepțiile cele mai greșite cu putință, și tocmai pe acestea le aduce îndeobște celor neîncercați și molipsiți de slavă deșartă și părere de sine. La vederea duhovnicească a duhurilor ajung numai creștinii adevărați, iar la cea trupeză sunt în stare cel mai mult oamenii cu viață cât se poate de stricată. Cine vede duhurile și se află în împărtășire simțită cu ele? Vrăjitorii, care s-au lepădat de Dumnezeu și au recunoscut drept dumnezeu pe satana⁶⁵; oamenii care s-au dedat patimilor și care, pentru a și le satisfacă, au alergat la vrăjitori și au intrat prin mijlocirea lor în împărtășire pe față cu duhurile căzute, lucru care se săvârșește întotdeauna cu

condiția lepădării de Hristos⁶⁶; oamenii cu puterile istovite de beții și desfrâu; nevoitorii căzuți în părere de sine și trufie; foarte puțini sunt în stare de ea prin alcătuirea [constituția] lor firească; unui număr foarte mic de oameni li se arată duhurile cu prilejul unei împrejurări cu totul și cu totul deosebite din viața lor. În aceste din urmă două cazuri, omul nu e de osândit, dar trebuie să-și dea toată silința ca să iasă din această situație, întrucât este foarte primejdioasă. În vremurile noastre, mulți își îngăduie să intre în împărțășire cu duhurile căzute prin mijlocirea magnetismului, când duhurile căzute obișnuiesc să se arate în chip de îngeri luminați, amăgind și înșelând prin felurite povești interesante, amestecând adevărul cu minciuna, întotdeauna pricinuind o cât se poate de mare neorânduială sufletească și chiar mintală. Folosirea magnetismului este o ramură a vrăjitoriei. În ea nu este lepădare vădită de Dumnezeu, dar este, fără îndoială, o lepădare ascunsă, întrucât în vremurile noastre diavolul ascunde cu mare sânguință cursele sale, îngrijindu-se mai mult să nimicească ceea ce este esențial decât ceea ce este la arătare. Neînvrednicind de nici o luare-aminte așezământul de lege al lui Dumnezeu, neverificând cu osârdie dacă este plăcută lui Dumnezeu, dacă este potrivită

cu voia lui Dumnezeu întreprinderea sa, iscoditorul cu minte ușuratică se încredințează lucrării magnetismului, intră lipsit de orice prevedere în comunicare cu duhurile, le crede și li se încredințează, lucrează sub călăuzirea lor și după îndrumările lor. Ce este asta, dacă nu lepădare de Dumnezeu ?

S-a întâmplat ca, potrivit unei osebite iconomii a lui Dumnezeu, sfintele duhuri să se arate unor oameni cu viață păcătoasă și chiar închinătorilor la idoli. Acestor oameni nu le-a adus nici un folos faptul că li s-au arătat sfinții îngeri; de altfel, arătarea acestora nici nu a fost rânduită pentru ei personal, și ca atare nu a slujit drept semn al vredniciei lor. Sfânta Scriptură povestește că în vremea când patriarhul Iacov a plecat pe ascuns din Mesopotamia de la socrul său Lavan, care era închinător la idoli, și Lavan a plecat în urmărirea ginerelui, *a venit Dumnezeu* (a se înțelege *îngerul lui Dumnezeu*: trimisul e numit cu numele Celui ce l-a trimis) *noaptea la Lavan Sirul și i-a zis lui: Păzește-te ca nu cumva să zici către Iacov rele* (Facere XXXI, 24). Închinătorului la idoli Lavan i s-a arătat Dumnezeu nu pentru Lavan, ci pentru a-l mântui pe Iacov. Închinătorul la idoli a rămas închinător la idoli, în ciuda faptului că a văzut pe Dumnezeu față către față și a vorbit cu

El. Vederea trupească nu i-a adus nici un folos, fiindcă nu i-a mers înainte cunoașterea. După ce a văzut pe adevăratul Dumnezeu, închinătorul la idoli nu încetează să îi socoată dumnezeii pe idolii săi; el spune: *Pentru ce ai furat dumnezeii mei?* (Facere XXXI, 30). – Închinătorul la idoli, prorocul mincinos și vrăjitorul Valaam a văzut deslușit în cale un sfânt înger și a vorbit cu el; din insuflarea aceluși înger, a rostit o prorocie adevărată, prorocie de Dumnezeu insuflată despre poporul lui Israel, însă asta nu i-a adus nici un folos: el a rămas întru păgânătatea sa, a îndrăznit să lucreze împotriva rânduiei lui Dumnezeu și a fost supus pedepsei împreună cu vrăjmașii lui Dumnezeu (Numeri XXII, 23, 24, 31). – Saul, regele lui Israel, care nu se lepădase în chip vădit de Dumnezeu, însă călca ades porunca lui Dumnezeu, ceea ce i s-a socotit lui întru lepădare (I Regi XV, 22-23), a pus capac fărădelegilor sale mergând la o vrăjitoare. El știa că vrăjitoria este un păcat greu, fiindcă a dat morții pe toți vrăjitorii din pământul lui Israel: însă, târât de îndreptarea întregii sale purtări, s-a hotărât la o faptă în chip vădit potrivnică lui Dumnezeu. Dorind să afle care avea să fie deznodământul bătăliei pe care el se hotărâse s-o dea cu filistenii, Saul a cerut vrăjitoarei să cheme din iad sufletul răposa-

tului proroc Samuil pentru a se sfătui cu el. Vrăjitoarea i-a împlinit cererea. Arătându-se din închisorile pământului la chemarea ei, prorocul i-a prevestit regelui înfrângerea și moartea în bătălie. Saul, în loc să se cufunde în pocăință, a căzut în deznădejde; arătarea prorocului și cunoașterea viitorului i-au adus în loc de folos o vătămare cât se poate de mare (I Regi XXVIII)⁶⁷. Oștirea păgânilor sirieni ce năvălise în pământul lui Israel a văzut fără de veste o ceată de sfinți îngeri și a luat-o la fugă (IV Regi VII, 5). Sfinții îngeri și dreptii răposați nu rareori au oprit prin asemenea arătări pe barbari și pe tâlhari de la năvălirile asupra sălașurilor bineplăcuților lui Dumnezeu⁶⁸. Să nu socoată vreun lucru mare despre sine cei care au văzut trupește duhuri, chiar și sfinți îngeri: această vedere nu mărturisește, în sine, vrednicia celor ce au văzut-o: de ea sunt în stare nu numai păcătoșii, ci chiar și dobitoacele necuvântătoare (Numeri XXII, 23).

Sfinții Părinți dădeau oricărei vederi duhovnicești întâietate asupra vederii trupești. Marele povățuitor al monahilor, sfântul Isaac Sirul, a zis: „Cel care s-a învrednicit a se vedea pe sine este mai mare decât cel care s-a învrednicit a vedea îngeri, fiindcă acesta din urmă intră în împărțășire cu ochii cei trupești, iar cel dintâi cu ochii su-

fletești⁶⁹. Acei preacuvioși monahi ce s-au învrednicit de îmbelșugată vedere duhovnicească erau plini de dreaptă socotință duhovnicească și de alte înalte dăruiri ale Sfântului Duh: în acestea erau săraci acei preacuvioși Părinți care pentru simplitatea și curăția lor au fost învredniciți numai de vederea trupească a duhurilor. Preacuviosul Daniil al Schitului povestea despre un oarecare bătrân cu viețuire foarte aspră, care trăia în Egiptul de Jos, că spunea din neștiință: „Melchisedec, regele Salemului, cel pomenit în cartea Facerii (XIV, 18), este Fiul lui Dumnezeu”. Acest lucru a fost adus la cunoștința preafericitului Chiril, arhiepiscopul Alexandriei. Chiril l-a chemat la sine pe bătrân, care săvârșea semne și căruia Dumnezeu îi descoperea ceea ce bătrânul cerea. Arhiepiscopul s-a purtat cu foarte multă înțelepciune. El i-a grăit bătrânului: „Avvo! Roagă-te pentru mine. Un gând îmi spune că Melchisedec este Fiul lui Dumnezeu, iar alt gând îmi spune: «Nu! El este om și arhieru al lui Dumnezeu». Mă clatin și nu știu în care gând să cred. Din această pricină te-am și chemat. Roagă-te lui Dumnezeu ca să-ți vestească ție lucrul acesta prin descoperire”. Bătrânul, nădăduind în viețuirea sa, a răspuns cu hotărâre: „Dă-mi un soroc de trei zile: voi ruga pe Dumnezeu pentru asta și

voi vesti ție cine a fost Melchisedec”. După trecerea a trei zile, bătrânul a venit la arhiepiscop și i-a grăit: „Melchisedec a fost om”. Arhiepiscopul a răspuns: „Cum ai cunoscut, Părinte, lucrul acesta?” La care bătrânul: „Dumnezeu mi i-a arătat pe toți patriarhii, de la Adam și până la Melchisedec – și un înger mi-a zis: Iată-l pe Melchisedec. Încredințat să fii că așa este”. După ce s-a întors la chilie, bătrânul singur spunea tuturor că om este Melchisedec, iar nu Fiul lui Dumnezeu. Sfântul Chiril s-a bucurat de mântuirea fratelui, care, în ciuda faptului că săvârșea semne și primea descoperiri de la Dumnezeu, că era în împărtășire cu sfinții îngeri și cu sufletele Sfinților răposați, pierea din pricină că își însușise un gând hulitor de Dumnezeu, nepricepând nenorocirea sa sufletească⁷⁰. Un lucru asemănător s-a întâmplat cu un oarecare presviter sfânt din cele dintâi veacuri ale creștinismului. Din pricina curăției și nerăutății sale, el se învrednicea mereu să vadă când slujea Dumnezeiasca Liturghie un înger ce stătea în preajma lui. Pe presviter l-a cercetat un diacon pelerin. Presviterul l-a îmbiat pe diacon să săvârșească împreună jertfa nesângeroasă. Atunci când au început să slujească, diaconul i-a atras presviterului luare-aminte asupra faptului că bagă în rugăciuni cuvinte ce

cuprind o hulă ereticească. Pe presviter l-a uimit muștrarea diaconului. El s-a întors către îngerul care era de față și l-a întrebat: „Drepte sunt cuvintele diaconului?” Îngerul i-a răspuns: „Drepte”. – „Și de ce”, i-a întors presviterul vorba, „aflându-te lângă mine de atâta vreme, nu mi-ai spus acest lucru?” – „Este plăcut înaintea lui Dumnezeu”, a răspuns îngerul, „ca om pe om să povățuiască”. Împărtășirea statornică cu îngerul nu l-a împiedicat pe sfântul presviter să cadă într-o rătăcire pierzătoare.

Vederea duhurilor cu ochii cei trupești aduce întotdeauna o vătămare mai mare sau mai mică oamenilor care nu au vedere duhovnicească. Aici, pe pământ, chipurile adevărului sunt amestecate cu chipurile minciunii⁷¹, fiindcă pământul este un tărâm în care binele este amestecat cu răul, este tărâmul surghiunirii duhurilor căzute și oamenilor căzuți. În acest tărâm s-a pogorât Dumnezeu-Omul pentru mântuirea oamenilor; în acest tărâm, înainte de înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, sfinții îngeri se pogorau la oameni ca la niște ființe căzute, însă care primiseră făgăduința mântuirii; în acest tărâm, după înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, sfinții îngeri se pogoară pentru a-i ajuta pe oamenii ce își lucrează mântuirea: dar în această țară trăiesc în-

totdeauna și oameni care de bunăvoie rămân în căderea lor, precum și îngerii căzuți, care s-au învechit și întărit în căderea lor, în vrăjmășia lor către Dumnezeu. Oamenii care și-au îndrăgît căderea, păcătoșenia, întrebuințează toate mijloacele spre a-i atrage pe toți oamenii pe calea lor: mai vârtos se îngrijesc de asta duhurile căzute. Ele săvârșesc lucrarea pierderii oamenilor cu neasemuit mai mult spor decât oamenii cu gând rău. Vătămarea oamenilor stă în amestecarea binelui din ei cu răul; vătămarea duhurilor căzute stă în deplina precumpănire a răului, binele lipsind din ele cu desăvârșire. Capacitățile duhurilor căzute întrec cu mult capacitățile oamenilor căzuți, care sunt legați în întreprinderile lor de greutatea și grosimea trupului lor. Demonii înconjoară lumea fără împiedicare și repede, săvârșesc fără împiedicare și fapte ce sunt de tot cu neputință pentru oameni (Iov I, 7). Oamenii sunt datori, vrând-nevrând, a se mulțumi cu acea experiență a răului pe care o dobândesc în vremea scurtei vieți pământești; planurile lor rele se strică de la sine în clipa când ei părăsesc, vrând-nevrând, arena vieții pământești, fiind chemați la judecata lui Dumnezeu și în veșnicie. Demonii, dimpotrivă, au fost lăsați să rămână pe pământ din vremea căderii lor definitive (Facere

III, 14) și până la sfârșitul lumii: oricine poate lesne să își închipuie ce experiență în săvârșirea răului au dobândit ei în atâta amar de vreme, la capacitățile lor și la statornică voire a răului pe care o au, voire neamestecată cu nici o năzuință sau aplecare bună. Chiar dacă se prefac că vor binele, asta o fac numai cu scopul de a reuși mai sigur în planul lor cel rău. A voi binele ei sunt cu totul neîn stare. Cel ce vede trupește duhurile poate fi lesne amăgit spre vătămarea și pierzarea sa; iar dacă el, văzând duhuri, va arăta încredere ușuratică față de ele, negreșit va fi amăgit, negreșit va fi rătăcit, negreșit va fi pecetluit în duhul său cu pecetea de nepriceput pentru cei neîncercați a amăgirii, cu pecetea unei cumplite vătămări, adeseori pierzând puțința îndreptării și mântuirii. Cu mulți, cu foarte mulți s-a întâmplat acest lucru. S-a întâmplat acest lucru nu numai cu păgânii, ai căror preoți erau îndeobște în împărtășire pe față cu demonii; s-a întâmplat acest lucru nu doar cu mulți creștini necunoscători ai tainelor creștinismului, care au intrat cu oarece prilej în împărtășire cu duhurile: s-a întâmplat acest lucru cu mulți nevoitori și monahi ce nu au dobândit vederea duhovnicească a duhurilor și le-au văzut trupește.

Numai prin asceza creștină se dobândește intrarea nerătăcită, legiuită, în lumea duhurilor. Toate celelalte mijloace sunt nelegiuite și trebuie să fie lepădate ca netrebnice și pierzătoare. Pe adevăratul nevoitor al lui Hristos îl aduce întru vederea duhurilor Dumnezeu Însuși. Atunci când Dumnezeu călăuzește, nălucile părut adevărate în care se îmbracă minciuna sunt despărțite de adevăr; atunci i se dăruiește nevoitorului în primul rând vederea duhovnicească a duhurilor, care descoperă înaintea lui în chip amănunțit și exact însușirile acestor duhuri. După aceea, unora dintre nevoitori li se dă și vederea trupească a duhurilor, care completează cunoștințele despre ele aduse de vederea lor duhovnicească. Duhurile rele sunt legate în lucrările lor față de nevoitorul lui Hristos de către stăpânirea și înțelepciunea lui Dumnezeu, Cel care îl călăuzește, și în ciuda faptului că suflă o deosebită ură față de slujitorul lui Dumnezeu, ele nu îi pot pricinui răul pe care l-ar dori. Necazurile aduse de către ele ajută la sporirea lui⁷².

O învățătură amănunțită, de o necesitate vitală, despre duhurile răutății înfățișează Preacuviosul Antonie cel Mare în învățătura pe care a grăit-o ucenicilor săi. Această învățătură a fost împrumutată de cel Mare din propriile sale cer-

cări sfinte, din starea sa îmbelșugat harică; ea este mărturisită de către Sfânta Scriptură. Antonie avea atât vederea trupească a duhurilor cât și vederea lor duhovnicească. Amândouă atinseseră în el o treaptă înaltă de dezvoltare. După omorârea de sine, după viața în liniștire adâncă, după *viața în ceruri* (Filipeni III, 20), unde îl înălțase Sfântul Duh, Care sălășluia în el, Antonie, aflându-se încă în trup, parcă deja ținea de ceata duhurilor⁷³. El se afla în chip statornic fie în împărtășire cu sfinții îngeri, fie în luptă cu demonii⁷⁴. Povățuirea a fost rostită către niște sihastri – monahi foarte sporiți, așa cum erau ucenicii sfântului Antonie. Vederea trupească a duhurilor ține de viața sihăstrească; cu monahii de chinovie, dracii se luptă îndeobște în chip nevăzut, aducându-le gânduri, închipuiri, simțăminte păcătoase, foarte rar arătându-se în chip simțit. Antonie cel Mare, după ce l-a învățat îndestul pe Preacuviosul Pavel cel Simplu viața călugărească, i-a întocmit o chilie sihăstrească la o depărtare însemnată de sălașul său și l-a băgat acolo pe ucenic, zicându-i: „Iată, cu harul lui Hristos, Care a dăruit ajutor, ai deprins viețuirea călugărească: de acum să petreci de unul singur, ca să dobândești cercare în lupta cu demonii”⁷⁵.

„Scriptura poruncește”, spunea Antonie cel Mare⁷⁶, „să păzim cu toată păzirea inima noastră (Pilde IV, 23). Avem vrăjmași înfricoșători și vicleni⁷⁷, adică pe dracii cei răi; cu ei avem a ne lupta, precum spune Apostolul: *Nu ne este nouă lupta împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor și a domniilor, și a stăpânilor veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății care sunt sub ceruri* (Efeseni VI, 12). Mare mulțime a lor se află în văzduhul care ne înconjoară; ei nu se află departe de noi; între ei domnește mare neînțelegerere⁷⁸. Despre firea și felurimea lor pot spune multe alții, care ne întrec în sporirea duhovnicească; iar noi avem deosebită nevoie să știm viclesugurile întrebuintate de ei împotriva noastră.

În primul rând, trebuie să fim încredințați că dracii sunt draci nu pentru că ar fi fost zidiți în starea lor de acum. Dumnezeu nu a zidit nimic care să fie rău în sine. Dracii au fost zidiți buni. Mai apoi, căzând din înțelepciunea cerească, aruncați din cer, i-au amăgit pe păgâni cu năluciri. Arzând de ură față de noi, creștinii, ei folosesc toate mijloacele pentru a ne împiedica să ajungem la ceruri, să ne suim acolo de unde am căzut. Trebuie rugăciune încordată, trebuie mare nevoință pentru ca cei cărora ei li se arată să îi poată recunoaște, primind prin lucrarea Duhu-

lui darul dreptei socotințe. Unele dintre ele sunt mai pline de răutate, altele mai puțin pline de răutate – însă toate au o singură năzuință: să ne ducă prin fel și fel de mijloace în cădere și în pierzare. Multfelurită e șiretenia lor; multfelurite le sunt mijloacele de pregătire a curselor⁷⁹. Fără îndoială, fericitul Apostol dimpreună cu următorii săi știa asta cu de-amănuntul. *Că nu suntem întru necunoștință de amăgirile lui* (ale satanei) – II Corinteni II, 11. Suntem datori să ne povățuim unii pe alții, luându-ne cunoștințele din ispitele la care am fost supuși de draci; drept care și eu, ca unul ce am dobândit oarece cunoașterea din cercare cu privire la duhuri, v-o împărtășesc vouă, fiilor mei.

Dacă dracii văd că vreunul dintre creștini, mai ales dintre monahi, începe a se nevoi și a spori, se apropie de el și îndată încep a pune piedici în calea lui. Aceste piedici sunt gândurile păcătoase. Nu trebuie să cădem în tulburare și în nedumerire în urma înșuflărilor aduse de către ei: acestea sunt nimicite fără întârziere prin rugăciuni, posturi și credință în Domnul. Dracii, însă, după ce sunt puși pe fugă, nu încetează lupta: ei se apropie iarăși cu șiretlicuri rele și viclenie. Neizbutind să amăgească inima prin lucrarea cea într-ascuns mijlocită de pofte, ei se apropie pe

altă cale și încearcă să înfricoșeze prin năluciri deșarte, luând felurite chipuri – ba de femei, ba de fiare, ba de lighioane, ba de uriași foarte mari, ba de mulțime de ostași. Dar nici de aceste năluciri pe care le arată ei nu trebuie să ne speriem: neavând nici o însemnătate, ele pier într-o clipă dacă va sârgui omul a se îngrădi prin credință și semnul crucii. Totuși, dracii sunt îndrăzneți și nerușinați foarte: biruiți fiind când luptă printr-un mijloc, se folosesc de altul. Ei se înfățișează ca având darul prorociei, în stare să prezică viitorul; se întind în nălucire la o asemenea înălțime de statură – și totodată la o mare lățime – că par a se atinge de acoperișurile caselor. Așa lucrează ei, cu scopul de a amăgi prin „minuni” pe cei pe care nu i-au putut amăgi prin gânduri. Iar dacă și atunci află sufletul întărit prin credință și nădejde, aduc cu sine pe mai-marele lor⁸⁰.

Antonie spunea că l-a văzut adeseori pe diavol așa cum l-a descoperit Dumnezeu lui Iov în următoarele cuvinte: *Ochii lui chip de luceafăr. Din gura lui ies ca niște făclii aprinse și scapără ca niște scânteii de foc. Din nările lui iese ca niște fum de cup-tor arzând cu foc de cărbuni. Sufletul lui precum cărbunii și ca para focului din gura lui iese* (Iov XLI, 8-11). Arătându-se astfel, căpetenia dracilor, cel lăudăros și învechit în rău, se străduiește, pre-

cum am spus, să aducă groază peste nevoitor – și Domnul îl dă în vileag, spunând iarăși lui Iov: *Socotește fierul ca paiele și arama ca lemnul putred. Răscolește marea ca pe un vas de unsoare, și pe portarul adâncului ca pe un rob l-a socotit, socotit-a adâncul ca pe un loc de primblare* (Iov XLI, 18, 21, 22); și prin prorocul: *Gonind, voi prinde* (Ieșirea XV); și printr-un alt proroc: *Și toată lumea cu mâna o voi lua ca pe un cuib, și ca pe niște ouă părăsite o voi ridica* (Isaia X, 14). Astfel se laudă dracii și făgăduiesc să facă ba una, ba alta, ca să înșele pe nevoitorii buneii credințe. Noi, credincioșii, nu trebuie să ne înfricoșăm de nălucirile lor, nu trebuie să luăm aminte la cele pe care le trâmbețază ei. Ei mint întotdeauna, niciodată nu spun vreun lucru drept. Chiar dacă diavolul a spus despre sine cu îndrăzneală atâtea lucruri⁸¹, Domnul l-a scos ca pe un șarpe în undiță, a pus pe dânsul frâu ca pe o vită de povară, l-a ferecat în obezi de fier ca pe un rob fugar, i-a străpuns nările și buzele cu verigă. El e legat de Domnul asemenea unei vrăbii, și a fost dat pe mâna noastră ca jucărie. Împreună cu el au fost doborâți toți părtașii lui, demonii, ca niște scorpioni și șerpi, spre a fi călcați în picioare de noi, creștinii. Dovada acestui fapt este următoarea: noi ne luptăm cu dracii prin însuși felul viețuirii noastre – și cel care s-a lău-

dat că va usca marea și va înhăța lumea nu poate să stea împotriva nevoinței noastre, nu poate să mă oprească pe mine, cel ce grăiesc împotriva lui. Să nu luăm deloc aminte la cuvintele lui, fiindcă el pururea minte! Să nu ne îngrozim de nălucirile lui, care nu au nici un fel de însemnătate! Lumina arătată de către demoni nu e adeverată: ea este mai degrabă mai înainte însemnare și preînchipuire a focului celui gătit lor: ei se străduiesc să se arate oamenilor în flacăra unde vor arde. Întocmai: ei se arată, dar pier îndată, fără să fi vătămat pe nimeni dintre credincioși, arătând în fapt numai chipul focului în care vor fi aruncați. Nu trebuie să ne speriem de ei deloc: harul lui Hristos a făcut zadarnice toate încercările lor împotriva noastră⁸².

Demonii sunt vicleni: ei sunt în stare să ia felurite înfățișări și chipuri. Deseori se înfățișează cântând psalmi, rămânând nevăzuți, și amintesc cuvintele Scripturii⁸³. Foarte adeseori, atunci când noi citim ei repetă îndată cele citite, asemenea unui ecou. Când dormim, ei ne scoală la rugăciune, ca să nu ne lase deloc să ne odihnim prin somn. Uneori, luând chip de monahi, la arătare cât se poate de cucernici, intră în vorbă ca să amăgească prin nălucirea veșmântului și chipului și să-i atragă unde vor pe amăgiți. Nu trebuie

nicidecum să-i ascultăm, fie că îmboldesc la rugăciune, fie că îndeamnă să nu mâncăm nimic, fie că ne învinuiesc și ne dau în vileag păcatele pe care ei știu că le-am făcut. Ei fac asta nu cu scop de evlavie ori virtute, ci cu scopul de a-i aduce pe cei mai simpli la deznădejde. Ei înfățișează viața nevoitoare ca pe o viață lipsită de folos, insuflă dezgust față de petrecerea monahală ca și cum aceasta ar fi de o greutate nesuferită; ei lucrează cu scopul de a pune toate piedicile cu putință acestei viețuiri⁸⁴.

Prorocul, trimis de Dumnezeu, arată starea cea nenorocită a dracilor, grăind: *Vai celui ce adapă pe aproapele său cu băutura vicleană* (Avacum II, 15). Aceste îndemnuri și gânduri pun în primejdie calea care duce la mântuire. Când dracii spuneau adevărul – și spuneau adevărul când ziceau: *Tu ești Sfântul lui Dumnezeu* (Luca IV, 41) – Domnul le-a închis gura și le-a poruncit să tacă pentru ca ei să nu amestece în adevăr viclenia lor și ca să ne învețe să nu îi credem deloc pe draci, chiar de ar spune adevărul. Nu se cuvine nouă, care avem Sfânta Scriptură și slobozenia cea dăruită de Mântuitorul, să luăm învățătură de la diavol, care nu a păzit cinul său și s-a schimbat la înțelegere, căzând din duhovnicesc în trupesc. Din această pricină, atunci când dracul încearcă

să vorbească, Scriptura îi oprește [interzice] acest lucru prin următoarele cuvinte: *Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: Pentru ce povestești tu dreptățile Mele și iei așezământul Meu de lege în gura ta?* (Ps. XLIX, 17). Ca să îi amăgească pe cei mai simpli, ei se folosesc de toate mijloacele cu putință, de toată prefăcătoria cu putință, grăiesc mult, fac zgomot, tulburare, ciocănituri, hohotesc fără de măsură, șuieră. Dacă nu sunt defel băgați în seamă, încep, în cele din urmă, să plângă și să se tânguie ca niște biruiți.

Domnul, Dumnezeu fiind, le-a închis gura dracilor; iar nouă, ce am primit învățătură de la sfinți, ni se cuvine să urmăm sfinților, să ne asemănăm lor cu bărbăția. Aceștia, văzând lucruri de acest fel, strigau: *Când a stătut păcătosul împotriva mea, amuțit-am și m-am smerit, și am tăcut de bunătați* (Ps. XXXVIII, 2-3). Și iarăși: *Iar eu ca un surd nu auzeam, și ca un mut ce nu-și deschide gura sa; și m-am făcut ca un om ce nu aude* (Ps. XXXVII, 13-14). Drept aceea, datori suntem să nici nu luăm aminte la draci, căci sunt străini de noi, să nu le dăm în nici o privință ascultare, chiar dacă ne îndeamnă la rugăciune, chiar dacă ne-ar învăța la postire. Dimpotrivă, să ne ținem cu tărie de rânduielile viețuirii noastre, pentru a nu fi amăgiți de lucrările lor, care sunt pline toate de

șiretenie rea și de gând rău. Nu avem pentru ce ne teme de ei, chiar dacă par a năvăli asupra noastră, chiar dacă ne amenință cu moartea: ei sunt neputincioși, pot numai să amenințe, și nu pot face nimic mai mult⁸⁵.

După ce am vorbit până acum pe scurt despre acest lucru, nu voi intra în amănunte: o astfel de purtare ne va înălța la privegherea de sine cea mai neabătută cu putință. Odată cu venirea Domnului pe pământ, vrăjmașul a căzut, puterile lui s-au sfărâmat. Ca un tiran doborât, care nu poate face nimic, el nu poate rămâne liniștit nicidecum și amenință prin vorbe, în lipsă de altceva. Fiecare din voi este dator să știe asta; fiecare din voi, pe temeiul acestei cunoștințe, poate disprețui pe draci. Dacă ei ar fi legați cu trupuri precum noi, fără îndoială ar putea spune: „Nu îi aflăm pe oameni, fiindcă se ascund; dacă i-am afla, fără îndoială i-am vătăma; și noi am putea, închizând ușile, să ne ascundem de ei așa cum se ascund dânșii de noi“. Dar starea lor nu e nicicum așa: ei pot intra prin ușile încuiate, pot – atât ei cât și începătorul lor, diavolul – să lucreze slobod în cuprinsul văzduhului – sunt gata să aducă rău și vătămare; diavolul, așa cum a zis Domnul, *a fost ucigaș de oameni dintru început* (Ioan VIII, 44). Cu toate astea, iată că trăim,

ba chiar ne-am rânduit viețuirea împotriva lui: de aici se vede limpede că dracii au rămas lipsiți de orice putere. Locul nu e o piedică pentru meșteșugirile lor; ei nu au dragoste către noi, ca să ne cruce din dragoste; ei nu sunt deloc dreți și binevoitori față de noi, ca să se îngrijească de îndreptarea noastră. Dimpotrivă, ei sunt voitori de rău, și pentru nimic nu se străduiește atât de mult ca pentru a aduce vătămare nevoitorilor virtuții și ai buneii credințe. Ei nu fac nimic numai și numai din pricină că nu pot face nimic, pot numai să amenințe; ei nu se pot înfrâna de la rău, înse-tează să ne aducă toată vătămarea, având voința cu totul îndreptată spre aceasta. Iată, ne-am adunat și vorbim împotriva lor; ei știu că ajung neputincioși pe măsură ce noi sporim. Fără îndoială că ei nu ar lăsa nici un creștin să viețuiască de ar avea putere în această privință: viața binecinstitoare, după Dumnezeu, este urâtă păcătoșului. Neavând nici o putere, ei suferă văzând că nu pot să își împlinească nici una dintre uneltiri. Să ne întărim întru gândul că nu trebuie nicidecum să ne înfricoșăm de ei. Dacă ei ar avea vreo stăpânire, nu s-ar apropia cu zarvă, în felurite năluciri, nu ar pune la cale măiestrii rele, schimbându-se la înfățișare; ar fi îndeajuns doar unul dintre ei pentru a împlini ceea ce doresc și

le stă în putință. Cel ce are puterea de a ucide se apropie nu întru nălucire deșartă, nu înspăimântă prin zarvă și tulburare, ci lucrează în chip neîmpiedicat, potrivit stăpânirii sale. Dimpotrivă, dracii, neavând nici o putere, joacă un fel de teatru, preschimbându-și înfățișarea și speriiind pruncii prin zarvă și prin obrăzarele [măștile] lor hâde: chiar din această pricină ei merită dispreț, ca niște neputincioși. Îngerul adevărat, trimis de Domnul împotriva asirienilor, nu a avut nevoie nici de zarvă, nici de arătări uimitoare, nici de ciocănituri, nici de bătăi din palme: lucrând liniștit potrivit stăpânirii date lui, a omorât în vreme cât se poate de scurtă o sută optzeci și cinci de mii de ostași (IV Regi XIX, 35). Iar cei ce n-au nici o putere – precum sunt dracii – se străduiesc numai să sperie prin năluciri deșarte.

Poate că cineva, pe temeiul istorisirii despre Iov, va întreba, împotrivindu-se spuselor noastre: „Și atunci, de ce diavolul, întrarmându-se asupra acestui bărbat drept, a putut face toate: și să-i răpească avuția, și să îi omoare copiii, iar pe el însuși să-l bată cu lepră puturoasă? (Iov I, 15-22; II, 1-17)“ Să știe cel care întreabă că aceasta s-a săvârșit nu prin puterea diavolului, ci prin puterea lui Dumnezeu, Care l-a dat pe Iov în mâna diavolului spre ispitire. Diavolul, tocmai pen-

tru că nu putea singur nimic să facă, a cerut îngăduință să facă ceea ce i-a făcut lui Iov. Această întâmplare slujește drept temei al unui mare dispreț față de vrăjmaș, care, deși a vrut, nu a avut putința de a lucra nici măcar împotriva unui singur om drept: dacă ar fi avut-o, n-ar fi cerut-o. El, însă, a cerut-o, a cerut-o nu o dată, ci de două ori: asta vădește slăbiciunea și neputința lui. Nu este de mirare că n-a putut să îi facă nimic lui Iov, de vreme ce n-a putut vătămă nici turmele lui fără îngăduința lui Dumnezeu. Nici măcar asupra porcilor nu a avut nici o stăpânire: fiindcă dracii L-au rugat pe Domnul, precum e scris în Evanghelie, zicând: *Dă-ne voie să ne ducem în turma cea de porci* (Matei VIII, 31). Dacă ei nu au stăpânire asupra porcilor, cu atât mai puțin asupra oamenilor, care sunt făcuți după asemănarea lui Dumnezeu.

Se cade să ne temem numai de Dumnezeu: pe draci trebuie să îi disprețuim și să nu ne temem nicicum de ei. Cu cât lucrează ei mai stăruitor împotriva noastră, cu atât mai multă râvnă trebuie să arătăm către nevoință. Marea armă împotriva lor este viața curată și credința în Dumnezeu. Fără îndoială că ei se tem de postiri, de privegheri, de rugăciuni, de blândețe, de liniștirea inimii, de disprețuirea banilor și a slavei de-

șarte, de smerenie, de dragostea către săraci, de milostenie, și în primul rând de buna credință cea întru Hristos⁸⁶, atunci când văd aceste virtuți în nevoitori. Din această pricină, ei fac toate eforturile pentru a nu fi călcați: cunosc ei harul pe care Mântuitorul l-a dat celor credincioși împotriva lor. *Iată, dau vouă stăpânire să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului* (Luca X, 19).

Așadar, dacă dracii vor prezice viitorul, nimeni să nu ia aminte la ei. Adeseori ei prevestesc cu câteva zile înainte venirea fraților – și frații, într-adevăr, vin. Aceasta o fac dracii nu pentru altceva decât numai pentru a insufla încredere în ei celor care îi iau în seamă, ca să îi supună treptat înrâuririi lor și să îi piardă. Din această pricină, nu trebuie să luăm aminte la ei, trebuie să lepădăm cuvintele lor atunci când ei vorbesc, fiindcă nu avem deloc nevoie de ele. Ce este de mirare în faptul că ei, având trupuri mai ușoare decât trupurile omenești⁸⁷, și văzând pe cineva că pornește la drum, ajung înaintea lui și dau de știre despre el? În același chip, cei care merg pe cai o pot lua înaintea celor ce merg pe jos: în această privință, ei nu sunt deloc vrednici de minunare. Ei nu știu nicidecum ceea ce nu s-a săvârșit încă: singur Dumnezeu cunoaște toate în-

tâmplările înainte de săvârșirea lor. Iar ei, văzând ceva, vestesc despre aceea, alergând cu grabire. Astfel, multora ei le vestesc ceea ce se face între noi, adică faptul că ne-am adunat, că facem înțelegere împotriva lor, mai înainte ca cineva din noi, ieșind de aici, să poată povesti despre asta. Firește, orice băiat sprinten ar putea face asta, luând-o înaintea celui care merge încet. Cele spuse de mine trebuie înțelese în chipul următor: dacă cineva se pregătește să plece din Tebaida sau dintr-un alt ținut, dracii nu știu dacă are să plece ori nu; iar când văd că a plecat, aleargă înainte și prevestesc venirea lui – și, bineînțeles, el vine, după ce trec câteva zile. Se întâmplă, însă, și ca cei care au pornit să facă drum întors: atunci dracii se arată mincinoși⁸⁸.

La fel, ei pălăvrăgesc despre faptul că a urcat apa în râu: văzând că au venit ploii mari în Etiopia și trăgând de aici încheierea că râul se va revărsa, ei, mai înainte de a ajunge apa în Egipt, aleargă și vestesc despre revărsarea care va avea loc. Asta ar putea să o facă și oamenii, dacă ar avea repeziciunea în mișcare pe care o au dracii. În ce chip păzitorul trupului [garda de corp] lui David (II Regi XVIII, 24), suindu-se într-un loc înalt, a văzut mai repede omul care venea decât cel care stătea jos; de asemenea, în ce chip vesti-

torul care a luat-o înaintea celorlalți a vestit înaintea lor nu despre ceea ce nu s-a săvârșit încă, ci despre ceea ce a început a se săvârși: în același chip și dracii o iau înainte cu vestirea, numai și numai cu scopul de a amăgi. Între timp, dacă din purtarea de grijă a lui Dumnezeu lucrurile ies altfel, apa nu se revarsă ori călătorii nu vin, dracii se arată mincinoși, iar cei ce au crezut în ei – amăgiți⁸⁹.

Așa au luat început, în vechime, oracolele păgânilor; așa au fost amăgiți păgânii din vremuri străvechi de draci: însă amăgirii i s-a pus capăt. Ei, ca atare, nu cunosc nimic, ci spun ca niște hoți ceea ce văd la alții – mai bine zis, ei nu atât prezic cât preghicesc. Drept aceea, chiar dacă spun vreodată adevărul, nici atunci nu sunt vrednici de minunare. Doctorii încercați și iscușiți, după ce s-au lămurit cum este cu o anumită boală cercetând mulți bolnavi, foarte adesea îi prezic urmările; de asemenea, cârmacii și plugarii, care iau mereu seama la starea văzduhului, prezic vremea senină și cea rea: dar pun aceste prevestiri nu pe seama descoperirii Dumnezeiești, ci pe seama cercării și luării-aminte [experienței și observației]. Drept aceea, nimeni să nu se minuneze dacă dracii, pe temeiul unei astfel de socoteli, poate că vor și spune vreun adevăr; nimeni

să nu se supună înrâuririi lor luând aminte la ei. Ce folos poate fi pentru ascultători dacă află cu câteva zile înainte ce are să se întâmple? Sau ce nevoie este a ști acestea, chiar dacă ar reuși să le afle fără greșală? Această cunoaștere nu aduce nici o sporire în virtute, nu e dovadă a sfințeniei. Nimeni dintre noi nu va fi judecat pentru că nu a cunoscut viitorul; nimeni dintre cei care au primit această cunoaștere nu va fi socotit fericit, fiecare va da răspuns la judecată dacă a păzit sau nu credința, dacă a împlinit întocmai poruncile.

Noi luăm asupra-ne osteneli multe, ne petrecem viața în nevoițe, nu pentru a ști dinainte cele viitoare, ci pentru a plăcea lui Dumnezeu cu virtuțile. Se cade să ne rugăm cu osârdie nu pentru a primi preștiința viitorului; nu aici stă răsplata nevoițelor: trebuie să Îl rugăm pe Domnul ca El să ne ajute la dobândirea biruinței asupra diavolului. Iar dacă dorim neapărat să dobândim preștiința viitorului, să dobândim în acest scop curăția minții. Am încredințarea că sufletul, după ce s-a curățit și s-a întors în starea sa firească⁹⁰, se face înainte-văzător și, prin lucrarea descoperirii de la Dumnezeu, poate vedea departe, și lucruri mai tainice decât vede diavolul. Astfel a fost mintea lui Elisei, care a văzut faptele lui Ghiezi (IV Regi V, 26), care au fost săvârșite la

depărtare de el, și de asemenea a văzut oastea cerească trimisă în apărarea lui (IV Regi VI, 17).

Așadar, dacă dracii vor veni la voi noaptea și vor începe a vorbi despre viitor, zicând despre sine: „*Noi suntem îngeri*”, să nu îi credeți. Ei mint. Dacă vor lăuda viețuirea voastră și vă vor numi „fericiți”, să nu îi ascultați, să nu-i băgați în seamă, nici să nu vă uitați la ei, ci neîntârziat să vă însemnați pe voi și locuința voastră cu semnul crucii, să vă rugați, și veți vedea că vor pieri. Ei sunt fricoși, și se tem nespus de semnul crucii: fiindcă Mântuitorul i-a lipsit de putere și i-a făcut de batjocură prin cruce. Dacă vor lucra cu stăruință și nerușinare, sărind și schimbându-și chipurile scârboaselor lor obrăzare [măști], nu vă speriați, nu vă înspăimântați, să nu îi credeți, ca și cum ar fi buni. Foarte degrab poate fi deosebită, cu harul lui Dumnezeu, venirea duhurilor bune de a celor rele. Arătarea duhurilor bune nu pricinuieste tulburare în suflet. *Că nu va striga sfântul înger, nici nu va lăsa, nici se va auzi afară glasul lui* (Isaia XLII, 2): el e atât de plăcut, atât de bun, că vederea lui va naște în suflet veselie, bucurie, răpire⁹¹ - asta fiindcă împreună cu sfinții îngeri este Domnul, Care e bucuria noastră și puterea lui Dumnezeu Tatăl. Cugetările sufletului rămân liniștite, străine de tulburare; sufletul

e cuprins de dorirea bunătăților Dumnezeiești, viitoare; el ar dori să rămână pentru totdeauna în ele și să plece de aici împreună cu sfinții îngeri - iar dacă cineva, ca om ce este, se va înfricoșa de arătarea îngerilor buni, aceștia îi vor îndepărta neîntârziat frica prin bunătatea lor. Astfel s-a purtat Gavriil față de Zaharia (Luca I, 13), astfel s-a purtat îngerul care s-a arătat femeilor la mormântul Domnului (Matei XXVIII, 5), precum și cel care a zis păstorilor pomeniți în Evanghelie: *Nu vă temeți* (Luca II, 10). Frica se naște aici nu din tulburarea sufletului, ci din covârșitoarea vrednicie a celor care se arată. Astfel sunt semnele vederii sfinților îngeri.

Dimpotrivă, venirea și nălucirea duhurilor rele este însoțită de zarvă, ciocănituri, zgomote și țipete, asemenea neorânduiei pe care o pricinuiesc tinerii prost crescuți și tâlharii. În urma venirii lor, în suflet ia naștere frică, în gânduri tulburare și nedumerire, tânjeală, silă față de nevoință, lene, trândăvie, amintire de rude, teamă de moarte, pe urmă poftă păcătoasă, răcire a râvnei pentru virtuți, neorânduială sufletească. Așadar, dacă vedeți vreo arătare și vă cuprinde teama, însă teama aceasta e neîntârziat îndepărtată și vin nespusă bucurie, veselie, încredințare, înnoire a sufletului, pace a gândurilor și toate

cele zise mai sus, tărie a sufletului și dragoste de Dumnezeu, fiți liniștiți și vă rugați; bucuria și atare stare sufletească sunt semnul venirii duhurilor sfinte. Astfel, Avraam, văzând pe Domnul, s-a bucurat (Ioan VIII, 56); Ioan a săltat de bucurie (Luca I, 41) atunci când Maica Domnului a rostit heretisirea. Iar de se va înfățișa vouă orice fel de arătare însoțită de zarvă, ciocăneli și neorânduială după obiceiul lumesc, cu frică de moarte și celelalte semne arătate mai sus, să știți că au venit duhurile viclene.

Și următorul lucru să vă slujească drept semn al lor. Dacă frica nu se va depărta de la suflet, acesta este semn al venirii vrăjmașilor. Dracii nu înlătură nicidecum frica, precum au înlăturat-o marele arhangel Gavriil când s-a arătat Mariei și Zahariei, și îngerul când s-a arătat femeilor la mormânt. Dimpotrivă, dracii, văzând că omul s-a speriat de ei, sporesc năluca, pentru a-l lovi cu groază mare și a-l batjocori, făcându-l să se închine lor. După ce se apropie, ei spun celor speriați: „*Așterneți-vă la pământ și închinați-vă*”. În acest fel i-au amăgit ei pe păgâni, ajungând a fi socotiți de ei ca dumnezei. Domnul nu ne îngăduie să fim amăgiți de draci. Când diavolul s-a apropiat de Domnul cu asemenea năluciri, Domnul l-a certat cu următoarele cuvinte: *Mergi*

înapoia Mea, satano, că scris este: Domnului Dumnezeului tău să I te închini, și numai Lui să-I slujești (Matei IV, 10; Deuteronom XIII, 4). Drept aceea, suntem datori a-l disprețui tot mai mult pe acest viclean care își ia felurite chipuri. Ceea ce a spus Domnul diavolului pentru noi s-a spus, ca dracii, auzind de la noi cuvintele acestea, să fie sfârâmați prin puterea Domnului, Care i-a certat prin ele.

Nu trebuie să ne mărim în deșert cu puterea harică a izgonirii dracilor; nu trebuie să ne semețim de darul haric al vindecării bolilor. Nu e vrednic de minunare cel ce alungă draci, nici de dispreț cel care nu-i alungă. Cel ce dorește a judeca drept cu privire la un monah să cerceteze felul în care acesta se nevoiește. Săvârșirea semnelor este lucrul Mântuitorului, nu al nostru – drept aceea, El a zis ucenicilor Săi: *Nu vă bucurați că duhurile se pleacă vouă, ci bucurați-vă mai vârtos că numele voastre sunt scrise în ceruri* (Luca X, 20). Faptul că numele noastre sunt scrise în ceruri este mărturia virtuții noastre și a faptului că viața noastră este bineplăcută lui Dumnezeu; iar puterea izgonirii dracilor este dar al Mântuitorului. Drept aceea, celor ce se măresc cu facerea de minuni, nu cu virtutea, și zic: *Doamne, Doamne! Au nu în numele Tău am prorocit, și cu numele Tău*

draci am scos, și cu numele Tău multe minuni am făcut? le-a răspuns: *Amin zic vouă: nu vă cunosc pe voi* (Matei VII, 22-23). Nu cunoaște Domnul căile pe care merg necredincioșii. Trebuie să ne rugăm neîncetat, precum am zis mai înainte, pentru a primi *darul deosebirii duhurilor*, ca să nu ne încredem *oricărui duh* (I Ioan IV, 1), după învățătura Scripturii.

Acum aș fi voit să tac și să nu mai prelungesc împreună-vorbirea; însă ca să nu credeți că cele zise de mine sunt născociri și să vă încredințați că v-am vorbit din cunoașterea dobândită din cercări, mă fac ca un *lipsit de minte* (II Corințeni XII, 11), continuând cuvântul. Domnul, Care aude ce spun eu, cunoaște că fac aceasta din inimă curată, că nu pentru mine însumi, ci pentru dragostea voastră și zidirea voastră încep istorisirea despre viclesugurile drăcești ce îmi sunt cunoscute din cercare. De câte ori nu m-au numit dracii „fericit”, iar eu i-am blestemat întru numele Domnului! De câte ori nu mi-au prevestit că apa râului se va umfla, iar eu le-am dat răspuns: „Și ce vă pasă vouă?” Odată au venit la mine în chip amenințător, întru asemănare de ostași înarmați cu tot felul de arme, hotărâți să mă taie în bucăți. Altădată, luând chip de cai, fiare și șerpi, mi-au umplut casa. Atunci am rostit spusa psal-

mului: *Aceștia în care și aceștia pe cai, iar noi numele Domnului Dumnezeuului nostru vom chema* (Ps. XIX, 8). În vreme ce mă rugam astfel, Domnul i-a alungat. Odată, în vremea nopții, au venit la mine făcând o nălucire de lumină și zicând: „Antonie! Am venit la tine și am adus lumină!” Eu, închizând ochii, am prins a mă ruga, și neîntârziat s-a stins lumina necredincioșilor. După câteva luni, au venit cântând psalmi și rostind spuse din Sfânta Scriptură: *iar eu ca un surd nu auzeam* (Ps. XXXVII, 13). S-a întâmplat ca ei să zgâlțâie locuința mea; eu, fără să mă tulbur, petreceam întru rugăciune. După aceasta au venit iar, ciocnind, suierând și dănțuind; însă văzând că eu mă rog și, stând întins, săvârșesc cântare de psalmi cu mintea, îndată au început a plânge și a se tângui, ca niște lipsiți de puteri ce sunt, iar eu înălțam slavoslovie Domnului, Care a înfrânat și a stricat cutezarea și sălbăticia lor.

Odată, dracul mi s-a arătat ca o nălucă de mărime nemaipomenită și a cutezat să spună: „Eu sunt puterea lui Dumnezeu, eu sunt purtarea de grijă a lui Dumnezeu: pot să-ți dăruiesc bine; ce vrei?” Însă eu, chemând numele lui Hristos, am suflat asupra lui și am încercat să îl bat; în fapt, mi s-a părut că l-am și bătut!¹⁹² Uriășul a pierit îndată, dimpreună cu toți dracii lui. – Odată, în

vreme ce posteam, diavolul a venit la mine, luând înfățișare de monah; părea că ține în mâini pâini, și m-a îmbiat după cum urmează: „Înce-tează cu marea ta postire și gustă hrană, fiindcă om ești, și ești supus primejdiei de a cădea bolnav“. Pricipând viclenia lui, m-am sculat la rugăciune: nesuferind aceasta, el a pierit, trecând prin ușa asemenea unui fum. De câte ori nu mi-a nălucit diavolul în pustie aur, cu scopul de a mă face fie și numai să-l ating ori să privesc la el! Însă am folosit arma cântării de psalmi, și nălucirea a pierit. De multe ori m-au bătut crunt și m-au acoperit de răni – dar eu strigam: „Nimic nu mă va despărți de dragostea lui Hristos! (Romani VIII, 35)“. Atunci se aruncau unii asupra celorlalți, și se loveau între ei. Nu eu îi ostoiam și îi goneam: aceasta o săvârșea Domnul, Care a zis: *Văzut-am pe satana ca un fulger din cer căzând* (Luca X, 18). Fiii mei! Amintindu-vă spusa Apostolului, *acestea le-am spus cu privire la mine* (I Corinteni IV, 6), ca să vă învățați a nu cădea cu duhul și a nu vă înfricoșa de nălucirile diavolului și îngerilor lui.

V-am povestit aceasta, ca un lipsit de minte – ascultați acum și cele ce urmează, ca să viețuiți fără frică și poticnire. Credeți spuselor mele, că sunt nemincinoase. Odată, cineva a bătut în ușa

locuinței mele însingurate. Am ieșit: înaintea mea stătea un uriaș de statură foarte înaltă. L-am întrebat: „Cine ești tu?“ „Eu sunt satana“, mi-a răspuns el. Iarăși l-am întrebat: „Pentru ce ai venit aici?“ El a întors cuvânt: „În deșert mă învinuiesc monahii și toți creștinii! În deșert nu înce-tează nici o clipă să mă blesteme!“ Eu i-am zis: „Ei fac aceasta fiindcă îi prigonești și nu le dai odihnă“. „Nu eu îi tulbur“, mi-a răspuns, „ci ei înșiși se tulbură, iar în ce mă privește mi-am pierdut puterea de tot. Oare ei nu citesc că *vrăjmașului i-au lipsit de tot săbiile și cetățile i le-ai sfărâmat* (Ps. IX, 6)? În stăpânirea mea nu a mai ră-mas nici un loc, nici o țară, nici o cetate. Pretutindeni a fost primită creștinătatea, iar acum și pustiurile s-au umplut de monahi. Să facă bine să ia seama la sine, și să nu mă învinuiască în deșert pe mine“. Atunci, văzând harul Domnului, i-am spus dracului: „Tu ești minciună, totdeauna rămâi minciună și niciodată nu grăiești drept. Acum, însă, fără să vrei ai spus adevărul: fiindcă Hristos, prin venirea Sa, te-a slăbănit, te-a doborât și te-a despuiat“. Dracul, auzind numele Mântuitorului și nerăbdând focul ce iese din acest nume, a pierit.

Dacă însuși diavolul mărturisește că nu are nici o putere, negreșit că este vrednic de dispre-

țul nostru el, și vrednici de disprețul nostru sunt și dracii lui. Vrăjmașul, dimpreună cu câinii lui, folosește viclesuguri – iar noi, cunoscând neputința lui, trebuie să-l disprețuim. Să nu îngreuiem mintea noastră prin gânduri de tot felul, să nu căutăm pricină de temere, să nu ne îngăduim a ne însuși gânduri de frică, zicând: „Nu cumva dracul, năvălind asupra mea, să mă doboare! Nu cumva să mă ridice și apoi să dea de pământ cu mine! Nu cumva să mă scoată din minți de frică năvălind pe neașteptate!” Nicidecum să nu ne îngăduim asemenea gânduri; să nu ne îngăduim a ne întrista ca unii ce urmează să piară. Dimpotrivă, să ne întărim din ce în ce mai mult prin credință, umplându-ne de bucurie, ca unii ce au a moșteni mântuirea, păstrând în minte faptul că este cu noi Domnul, Cel ce a pus pe fugă dracii și i-a zdrobit. Să ne gândim, de asemenea, și neîncetat să ne amintim că atâta vreme cât Domnul e cu noi vrăjmașii nu pot să ne pricinuiască nici un rău. Când aceștia se apropie de noi, se poartă potrivit cu starea în care ne găsesc și își potrivesc nălucirile la gândurile de care vom fi cuprinși atunci. Dacă ne vor afla în frică și în tulburare, vor năvăli în această stare a noastră, asemenea tâlharilor ce au aflat un loc neapărat de nimeni. Ceea ce noi înșine cugetăm, ei se strădu-

iește să ne înfățișeze umflat. Dacă vor vedea că ne-am speriat și tremurăm, ei ne înfățișează, potrivit propriei noastre stări de sperietură, năluciri și sperietori, și nefericitul suflet este supus pedepsei cu lucrul pentru starea sa cea lăuntrică. Iar de ne vor afla bucurându-ne în Domnul, cugetând la bunătățile viitoare, întăriți întru gândul că totul se află în dreapta lui Dumnezeu, că dracii sunt cu totul neputincioși față de creștini, că ei nu au în nici o privință nici cea mai mică stăpânire; dacă, zic, vor afla sufletul îngădit cu această armă, se vor depărta de la el cu rușine. Vrăjmașul l-a aflat astfel întrarmat pe Iov, și s-a depărtat de la el; iar pe Iuda l-a aflat fără această armă, și l-a atras în robia sa. Dacă vrem să-l disprețuim pe vrăjmaș, să rămânem cu osârdie întru poruncile Dumnezeiești, ca să rămână sufletul mereu întru bucuria pricinuită de nădăjduirea în Dumnezeu. Atunci vom socoti priveliștile [spectacolele] dracilor drept fum; vom vedea că ei mai mult fug de noi decât ne urmăresc: fiindcă, precum am zis mai înainte, ei sunt peste măsură de fricoși; neîncetat îi cutremură focul gheenei cel așteptat de ei, cel gătit lor.

Și următorul lucru trebuie să îl știți, ca să fiți feriți de primejdie: când ți se înfățișează vreo vedenie nu îți îngădui să te spăimântezi, oricare ar fi

vedenia aceasta, ci întreab-o mai întâi cu bărbăție: „Cine ești tu și de unde?” Dacă sunt sfinți cei ce s-au arătat, te vor liniști și vor preface spaima ta întru bucurie; iar dacă arătarea este drăcească, ea, întâmpinând în suflet tărie, va începe fără întârziere a se clătina – căci întrebarea: „Cine ești tu și de unde?” arată un suflet fără frică. Punând o asemenea întrebare, Iisus Navi a fost încredințat de adevăr (Iisus Navi V, 13), iar de Daniil nu s-a ascuns vrăjmașul (Daniil X, 20).

Acei nevoitori care nu au dobândit darul deosebirii duhurilor, care nu și-au văzut în sine căderea, n-au înțeles că Hristos este pentru creștin totul, că trebuie lepădat orice bine al firii căzute și chiar sufletul propriu; care din această pricină sunt într-o măsură mai mare sau mai mică în stare a dobândi părere de sine, s-au supus unor mari nenorociri și chiar pierzării în urma vederii trupești a duhurilor, care a venit pe temeiul istovirii trupului prin nevoițe trupești și al părerii de sine strecurate în suflet. Când duhurile robesc, altfel spus vânează, pe om în taina inimii și minții lui, atunci ele lucrează lesne dinafară⁹³. Omul crede minciunii, socotind că celui mai curat adevăr crede. Preacuviosul Isaac Sirul istorisește: „Un oarecare Asinas, de baștină din cetatea Edesei, alcătui-tor al multor stihuri din câte trei cuvinte, care se

cântă până în ziua de astăzi, ducea viețuire înaltă (la arătare)⁹⁴. El și-a luat asupra-și, fără dreaptă socotință, foarte ostenicioase nevoițe trupești, cu gândul (tainic) de a dobândi faimă. Diavolul l-a înșelat: l-a scos din chilie, l-a pus pe vârful muntelui numit Storiu și, după ce a primit încuviințarea lui, i-a arătat o înfățișare de car și cai, după care i-a zis: „Dumnezeu m-a trimis ca să te iau în rai, ca pe Ilie”. Asinas a căzut pradă amăgirii din pricina prunciei sale duhovnicești și s-a suit în car: atunci toată nălucirea s-a risipit, el a căzut de la mare înălțime, a căzut pe pământ și a murit cu moarte vrednică de plâns și totodată de râs⁹⁵. E limpede: Asinas a pierit fiindcă nu avea destulă cunoaștere duhovnicească despre duhurile căzute, despre taina răscumpărării omenirii de către Dumnezeu-Omul. Când omul are această cunoaștere, nu-și află loc în el părerea de sine, pe care se întemeiază cursa și amăgirea. Din aceeași pricină, unei înfricoșătoare nenorociri s-au supus doi zăvorâți din Lavra Kievo-Pecerska, sfinții Isaachie și Nichita: celui dintâi i s-a arătat drac în chipul lui Hristos, celuilalt – în chip de înger⁹⁶. Îndreptățite pe deplin sunt cuvintele sfântului Apostol Petru: *Vrăjmașul vostru, diavolul, umblă, ca un leu răcnind, căutând pe cine să înghită* (I Petru V, 8). El îi înghite pe cei neputincioși și prunci cu înțelegerea duhovnicească;

nu se rușinează a năvăli nici asupra marilor bineplăcuți ai lui Dumnezeu, nădăjduind să-i amăgească și pe ei și să îi doboare într-o clipă de ațipire sufletească sau neîndestulătoare priveghere de sine. Mijlocul pe care diavolul l-a întrebuințat cu atâta reușită împotriva lui Asinas a vrut să-l întrebuințeze pentru zdrobirea Preacuviosului Simeon Stâlpnicul. De la Asinas a luat mai înainte încuviințare; pe Stâlpnic a vrut să îl vâneze năvălind pe neașteptate – să îl piardă răpindu-i atât vremea cât și puțința de a pricepe amăgirea pe care i-o pregătise. El a luat chip de înger luminat, s-a înfățișat cu un car și cai de foc lui Simeon, care stătea pe un stâlp înalt. „Ascultă, Simeoane!” – a grăit el. „Dumnezeul cerului și al pământului m-a trimis la tine, precum vezi, cu car și cai, ca să te iau la cer ca pe Ilie: ești vrednic de asemenea cinstire pentru sfințenia vieții tale. A venit de acum ceasul în care ai de cules roadele ostanelilor tale și de primit cununa slavei din mâna Domnului. Mergi fără întârziere, robule al lui Dumnezeu, să-L vezi pe Făcătorul tău, să te închini Făcătorului tău, Celui ce te-a zidit după chipul Său. Să te vadă îngerii și arhanghelii, prorocii, apostolii, mucenicii, care doresc a te vedea”. Când ispititorul a zis acestea și altele ca acestea – dracii sunt mult grăitori și măiestru grăitori – Preacuviosul n-a priceput că are de-a face

cu amăgitorul. În caracterul Sfântului stătea o deosebită simplitate și aplecare spre ascultare fără cârtire, precum lesne se poate vedea din citirea Vieții sale. Simeon a răspuns, grăind către Dumnezeu: „Domnul! Pe mine, păcătosul, vrei să mă iei la cer?” Zicând acestea, a ridicat piciorul ca să intre în car, iar cu mâna și-a făcut semnul crucii, în urma căruia diavolul, dimpreună cu carul și caii, a pierit într-o clipă⁹⁷. Se înțelege de la sine că din pricina acestei ispite Simeon s-a cufundat și mai mult în smerenie, s-a temut și mai mult de părerea de sine, care, trecând nebăgată de seamă într-o măsură atât de mică, era aproape să îl piardă. Dacă sfinții s-au aflat în asemenea primejdie de a fi amăgiți de către duhurile viclene, pentru noi această primejdie este și mai îngrozitoare. Dacă sfinții nu i-au recunoscut întotdeauna pe dracii ce li s-au arătat în chipul sfinților și al lui Hristos Însuși, cum putem să credem despre noi înșine că îi recunoaștem fără greș? Un mijloc al mântuirii de duhuri stă în a refuza cu hotărâre vederea lor și împărtășirea cu ele, socotindu-ne cu totul neîn stare de o vedere ca aceasta.

Sfinții îndrumători ai ascetismului creștin, luminați și învățați de Duhul Sfânt, pătrunzând pricina binefăcătoare și Dumnezeiește înțeleaptă din pricina căreia sufletele omenești sunt în vremea

petrecerii lor pământești acoperite cu trupuri ca și cu niște perdele și văluri, poruncesc nevoitorilor binecredincioși să nu se încreadă nici unui chip și nici unei vedenii, dacă se înfățișează așa ceva pe neașteptate, să nu intre în împreună-vorbire cu ele, să nu le bage în seamă. Ei poruncesc ca atunci când ni se arată asemenea vedenii să ne îngrădim cu semnul crucii, să închidem ochii și, conștientizându-ne cu hotărâre nevrednicia și neputința de a vedea duhurile sfinte, să Îl rugăm pe Dumnezeu ca El să ne acopere de toate cursele și amăgirile pe care le răspândesc cu viclesug rău în calea oamenilor duhurile răutății, care sunt bolnave de ură și zavistie netămăduite față de oameni. Duhurile căzute urăsc atât de mult neamul omenesc, încât dacă li s-ar îngădui de către dreapta nevăzută care îi ține în chip nevăzut, ne-ar nimici într-o clipă⁹⁸. Învățătura despre sus-pomenita prevedere și despre mântuitoarea neîncredere față de arătările duhurilor este primită de întreaga Biserică: ea este una din predaniile ei morale, pe care fiii ei sunt datorii a o păzi cu sârguință și neabătut. Sfinții Xanthopuli spun: „Dacă vezi ceva în chip simțit sau cu mintea, înăuntrul sau în afara ta, niciodată să nu primești, de-ar fi în chipul lui Hristos, sau vreunui înger, sau vreunui Sfânt, sau vreo închipuire de lumină; ci să rămâi întru necrezare față de aceste ve-

denii și întru dispreț față de ele⁹⁹. În Proloage citim următoarea povadă: „Unui oarecare monah i s-a arătat diavolul, schimbat la chip în înger luminat, și i-a grăit: „Eu sunt Gavriil; am fost trimis de Dumnezeu la tine“. Monahul i-a răspuns: „Ia vezi, nu cumva ai fost trimis la altcineva? Fiindcă eu, în păcate viețuind, sunt nevrednic a vedea înger“. Rușinat de acest răspuns, dracul a pierit fără întârziere. Dn această pricină și spun bătrânii: „Chiar dacă într-adevăr s-ar și arăta cuiva înger, nu îl primi, ci smerește-te, zicând: Eu, în păcate viețuind, sunt nevrednic a vedea înger“. Un oarecare bătrân spunea despre sine că petrecând și nevoindu-se în chilia sa, a văzut draci aievea, însă nu i-a băgat nicidecum în seamă. Diavolul, văzându-se biruit, a venit odată la bătrân (în chip de lumină mare), zicând: „Eu sunt Hristos“. Bătrânul, la vederea lui, a închis ochii și a zis: „Eu sunt nevrednic a-L vedea pe Hristos, Care Însuși a zis: *Mulți vor veni întru numele Meu, zicând: Eu sunt Hristos, și pe mulți vor înșela* (Matei XXIV, 5)“. Auzind aceasta, diavolul a pierit; iar bătrânul a dat slavă lui Dumnezeu. Au zis bătrânii: „Nicum să nu dorești a vedea în chip simțit pe Hristos sau vreun înger, ca să nu-ți ieși de tot din minte, luând lupul în chip de păstor și dând închinare vrăjmașilor tăi, dracii¹⁰⁰. Începutul amăgirii minții este slava deșartă: nevoito-

rul mânat de ea se străduiește să își înfățișeze Dumnezeirea prin chipuri și asemănări. Și trebuie să știi următorul lucru: dracii se împart uneori, primii venind cu înfățișarea lor cea adevărată, iar ceilalți după aceea, în chip de înger, pasămite în ajutorul tău". Preacuviosul Grigorie Sinaitul, în povețele sale către un isihast spune: „Vreau să cunoști cu de-amănuntul despre înșelare, ca să te păzești de ea, ca nu cumva, năzuind întru neștiință (spre minciuna acoperită cu masca binelui) să capeți vătămare cât se poate de mare și să îți pierzi sufletul. Voia de sine stăpânitoare a omului se pleacă lesne spre împărtășirea cu cei potrivnici (cu duhurile căzute), mai ales voia de sine stăpânitoare a celor ce nu au cunoaștere (înțelegere) duhovnicească, fiindcă aceștia se află mereu sub înrâurirea lor (a duhurilor). Dracii sunt aproape de începători și de cei cu rânduială de sine, îi înconjură, întinzând lațuri de gânduri, gropi de căderi și visări spre pierzare: fiindcă cetatea lor (mintea și inima începătorilor și a celor cu rânduială de sine) se află sub stăpânirea barbarilor. Și nu e de mirare dacă cineva s-a amăgit ori și-a ieșit din minte, dacă a primit ori primește înșelare, sau vede ceea ce este împotriva adevărului, sau vorbește, din lipsă de cercare și înțelegere, ceea ce nu se cade. Nu este de mirare dacă un începător este amăgit chiar și

după ostenele multe: fiindcă asta s-a întâmplat cu mulți nevoitori din vechime și de acum... Dacă vezi ceva în chip simțit sau cu mintea, înăuntrul sau în afara ta, nicum să nu primești, ori că va fi chipul lui Hristos sau al unui înger sau al vreunui Sfânt, ori că va fi înfățișată prin închipuire lumină în mintea ta: fiindcă și minții însăși îi este proprie prin firea ei închipuirea, și ea alcătuieste cu ușurință chipurile pe care le dorește, cum se întâmplă de obicei cu cei care nu iau aminte la sine cu asprime, lucru prin care ei își aduc vătămare sieși... Adeseori, ceea ce Dumnezeu a îngăduit pentru ca nevoitorul să își câștige cununa a vătămat pe mulți: fiindcă lui Dumnezeu Îi place ca voia noastră de sine stăpânitoare să fie încercată, să se vadă încotro înclină. Dacă cineva are să primească, fără a-i întreba pe cei știutori, ceea ce vede cu mintea ori în chip simțit, acela va fi lesne înșelat sau înclinat spre înșelare, ca un prea lesne crezător... Nu puțină osteneală este de trebuință ca să ajungă cineva fără greș la adevăr și să se curățească de tot ce este potrivnic harului: fiindcă diavolul arată de obicei începătorilor înșelarea sa sub chipul adevărului, dând relelor sale meșteșugiri înfățișare duhovnicească. Drept aceea, cel care vrea să ajungă la rugăciunea curată în liniștire este dator să umble cu mult cutremur și tânguire, să plângă totdea-

una pentru păcatele sale, întristându-se și temându-se să nu cadă de la Dumnezeu, să nu fie supus despărțirii de El în veacul acesta sau în cel viitor. Diavolul, atunci când vede pe cineva că viețuiește cu plângere, nu rămâne acolo, temându-se de smerenia pe care o aduce plânsul. Iar dacă cineva, având drept călăuză părerea de sine, visează să ajungă la ceva înalt și a dobândit râvna care vine de la satana, iar nu râvna adevărată, pe acela satana lesne îl încurcă în lațurile sale, ca pe o slugă a sa. Din această pricină, mare armă este a îmbina cu rugăciunea și plânsul... Iar cei ce viețuiesc cu obraznicie și se călăuzesc după a lor socotință, lesne sunt vătămați... Omul are nevoie de multă dreaptă socotință (adică de înțelegere duhovnicească) ca să ajungă a deosebi între bine și rău. Nu te încrede grabnic și cu ușurătate în arătări, ci, rămânând anevoie de urnit, păstrează ceea ce este bun după multă punere la încercare, iar ceea ce este viclean leapădă: fiindcă ești dator să pui la încercare și să deosebești, și abia atunci să crezi (în ceea ce se arată vrednic de crezare). Să știi că lucrările harului sunt limpezi. Diavolul nu le poate da, chiar dacă se preschimbă la arătare: nu poate da nici blândețe, nici liniște, nici smerenie, nici urâre a lumii, nu alină poftetele și patimile, acestea toate fiind lucrarea harului; ci lucrarea ce vine de la dia-

vol este înfumurarea, semeția, înfricoșarea și toate felurile răutății. După lucrare(a asupra sufletului tău) poți să cunoști lumina ce răsare în sufletul tău, dacă e de la Dumnezeu ori de la satana¹⁰¹. Îndeobște, și gândurile, și simțămintele inimii, și arătările drăcești simțite se cunosc după roadele lor, după lucrarea lor asupra sufletului, precum a zis și Mântuitorul: *După roadele lor îi veți cunoaște* (Matei VII, 16, 20). Tulburarea, nedumerirea sunt semne vrednice de crezare ale gândurilor, simțămintelor și arătărilor drăcești. Însă și după aceste semne îl poate recunoaște pe ispititor numai cel care a deprins vreme îndelungată simțurile duhului său să deosebească binele de rău (Evrei V, 14). Preacuviosul Eleazar de Anzersk a fost cercetat [vizitat] odată de către sfântul Apostol Pavel, care i-a împărțășit oarecare învățătură de taină. În ziua următoare, Preacuviosului i s-a înfățișat o vedenie întocmai la fel. „Am scuiapat-o în față”, scrie Eleazar în însemnările sale, „și i-am zis: «Pleacă de aici, amăgitorule, cu amăgirile tale!» – fiindcă l-am simțit cu inima mea¹⁰². Iată pildă a lucrării simțurilor deprinse a deosebi între bine și rău! Întocmai la fel l-a dat în vileag Preacuviosul Pahomie cel Mare pe diavol, care i se înfățișase în chipul lui Hristos¹⁰³. Pentru cei neîncercați și începători, însă, singurul mijloc pentru a scăpa

de amăgire, de vătămare și pierzare stă în desăvârșita lepădare de orișice vedenie, potrivit desăvârșitei neputințe de a judeca drept cu privire la ele.

Care este pricina înspăimântătoarei fățarnicii a duhurilor, fățarnicii înspăimântătoare atât prin temeiul cât și prin urmările sale? Pricina e vădită. Cel mai limpede o putem desluși în noi înșine: fiindcă omul ia parte la căderea îngerilor lepădați, și dacă urmează relexor insuflări care sunt aduse de ei și apar din firea căzută, se face asemănător dracului. În rândul însușirilor căderii noastre băgăm de seamă dorința omenească, ce însoțește toate nelegiuirile, de a tăinui fărădelegea și de a se îndreptăți pe sine. Așa au făcut Adam și Eva după călcarea poruncii lui Dumnezeu (Facere III): așa a făcut întâiul lor născut, Cain, după uciderea fratelui său, Abel (Facere IV). Cu cât e mai departe omul de îndreptare și virtute, cu atât mai puternic și mai subțire se ascunde această năzuință în el prin fățarnicie. Răufăcătorii cei dinadins și deznădăduiți sunt totodată, îndeobște, și fățarnicii cei mai lipsiți de conștiință. Ascunși sub masca fățarniciei, ascunși sub masca virtuții și sfințeniei, ei pregătesc și săvârșesc cele mai mari fărădelegi. Cu cât este mai iscusit alcătuită masca, cu atât reușesc te mai lesne fărădelegea. Sub masca fățarniciei se

ascund și îngerii căzuți. Ei – răufăcători deznădăduiți, statornici, de neîndreptat – fac răul, luând îndeobște chip de sfinți îngeri, proroci, mucenici, apostoli, chipul lui Hristos Însuși. Ei se străduiește să se adapteze la împrejurări, la felul de a gândi al omului, la înclinările lui, la întipăririle primite de către el. Unora dintre nevoitori ei le înfățișează munți de aur și de argint, precum și alte lucruri de lux și pământească măreție, cu scopul de a afla răspuns închipuirii în patima sufletească a lăcomiei și iubirii de agonisită, dacă aceasta se ascunde în suflet; altor nevoitori, în același scop, le înfățișează mese cu mâncăruri și băuturi îmbelșugate; altora le înfățișează săli largi, unde răsună muzica, pline de mulțimile celor care se veselesc și dănuiesc; altora li se arată în chip de femei care stârnesc pofta atât prin frumusețea proprie cât și prin gâteli și sulemeneli. Când îngerii căzuți vor să doboare pe cineva prin frică, atunci se arată în chip de fiare, în chip de călăi, în chip de paznic de temniță sau cetate, în chip de ostași cu arme sclipitoare, cu făclii aprinse – dar mai ales în chipul celor care au stârnit cândva în nevoitor frica. Pe alții s-au străduit să îi amăgească prin cântare pasămite încrească – prin muzică armonioasă, pasămite cerească. Pe alții s-au străduit să îi ducă în rătăcire prin glasuri și preziceri, pasămite dumnezeiești. Altora

li s-au arătat în chipul rudelor și cunoscuților aflați departe; altora li s-au arătat în oarecare fel propriu oamenilor, îndemnându-i pe cei care îi vedeau să nu se îndoiască de ei, să nu socoată că sunt duhuri lepădate, străduindu-se să dea încredințare că sunt suflete omenești a căror soartă nu a fost încă hotărâtă și care din această pricină rătăcesc pe pământ, neaflându-și liman: totodată, ele alcătuiesc oarecare povestioară interesantă, în stare a stârni curiozitatea în cei ușuratici și a-i atrage la încredere față de minciună, înfățișând-o pe aceasta drept cea mai curată și sfântă dreptate. Acest din urmă mijloc de amăgire este cu osebire întrebuintat de către duhuri în vremea noastră. Duhurilor răătăcitoare li se încred și cei care nu cred în existența duhurilor rele. Duhurilor rele tocmai asta le trebuie: hoții și ucigașii pot săvârși și întreprinde toate fărădelegile tocmai atunci când cei împotriva cărora e îndreptată răutatea lor nici nu cred că ei există. „Cursele, amăgirile și viclenele meșteșugiri ale vrăjmașului trebuie băgate de seamă cu luare aminte spre toate părțile”, spune Preacuviosul Macarie cel Mare, „căci precum Duhul Sfânt prin Pavel tuturor toate s-a făcut, ca pe toți să îi dobândească (I Corinteni IX, 22), așa și duhul cel viclean se străduiește prin răutate să fie tuturor toate, ca pe toți să îi tragă la pierzare”¹⁰⁴.

Omul a lepădat de bunăvoie împărtășirea cu Dumnezeu și cu sfinții îngeri, de bunăvoie a intrat în împărtășire cu duhurile rele, într-un rând cu ele, în rândul ființelor lepădate de Dumnezeu, vrăjmașe lui Dumnezeu, s-a supus duhurilor rele. Mântuirea i-a fost dată de către Dumnezeu *în dar* omului căzut; a fost lăsată, însă, la sloboda lui alegere primirea sau lepădarea acestei mântuiri. I s-a dat puțința, i s-a dat puterea harică de a se smulge din rândul duhurilor căzute, de a lepăda jugul lor; a fost lăsată, însă, la sloboda lui alegere și rămânerea în starea dinainte, de împărtășire cu ei, de robie față de ei. Omul nu poate fugi de alegerea: robie sau luptă. Nevoința binecinstitoare nu este altceva decât primirea lucrătoare a mântuirii, ca vădire a slobodei noastre alegeri, arătate și dovedite prin însăși faptele, prin însăși viața. Este foarte firesc faptul că duhurile căzute se străduiesc să ne țină întru robia și împărtășirea lor atunci când vrem să rupem împărtășirea, să ne slobozim din robie; iar noi avem neapărată nevoie să ne dovedim dorința nefățarnică de a lepăda jugul lor prin punerea în lucrare a tuturor mijloacelor ce țin de noi. Intrând prin nevoință în lumea duhurilor pentru a ne dobândi libertatea, ne întâlnim în primul rând cu duhurile căzute. Măcar că într-ascuns ne călăuzește, ne ajută și luptă pentru noi harul

Dumnezeiesc, dat nouă la sfântul Botez, fără de care lupta cu duhurile și slobozirea din robia lor sunt cu neputință, totuși suntem la început înconjurați de ele și, aflându-ne din pricina căderii în împărtășire cu ele, suntem datori să ne smulgem din această împărtășire în chip silnic atât față de noi cât și față de ele. Din pricina căderii firii noastre, în noi gândurile și simțăminte bune și drepte sunt amestecate cu gânduri și simțăminte rele și mincinoase. Din pricina amestecării cu cele din urmă, sunt netrebnice și cele dintâi. Duhurile căzute se străduiește să ne țină în starea căderii noastre, în care n-avem cum să nu ne aflăm în robia lor, și ca atare ne aduc gânduri și visări păcătoase cu care împreună-simte și de care se îndulcește firea noastră căzută, sau în care răul lepădat [respins] chiar și de firea căzută este ascuns sub obrăzarul [masca] binelui și al adevărului. Lucrând în acest chip prin gânduri și visări, duhurile lucrează întocmai la fel și când încep să se arate în chip simțit. Rânduiala de obște a nevoinței monahale creștine stă în aceea că monahul, când purcede la nevoință, este întâmpinat și înconjurat de către duhurile căzute, care la început lucrează împotriva lui prin gânduri și visări, iar apoi și în chip simțit. Lucrul acesta se vede limpede din Viețile lui Antonie, Macarie, Pahomie cel Mare, Marcu Tracicul, Maria

Egipțeanca, Andrei nebunul pentru Hristos, Ioan Multpătimitorul și tuturor celorlalți sfinți nevoitori. La început, ei au avut de luptat cu gânduri, visări și simțăminte vădit păcătoase și într-ascuns păcătoase: după trecerea unui timp îndelungat, după multe și statornice silințe, li s-au trimis de Sus gânduri și simțăminte sfinte. Atunci când au ajuns la vederea trupească a duhurilor, la început i-au întâmpinat taberele îngerilor lepădați, iar apoi, după o luptă cruntă, s-au apropiat de ei și au intrat întru împărtășire cu ei sfinții îngeri, fiindcă de-acum acești sfinți nevoitori lepădaseră cu lucrul împărtășirea dintâi și se arătaseră cu lucrul în stare de cea de-a doua împărtășire. Această rânduială în nevoință a arătat-o Însuși Domnul Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, Care a luat asupra Sa toate neputințele noastre, afară de păcat: la început I s-a înfățișat în pustie ispitorul diavol, iar după aceea, când diavolul fusese deja înfrânt de Domnul, sfinții îngeri s-au apropiat de Domnul și slujeau Lui (Matei IV, 11), ne spune Evanghelia.

Călugărilor tineri, care n-au dobândit îndestulă cunoaștere a duhurilor din lupta nevăzută cu ele în gânduri și în simțăminte, îndrumătorii încercați ai monahismului nu le dădeau voie să se nevoiască prea aprig cu postirea, privegherea, zăvorârea, nevoințe în urma cărora duhurile încep degrabă

să se arate în chip simțit și pot lesne să amăgească nevoitorul spre vătămarea și pierzania sa¹⁰⁵. De lupta deschisă cu dracii sunt în stare foarte puțini nevoitori, chiar și dintre monahi – sunt în stare aceia care au dobândit cunoaștere amănunțită despre duhuri în lupta cu ele, care și-au deprins simțurile inimii să deosebească binele de rău prin mijlocirea simțirii duhovnicești, a căror nevoință este adumbrită de harul Dumnezeiesc¹⁰⁶. Singura intrare corectă în lumea duhurilor este nevoința creștină. Singura intrare corectă întru vederea trupească a duhurilor este sporirea și desăvârșirea creștină. Pe cei care sunt vrednici să intre întru această vedere îi aduce întru ea Dumnezeu Însuși. Cel care se aruncă în vederea trupească a duhurilor de capul său se poartă în chip greșit, nelegiuit, potrivit vocii lui Dumnezeu: nu este cu puțință unuia ca acesta să scape de înșelare, precum și de amăgirea de sine și vătămarea de sine care urmează acesteia. Însăși hotărârea lui are ca temei înșelarea și amăgirea de sine.

Despre vederea duhovnicească a duhurilor

Mult mai puțin stânjenitoare este pentru om mărginirea vederii sale trupești, orbirea vederii dintâi, pricinuită de cădere, decât orbirea duhului, pricinuită de aceeași cădere¹⁰⁷. „Care orbire a duhului? Ce orbire a duhului?” – întreabă mai ales înțelepții acestei lumi și, neașteptând răspuns, numesc fără întârziere „flecăreală” și „prostie” vestirea despre orbirea duhului omenesc, despre starea sa de omorâre. Așa este această orbire! Ea poate fi numită, fără a greși, chiar moarte. *Nu cumva și noi suntem orbi?* (Ioan IX, 40) – Îl întrebau orbii și încrezuții farisei pe Domnul. Dacă nu îți simți orbirea, asta nu înseamnă că vezi. Oamenii căzuți ce nu vor să își recunoască orbirea rămân orbi, iar cei născuți orbi ce și-au recunoscut orbi-

rea dobândesc vedere întru Domnul Iisus Hristos (Ioan IX, 39, 41). Să ne străduim a cerceta în lumina Sfântului Duh orbirea duhului nostru.

Mintea și inima noastră sunt lovite de orbire. Din pricina acestei orbiri, mintea nu poate deosebi gândurile adevărate de cele mincinoase, iar inima nu poate deosebi simțămintele duhovnicești de simțămintele sufletești și păcătoase, mai ales atunci când acestea din urmă nu sunt deosebit de grosolane. Din pricina orbirii duhului, toată lucrarea noastră devine mincinoasă, precum și Domnul i-a numit pe cărturari (învățați) și farisei *nebuni și orbi* (Matei XXIII), *călăuze oarbe*, care nu intră în Împărăția Cerurilor și nu le îngăduie oamenilor să intre în ea.

Atunci când omul se nevoiește duhovnicește așa cum trebuie, harul lui Dumnezeu cel sădit în noi la sfântul Botez începe să ne vindece puțin câte puțin de orbirea duhului prin mijlocirea frângerii inimii. Începem să intrăm în starea de vedere, potrivnică stării de orbire. Dat fiind că în starea de vedere văzătorul e mintea, și vederea a fost numită de către Sfinții Părinți „vedere a minții”. Dat fiind că starea de vedere este dăruită de Sfântul Duh, și vederea se numește „duhovnicească”, fiind rod al Sfântului Duh. Prin aceasta se deosebește ea de contemplația intelectuală.

Contemplația intelectuală este proprie tuturor oamenilor; fiecare om se îndeletnicește cu meditația atunci când vrea. Vederea duhovnicească este proprie doar celor ce se curățesc prin pocăință; ea apare nu după bunul plac al omului, ci în urma atingerii Duhului Dumnezeiesc de duhul nostru, prin urmare după atotsfânta voie a Atotsfântului Duh. Învățătura despre vederile duhovnicești sau ale minții este înfățișată deosebit cu o mare limpezime și amănunțime de către sfințitul mucenic Petru, mitropolitul Damascului¹⁰⁸.

Frângerea inimii este primul simțământ duhovnicesc adus acesteia de către harul lui Dumnezeu atunci când o adumbrește. Ea stă în gustarea întristării celei plăcute lui Dumnezeu, amestecate cu mângâiere harică, și deschide înaintea minții o priveliște nemaivăzută până atunci de ea. În urma simțământului duhovnicesc apare vederea duhovnicească, după cum spune Sfânta Scriptură: *Gustați și vedeți* (Ps. XXXIII, 8). În urma vederii, simțământul sporește în putere. „Din făptuirea cu silință se naște o căldură nemăsurată, ce se aprinde în inimă de la gândurile fierbinți care vin în minte. Această lucrare și păzire subțiază mintea prin căldura lor și îi dau puțința de a vedea. De aici se nasc, precum am spus, gânduri fierbinți în adâncul sufletului, ceea ce se

numește Vedere. Această vedere naște, la rândul ei, căldură. Din această căldură, care crește din harul Vederii, se naște curgere de lacrimi îmbelșugate¹⁰⁹. Câtă vreme lucrează simțământul, lucrează și vederea. Odată cu încetarea simțământului, încetează și vederea. Ea vine fără veste, pleacă fără veste, nedepinzând de voința noastră, depinzând de așezarea noastră sufletească. Poarta către vederea duhovnicească este smerenia¹¹⁰. Rămânerea necurmată a omului întru frângerea inimii este însoțită de vederea necurmată. Vederea este citire și primire cu duhul a Noului Legământ [Testament]. O dată cu încetarea frângerii de inimă încetează împărtășirea cu Noul Legământ, apare împărtășirea cu cel Vechi; în locul precumpănirii în suflet a smereniei, care nu se împotrivesc răului (Matei V, 39), apare dreapta judecată, care se străduiește să smulgă ochi pentru ochi, dinte pentru dinte (Matei V, 38). De asta a și grăit Preacuviosul Sisoe cel Mare suspinând: „Citesc Noul Legământ, dar mă întorc la cel Vechi”¹¹¹. Cel ce dorește să rămână mereu întru frângerea inimii și vederea duhovnicească este dator să se îngrijească a rămâne mereu întru smerenie, izgonind din el însuși dezvinovățirea de sine și osândirea aproapelui, băgând înăuntrul său smerenia prin mustrea

de sine și recunoașterea păcătoșeniei proprii înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Cea dintâi vedere duhovnicească este vederea păcatelor proprii, care până atunci erau acoperite de uitare și neștiință. După ce le-a văzut prin mijlocirea frângerii de inimă, nevoitorul primește neîntârziat cunoaștere din cercare despre orbirea de mai înainte a duhului său, orbire ce făcea ca ceea ce ființează și a ființat să-i pară ca și cum nu ar fi ființat și nu ar ființa deloc; și aceasta, lipsind frângerea inimii, se ascunde iarăși în neființare și iarăși pare că nu ființează, ca să apară iarăși dacă reapare frângerea inimii. Nevoitorul trece prin cercare de la cunoașterea păcatelor sale la cunoașterea păcătoșeniei sale, de care este molipsită firea sa, la cunoașterea patimilor, altfel spus a feluritelor boli ale firii. De la vederea căderii sale, el trece treptat la vederea căderii de care e cuprinsă întreaga fire omenească. După aceea, i se descoperă lumea duhurilor căzute; el le studiază în patimile sale, în lupta cu ele, în gândurile, închipuirile și simțămintele aduse de către duhuri. Este înlăturată de la el vederea amăgitoare asupra vieții pământești, care mai înainte i se părea fără sfârșit: el începe să vadă hotarul ei – moartea; el începe să fie răpit cu simțirea, altfel spus strămutat cu duhul, la însuși ceasul morții,

la ceasul nepărtinitoarei judecăți a lui Dumnezeu. Din căderea sa, el vede că are neapărată nevoie de Răscumpărătorul și, punând poruncile Domnului pe rănile sale sufletești și văzând lucrarea tămăduitoare și de viață făcătoare a acestor porunci asupra acestor răni și a sufletului suferind, dobândește credință vie în Evanghelie și începe a mărturisi Evanghelia prin viața sa. În Evanghelie, el vede încă și mai limpede, ca într-o oglindă, și firea sa căzută, și căderea omenirii, și duhurile viclene. Ne mărginim numai la înșirarea acestor vederi fiindcă acestea sunt cele de o necesitate vitală și la ele poate ajunge grabnic monahul râvnitor; și vom încheia prin cuvintele Preacuviosului Maxim Mărturisitorul: „Nu este cu putință minții (adică duhului) să ajungă la nepătimire numai prin făptuire (adică numai prin nevoințele trupești), dacă nu o vor primi vederi numeroase și felurite”¹¹². Cuvântul „primesc” arată că aceste vederi nu sunt, precum contemplațiile intelectuale, stări la care ajunge sau alcătuirii pe care și le face mintea de voia ei: cuvântul „primesc” poate fi înlocuit prin „cercează”. Dobândirea nepătimirii este foarte firească pentru duhul nostru, atunci când simțămintele firii căzute sunt înlocuite de simțăminte duhovnicești, care urmează frângerea inimii și care o

însoțesc, iar înțelegerea firii căzute este înlocuită de înțelegerea duhovnicească, ce se formează din noțiunile dobândite prin vederile duhovnicești. Pentru a ne despărți de viețuirea după îndreptarul poruncilor evanghelice, de smerenia următoare lui Hristos, de frângerea inimii, de vederea duhovnicească, de slobozirea din robia patimilor – altfel spus de nepătimire, de învierea sufletului, pentru a ne ține în orbire, în moarte, în robia lor, duhurile căzute poartă cu nevoitorii război încrâncenat. În acest război ei își aruncă întreaga răutate, întreaga viclenie care le este proprie. Spunem că viclenia și răutatea sunt proprii duhurilor căzute nu pentru că le-ar fi fost date la zidirea lor – nu! duhurile căzute au fost zidite bune, străine de rău, așa cum știm deja din învățătura lui Antonie cel Mare – ci fiindcă ele, prin căderea cea de bunăvoie, și-au însușit răul, s-au făcut străine de bine. Repetăm cele spuse mai sus: căderea dracilor stă în deplina lepădare a binelui, în deplina însușire de către ei a răului¹¹³. *Către toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea nedreptății am urât* (Ps. CXVIII, 128), grăiește Sfântul Duh despre călăuzirea omului de către El la mântuire: dimpotrivă, duhul răutății lucrează împotriva fiecărei porunci a Noului Legământ, urăște orice chip de viețuire bineplă-

cută lui Dumnezeu – însă tocmai în această lucrare împotriva poruncilor evanghelice, în împreună-lucrarea cu toate aplecările păcătoase, studiază nevoitorul duhurile căzute, le observă, le cunoaște: atunci când el are cunoașterea duhurilor cea dobândită prin acest mijloc, vederea lor trupească, dacă i se îngăduie, nu face decât să completeze cunoașterea aceasta. În exact același fel este primită cunoașterea despre om: cunoașterea esențială a omului se dobândește prin studierea felului său de a gândi și de a simți, a felului său de a lucra; cu cât va fi mai amănunțită studierea aceasta, cu atât cunoașterea devine mai exactă. Prin cunoștința față către față cu duhurile, această cunoaștere este completată; dar această cunoștință nu are, de una singură, aproape nici o însemnătate în privința cunoașterii esențiale a omului.

Duhurile căzute lucrează asupra noastră prin felurite gânduri, felurite închipuiri, felurite atingeri. Ele sunt observate și studiate în aceste lucrări ale lor. Despre toate aceste lucrări amintește Sfânta Scriptură. Sfânta Evanghelie îl înfățișează pe diavol mai întâi punând în inima lui Iuda Iscarioteanul gândul de a-L vinde pe Dumnezeu-Omul (Ioan XIII, 2), iar după aceea intrând în Iuda (Ioan XIII, 27). Din Evanghelie reiese

limpede că Iuda avea aplecare spre dragostea de bani (Ioan XII, 6) și, în pofida poruncilor Domnului, începuse a-și satisface imboldurile acestei patimi, ascunzându-se în spatele grijii – bună la arătare, însă de fapt vicleană – de săraci. Pe temeiul acestei patimi, diavolul a început să îi insuflă gândul vânzării; atunci când Iuda și-a însușit gândul diavolesc și s-a hotărât să îl aducă la împlinire, diavolul a pus stăpânire pe el cu totul. „Ia seama”, spune Fericitul Teofilact, „ia seama: a intrat în el satana, adică a intrat în inima lui, i-a pus stăpânire pe suflet. Mai înainte, îl bântuia dinafară prin patima iubirii de argint: acum a pus stăpânire pe el cu desăvârșire”. Înfricoșător lucru e a te învoi cu gândul diavolesc; pentru această învoire, Dumnezeu Se depărtează de la om, și omul piere. Așa s-a întâmplat cu Anania și Safira, cei pomeniți în Faptele Apostolilor, care, după ce au primit insuflarea diavolului, s-au învoit să mintă înaintea Duhului Sfânt – și neîntârziat au fost loviți de moarte după nelegiuire. *Anania, a grăit sfântul Apostol Petru, de ce a umplut satana inima ta ca să minți tu Duhului Sfânt și să dosești din prețul țarinii?* (Fapte V, 3). Că diavolul îl ispitește pe om cu închipuiri, asta se vede din ispitirea Dumnezeu-Omului de către diavol: diavolul a arătat Domnului toate împărățiile pă-

mântești și slava lor într-un ceas de vreme (Luca IV, 5), adică în închipuire. Minteaa noastră are capacitatea de a cugeta și capacitatea de a-și închipui; prin mijlocirea celei dintâi, ea își însușește ideea despre lucruri, prin mijlocirea celei de-a doua își însușește imaginile lucrurilor. Diavolul, întemeindu-se pe cea dintâi capacitate, se străduiește să ne împărtășească gânduri păcătoase, iar întemeindu-se pe cea de-a doua capacitate se străduiește să întipărească în noi imagini smintitoare. „Precum copilul mic și lipsit de răutate”, spune sfântul Isihie, „văzând un scamator, se veselește și urmează scamatorului din nerăutate: așa și sufletul nostru, simplu și bun, fiind zidit astfel de Stăpânul Cel Atoțbun, se veselește de momelile cele prin închipuire ale diavolului; înșelat fiind, se alipește de rău ca și cum ar fi bine și amestecă (unește) gândurile sale cu închipuirea momelii diavolești”¹¹⁴. Închipuirea diavolească lucrează asupra sufletului în chip foarte vătămător, stârnind în el o deosebită împreună-simțire față de păcat. Arătându-se deseori, ea poate pricinui o întipărire neștearsă, cât se poate de pierzătoare. Despre felul în care lucrează diavolul asupra omului prin atingere citim în cartea lui Iov (Iov, cap. I și II) și în istorisirea evanghelică despre femeia pe care o legase satana cu o boală

deosebită și ciudată (Luca XIII, 10-16). Atingerile diavolești stârnesc patimile trupești și nasc boli asupra cărora nu au efect obișnuitele mijloace omenești de tratament. – Toate aceste feluri ale bântuirilor diavolești le putem studia citind *Viețile Sfinților* și scrierile Părintești alcătuite mai ales în scopul zidirii monahilor. Studiul lor în aceste scrieri e, însă, foarte neîndestulător: pentru a dobândi o cunoaștere mulțumitoare trebuie să le studiem prin cercare. Atunci când, prin harul lui Dumnezeu, duhul omenesc începe a se curăți, el trece treptat de la cunoașterea duhurilor la vederea lor duhovnicească. Această vedere este săvârșită cu mintea și inima, este dăruită de Duhul Sfânt. Ea e firească pentru mintea și inima înnoite, precum vederea cea trupească este firească pentru ochiul trupesc, care nu vede fiindcă a învățat să vadă, ci ca o însușire firească, și nu vede numai atunci când suferă de o boală care împiedică sau curmă lucrarea lui firească.

Vederea duhovnicească a duhurilor e săvârșită cu mintea și cu inima. Duhurile viclene sunt date în vileag de inimă; mintea nu este îndeajuns pentru acest lucru: ea nu poate deosebi doar prin puterile sale proprii chipurile adevărului de chipurile minciunii ce se ascund sub chipuri părut adevărate. Dreapta socotință duhovnicească se

întemeiază pe simțirea duhovnicească, precum a zis și sfântul Isaac Sirul: „Înțelegerea duhovnicească este simțirea vieții veșnice”¹¹⁵, sau, precum mărturiseau cei doi ucenici despre simțirea lor și despre însemnătatea acestei simțiri din vremea împreună-vorbirii cu Domnul, pe Care nu Îl recunoscuseră nici cu ochii trupești, nici prin raționamentul minții: *Oare nu ne ardea inima în noi când ne grăia (Domnul) în cale și când ne tâlcuia Scripturile?* (Luca XXIV, 32). Tocmai această inimă, care a dat mărturie adevărată despre Domnul, dă mărturie adevărată și despre duhuri, și le cercă *dacă sunt de la Dumnezeu* (I Ioan IV, 1) sau din împărăția întunericului și urii. Să dea astfel de mărturie este în stare inima curățită prin pocăință, înnoită de Sfântul Duh; dar inima aflată în robia patimilor și dracilor este în stare să dea numai indicații mincinoase și greșite. Din această pricină, Preacuviosul Varsanufie cel Mare a spus unui monah care îl întreba cum să deosebească gândurile venite de la Dumnezeu, cele venite de la fire și cele de la draci: „Lucrul de care mă întrebi este al oamenilor ajunși la măsură mare (a vârstei duhovnicești). Dacă ochiul lăuntric nu va fi curățit prin doftoriciri multe, nu va putea să scape de spini și măcăciuni și să culeagă strugurele ce întărește și veselește inima.

Dacă omul nu ajunge la măsura aceasta, nu poate deosebi (aceste gânduri), ci va fi batjocorit de draci și va cădea în amăgire, dându-le crezare: fiindcă ei schimbă lucrurile cum vor, mai ales față de cei care nu le cunosc cursele”¹¹⁶. În continuare, Marele Părinte spune: „Gândurile care vin de la draci sunt, mai întâi de toate, pline de tulburare și întristare, și atrag în chip ascuns și subțire: fiindcă vrăjmașii se îmbracă în haine de oi, adică insufală gânduri părut drepte, dar care pe dinăuntru sunt *lupi răpitori* (Matei VII, 15), adică răpesc și *amăgesc inimile celor lipsiți de răutate* (Romani XVI, 18) prin ceea ce pare bun, dar e în fapt vătămător. – Lumina care vine de la draci se prefăce mai pe urmă în întuneric. Orice ai auzi, ori ai gândi, ori ai vedea, de se va tulbura inima ta atunci fie și cât un fir de păr, să știi că este de la draci”. În alt răspuns, cel Mare a scris: „Să știi, frate, că orice gând căruia nu îi este înainte-mergătoare seninătatea smereniei nu vine de la Dumnezeu, ci este în chip vădit din partea stângă. Domnul nostru vine lin, iar tot ce este vrăjmașesc are loc cu tulburare. Chiar dacă dracii par îmbrăcați în haine de oaie, ei, fiind pe dinăuntru lupi răpitori, se dau în vileag prin tulburarea pe care o aduc: fiindcă s-a zis că *după roadele lor îi veți cunoaște* (Matei VII, 15-16). Să ne în-

telepțească Domnul pe noi toți ca să nu ne lăsăm atrași de dreptatea lor (cea părută)¹¹⁷. Vom încheia Cuvântul nostru prin povața cu duhovnicească înțelepciune a Preacuviosului Macarie cel Mare: „Iubitorul virtuții este dator să se îngrijească foarte pentru dobândirea dreptei socotințe, ca să poată deosebi deplin binele de rău, ca să poată cerceta și cunoaște felurilele curse ale dracilor, prin care are diavolul obicei să strice oamenii ascunzându-se în spatele închipuirilor părut bune pe care le aduce minții. De folos este să fim întotdeauna prevăzători, pentru a scăpa de urmări primejdioase. Nu te pleca din ușurătate insuflărilor de la duhuri, de-ar fi acestea chiar și îngeri din cer, ci rămâi neclintit, supunând toate cercetării celei mai amănunțite cu putință; și atunci când vezi ceva cu adevărat bun să primești, iar ceea ce se va arăta rău să lepezi. Nu-s nevădite lucrările harului Dumnezeiesc, pe care păcatul, chiar de ar lua înfățișarea binelui, nu poate nicicum să le dăruiească. Chiar dacă, potrivit Apostolului, satana se și preschimbă la arătare în înger luminat (II Corinteni XI, 14) pentru a-l amăgi pe om, cu toate că înfățișează vedenii de lumină, lucrarea cea bună nu poate, precum s-a spus, să o dea nicicum, ceea ce și slujește drept semn limpede al lui. El nu poate să dea nici dra-

gostea de Dumnezeu și de aproapele, nici blândețe, nici smerenie, nici bucurie, nici pace, nici înfrânarea gândurilor, nici ură față de lume, nici liniște duhovnicească, nici dorirea darurilor cerești, nici nu poate împlânzi patimile și poftele – lucruri care alcătuiesc lucrarea vădită a harului, fiindcă s-a zis: *Roadă duhovnicească este dragostea, bucuria, pacea și celelalte* (Galateni V, 22). Dimpotrivă, satana poate lesne împărtăși omului trufie și semeție a minții, fiind foarte în stare de acest lucru. Așadar, când răsare lumina cea gândită în sufletul tău, după lucrarea ei o poți cunoaște dacă e de la Dumnezeu sau de la satana. Totuși, și sufletul însuși, dacă are socotință sănătoasă și poate alege binele de rău, va arăta fără întârziere dacă este bună sau rea prin simțirea înțelegătoare (cea duhovnicească). Precum oțetul și vinul sunt la fel după înfățișarea lor cea dinafară, dar limba cunoaște îndată după gust deosebirea dintre ele, arătând care este oțet și care este vin: așa și sufletul, prin puterea sa, prin simțirea sa duhovnicească poate într-adevăr să deosebească dăruirile Duhului Celui Bun de nălucirile vicelanului¹¹⁸. Inima, adumbrită de harul lui Dumnezeu, învie întru viața duhovnicească, dobândește simțirea duhovnicească, necunoscută ei în starea de cădere, în care simțirile cuvântătoare ale inimii

omenești sunt omorâte prin amestecarea cu simțirile dobitocești. Simțirea duhovnicească este numită pe bună dreptate „înțelegătoare”, fiindcă dătătorul ei este „Sfântul Duh, Lumina și Viața, și Izvorul Viu Înțelegător, Duhul Înțelepciunii, Duhul Înțelegerii, Care este Dumnezeu și Îndumnezeitor” (A treia stihiră samoglasnică la Vecernia Cincizecimii). *Gustați și vedeți* (Ps. XXXIII, 8), repetăm spusa Sfintei Scripturi pe care deja am mai înfățișat-o. Vederea duhovnicească, din care este dreapta socotință duhovnicească, apare din simțirea duhovnicească¹¹⁹. *Hrana cea vârtoasă*, spune Apostolul, *este a celor desăvârșiți, care prin multa obișnuință au simțirile învățate spre aleerea binelui și răului* (Evrei V, 14). Așadar, dreapta socotință duhovnicească este partea creștinilor desăvârșiți; sunt părtași la această bunătate cei ce au dobândit sporire însemnată în nevoința binecinstitoare; ea e străină de începători și de cei necerați, chiar de ar fi aceștia chiar bătrâni după vârsta trupească.

Și atunci, ce să facă începătorii? Intrând în monahism, ei intră totodată în luptă cu duhurile; după ce reguli sunt ei datori să se călăuzească pentru a nu cădea pradă neștiinței lor, pradă răutății și vicleniei duhurilor? Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe răspund la această întrebare

precum urmează: „Adevărata dreaptă socotință o dobândim nu altminteri decât prin mijlocirea smereniei celei adevărate, care stă în a descoperi Părinților nu doar ce facem, ci și ce gândim – ca să nu credem în nici o privință gândului nostru, ci întru toate să urmăm cuvintelor bătrânilor și să socotim drept bine ceea ce încuviințează ei. Această lucrare nu numai că îl ține pe monah întru adevărata dreaptă socotință și pe calea cea dreaptă, ci îl și păzește dinainte de toate cursele diavolești. Cu neputință este celui ce îndreptează viața sa după judecata și sfatul celor sporiți să cadă în amăgirea diavolească: întrucât chiar mai înainte de a se învrednici nevoitorul de darul dreptei socotințe, însuși faptul că arată și descoperă părinților gândurile sale strică lațurile drăcești și le răpește puterea. Precum șarpele scos din gaura sa întunecată se străduiește să se ascundă și să fugă, așa și gândurile viclene, fiind scoase la iveală prin mărturisirea nefățarnică și arătarea lor, se străduiește să fugă de om”¹²⁰. Descoperirea gândurilor și călăuzirea după sfatul părinților și fraților sporiți are lucrare de obște pentru monahismul vechi. Ea e predanie apostolică: *Mărturisiți-vă unii altora păcatele*, spune Apostolul Iacov, *și rugați-vă unii pentru alții ca să vă vindecați* (Iacov V, 16); iar Apostolul Pavel

spunea despre sine că se îndeletnicea în cel mai osârduitor chip cu zidirea fiecărui creștin, că se străduia să îl înalțe pe fiecare la desăvârșirea creștină, că așa lucra în el harul Sfântului Duh (Coloseni I, 28-29). În chip asemănător se purtau și sfinții povățuitori ai monahismului din vechime: vase fiind ale Sfântului Duh, ei înălțau degrabă pe ucenicii lor la desăvârșire, făcându-i biserică ale lui Dumnezeu. De acest lucru ne putem încredința îndestul din scrierile lor care ni s-au păstrat. Nu căruntețea, nu mulțimea anilor, nu înțelepciunea pământească, ci împărtășirea Sfântului Duh îi ridică la treapta de povățuitor, și pe ascultătorii cuvântului îi atrăgea la vorbitor Cuvântul lui Dumnezeu, iar nu cuvântul propriu, omenesc. „Bine este”, spunea Preacuviosul Cassian în Cuvântul amintit mai sus, „a nu ascunde gândurile noastre de părinți, precum am zis; totuși, ele trebuie descoperite nu cui se nimerește, ci bătrânilor duhovnicești, care au darul dreptei socotințe, nu luându-ne după anii și după căruntețea lor. Mulți, încrezându-se bătrâneții și mărturisindu-și gândurile, nu au primit tămăduire, ci au căzut în deznădejde din pricina neiscușinței celor ce le-au primit mărturisirea”. Preacuviosul Avvă Moisi al Schitului a cerut sfat de la tânărul monah Zaharia, care trăia în Schit.

Zaharia a căzut la picioarele bătrânului și i-a zis: „Părinte! Pe mine mă întrebi tu?” Bătrânul i-a răspuns: „Crede-mi, fiule Zaharia, că am văzut Duhul Sfânt pogorându-Se peste tine, și de aceea socot că e nevoie să te întreb”¹²¹. Descoperirea gândurilor și viețuirea sub îndrumarea Părinților purtători de Duh erau socotite de către monahii din vechime un lucru atât de neapărat trebuincios, încât monahii care lepădau această lucrare erau socotiți între cei aflați în afara căii mântuitoare¹²². Odată cu slăbirea treptată a creștinismului a început să slăbească treptat și monahismul; au început să se împuțineze vasele viei ale Sfântului Duh; mulți făcarnici, în scopul câștigului lumesc și dobândirii slavei de la oameni, au început să facă pe sfinții și pe duhovniceștii, să atragă pe cei neîncercați printr-o mască alcătuită cu iscusință, să îi vatem și să-i piardă. Deja sfântul Simeon Noul Teolog, care a trăit în veacul al X-lea după Hristos, spunea: „Cercetează Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, mai ales pe cele făptuitoare, ca punând față în față cu învățătura lor învățătura și purtarea dascălului și bătrânului tău, să le poți vedea (această învățătură și purtare) ca într-o oglindă și să le poți pricepe; ceea ce este în împreună-glăsuire cu Scriptura să-ți însușești și să păstrezi în gând, iar

ceea ce este mincinos și rău să recunoști și să lepezi, pentru a nu fi amăgit. Să știi că în zilele noastre mulți amăgitori și dascăli mincinoși s-au arătat¹²³. Odată cu trecerea vremii, dascălii purtători de Duh s-au împuținat din ce în ce mai mult, precum ne înștiințează cu durere Sfinții Părinți mai târzii. „Acum, povățuitorii de acest fel s-au rărit foarte”, spune Preacuviosul Nil Sorski, trăitor în veacul al XV-lea¹²⁴. Împuținându-se povățuitorii duhovnicești, Sfinții Părinți, din insuflarea Sfântului Duh, care la bună vreme și ca un Înainte-Știutor a purtat grijă de trebuința duhovnicească a monahilor vremurilor din urmă, au alcătuit multe scrieri ziditoare, care luate împreună definesc mulțumitor nevoia călugărească¹²⁵. Aceste sfinte scrieri împlinesc întrucâtva lipsa de organe vii ale Duhului. Părinții mai târzii deja propun spre călăuzire mai mult Sfânta Scriptură și scrierile Părintești, așa cum a făcut Noul Teolog, nedând deoparte nici sfatul, primit cu foarte multă prevedere, al părinților și fraților trăitori în aceleași vremuri, în condițiile feririi cât mai depline cu putință de împrăștiere și de orice relații dinăuntru și dinafara mănăstirii, ale păstrării cu osârdie a duhului întru gânduri și simțăminte de smerenie și pocăință. Foarte ostencioasă și foarte îndelungată este sporirea mo-

nahală adusă de această lucrare: însă această lucrare este cea dăruită de Dumnezeu timpului nostru, și suntem îndatorați să ne folosim cu evlavie de darul lui Dumnezeu, cel dat nouă spre mântuire. Vremea îndelungată pe care o ia sporirea, mulțimea poticnirilor smeresc și fără să vrem duhul nostru, atât de înclinat spre slavă deșartă și semeție, ne aduc cunoașterea cea de mult preț a neputințelor noastre, duc la nădăjduirea numai în mila lui Dumnezeu. Asemenea *nădejde nu rușinează* (Romani V, 5). De ce nu ni s-au dat aripile de foc ale monahismului de demult, cu care el trecea în zbor, cu ușurință și putere, marea patimilor, precum i s-a descoperit unuia dintre marii Părinți din vechime?¹²⁶ Acestea sunt judecățile lui Dumnezeu, care întrec înțelegerea noastră; cercetarea lor ne este oprită: ea ar fi o osteneală deșartă, întreprindere trufașă și nelegiuită¹²⁷, *că necercate sunt judecățile Lui și nemurate căile Lui. Că cine a cunoscut gândul Domnului? Sau cine s-a făcut Lui sfetnic? Aceluia slava în veci* (Romani XI, 33-36).

Încheiere

Chemați fiind de milostivirea lui Dumnezeu la viețuirea monahală, să întrebuițăm toată osârdia în vederea dobândirii cunoștințelor și stărilor duhovnicești de o necesitate vitală pentru mântuirea noastră. Să nu ne satisfacem curiozitatea deșartă, dorința de cunoaștere deșartă și nefolositoare. Cumplit lucru este a îți îngădui ușurătate în nevoița sfântă: roadele acestei ușurătăți pot fi vătămări grele, anevoie de vindecat, nu rareori însăși pierzarea. Să ne străduim a căuta sărăcia duhului, plânsul, blândețea, flămânzirea de dreptatea cerească. Să Îl rugăm pe Dumnezeu ca El să ne descopere păcatele noastre și să ne învrednicească a aduce pentru ele adevărată pocăință! Să îl rugăm pe Dumnezeu ca El să ne descopere căderea omenirii, răscumpărarea ei de către Dumnezeu-Omul, scopul pribegiei noastre pământești și veșnicia care ne așteaptă fie în nesfârșite desfătări, fie în

nesfârșite chinuri; să ne pregătească și să ne facă în stare de fericirea veșnică, să înlătore de pe noi pecetea și să nimicească zapisele potrivit cărora trebuie să fim aruncați în închisorile iadului! Să Îl rugăm pe Dumnezeu să ne dăruiască curăție și smerită cugetare, a căror roadă este dreapta socotință duhovnicească, care deosebește fără greș binele de rău! Dreapta socotință duhovnicească smulge obrăzarul [masca] de pe lucrările patimilor noastre, care adeseori se înfățișează celor neîncercați și pătimiși ca lucrare a celui mai înalt bine și chiar ca lucrare a harului Dumnezeiesc; dreapta socotință smulge obrăzarul de pe duhurile căzute, obrăzar prin care ele se străduiește să se ascundă pe sine și să ascundă cursele lor. Să Îl rugăm pe Dumnezeu să ne dăruiască vederea cea duhovnicească a duhurilor, prin mijlocirea căreia să le putem zări în gândurile și închipuirile aduse de către ele, să rupem împărțășirea cu ele în duhul nostru, să aruncăm de pe noi jugul lor, să ne izbăvim din robie! În împărțășirea cu duhurile căzute și în înrobirea noastră de către ele stă pierzania noastră. Să ne înfrânăm de la dorința și năzuința neștiutoare, pierzătoare, de a vedea vederi trupești, afară de rânduiala pusă de Dumnezeu! Cu supunere și evlavie să urmăm învățături Sfinților Părinți, predaniei Bisericii Ortodoxe! Cu evlavie să ne supunem rânduiei lui Dumnezeu, Care acoperă sufletul nostru cu perdele și

scutece groase pe vremea pribegiei noastre pământești, Care ne-a despărțit de duhurile zidite, Care ne-a îngădit și ne apără de duhurile căzute. Nu avem nevoie de vederea trupească a duhurilor pentru săvârșirea multostenicioasei călătorii pământești. Pentru aceasta este nevoie de alt luminător, și acesta ni s-a dat: *Făclie picioarelor mele este Legea Ta, și luminează cărărilor mele* (Ps. CXVIII, 105). Cei ce călătoresc sub strălucirea necurmată a luminătorului care este Legea lui Dumnezeu nu vor fi amăgiți nici de patimile lor, nici de duhurile căzute, precum dă mărturie Scriptura: *Pace multă este celor ce iubesc Legea Ta, și nu este lor smințială* (Ps. CXVIII, 165). Acest luminător descoperă toate primejdiile vădite și ascunse din calea noastră; descoperă nu doar căderea noastră, nu numai duhurile căzute, ci chiar și minunile lui Dumnezeu: *Mai mult decât pe vrăjmașii mei m-ai înțeleptit cu porunca Ta*, spune Prorocul. *Depărtați-vă de la mine, cei ce vicleniți*, voi nu aveți loc: fiindcă eu mă îndeletnicesc neîncetat cu cercetarea legii Dumnezeului meu. Legea Lui cugetarea mea este de-a lungul întregii zile și întregii nopți, de-a lungul întregii mele vieți, pe care cu dreptate pot să o numesc „zi”, fiindcă e luminată de către legea lui Dumnezeu, și cu dreptate pot să o numesc „noapte”, fiindcă beznele ce vin de la stăpânitorul întunericului precumpănesc în societatea omenească (Ps. CXVIII, 98, 115, 97). Po-

runca Domnului este strălucită: ea luminează ochii cei gândiți (Ps. XVIII, 9): nu poate să se ascundă de ei păcatul ce se preface că-i virtute, nici demonul întunecat care își pune mască de înger luminat.

La vremea potrivită, hotărâtă numai de Dumnezeu și cunoscută numai de Dumnezeu, negreșit vom pași în lumea duhurilor. Vremea aceasta nu e departe de nici unul din noi! Preabunul Dumnezeu să ne dăruiască a petrece viața pământească în așa chip încât încă din vremea ei să stricăm împărțășirea cu duhurile căzute, să intrăm în împărțășire cu duhurile sfinte; în așa chip încât pe acest temei să fim, după ce ne vom fi dezbrăcat de trupuri, numărați cu duhurile sfinte, iar nu cu duhurile lepădate. Atunci, întru nepovestită bucurie, vom vedea atât cetele sfinților îngeri cât și cetele sfinților oameni întru minunatele lor sălașuri nefăcute de mână, la veșnica lor prăznuire duhovnicească. Atunci îl vom cunoaște și vedea pe heruvimul cel căzut împreună cu taberele lui cele întunecate: atunci vedea dăruită de Dumnezeu a dracilor – acestor făpturi preanfericite – va îndestula pe deplin curiozitatea noastră cea în Domnul, fără nici o primejdie pentru noi, fiindcă vom fi atunci pecetluiți de degetul lui Dumnezeu întru neschimbare și neputință de a mai fi amăgiți și vătămați de către rău. Amin.

Note

1. Vezi și Preacuviosul Macarie cel Mare, *Omilia* XXX, cap. 7.
2. *Omilia* XXX, cap. 7.
3. Vezi *Tâlcuirea Sfântului Teofilact al Ohridei la Evanghelia după Matei*, XVI, 1.
4. *Viața Sfântului Apostol Petru, Viețile Sfinților*, 29 iunie. Pinetti, care a trăit la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea, a săvârșit „minuni” de acest fel. Le-au săvârșit și le săvârșesc și alții.
5. Preacuviosul Efrem Sirul, *Cuvântul despre Antihrist*.
6. Idem.
7. Preacuviosul Macarie cel Mare, *Omilia* XXXI, cap. 4.
8. *Tâlcuirea Sfântului Teofilact al Ohridei la Evanghelia după Ioan* – V, 43.
9. Preacuviosul Efrem Sirul, *Cuvântul despre Antihrist*.

10. „A căuta spre cer (nevoitorul rugăciunii) foarte rar se cuvine, de frica duhurilor viclene, care sunt în văzduh, drept care se și numesc duhuri ale văzduhului, care pricinuesc multe și felurite înșelări în văzduh”. Simeon Noul Teolog. *Dobrotoliubie*, tom 1. Despre cel de-al treilea fel al luării-aminte.
11. Preacuviosul Efrem Sirul, *Cuvântul despre Antihrist*.
12. *Tâlcuirea Sfântului Teofilact al Ohridei la Evanghelia după Matei*.
13. *Tâlcuirea Sfântului Teofilact al Ohridei la Marcu* XI, 13-14.
14. Al 4-lea răspuns al Sfântului Nifon al Țari-gradului.
15. Prima Omilie a Sfântului Ioan Gură de Aur la Cincizecime.
16. *Cuvântul* 36, în traducerea Preacuviosului Paisie Velicikovski.
17. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvântul* 1.
18. *Omilia* a VII-a, cap. 4.
19. Sfântul Tihon de Zadonsk, *Scrisoarea* 103, punctul 4.
20. *Cuvântul* 56.
21. *Omilia* a XXVII-a, cap. 16.
22. *Patericul Egiptean*.
23. *Patrologiae Latinae*, vol. LXXIII. *De vitis Patrum*, liber IV, cap. XIII.
24. *Patericul Egiptean*.

- 25. Cuvântul 34.
- 26. Preacuviosul Marcu Ascetul, 226 de capete despre cei ce socot a se îndreptăți din fapte, cap. 6.
- 27. Patericul Egiptean.
- 28. Patericul Egiptean.
- 29. Preacuviosul Isaia Pustnicul, Cuvântul 27.
- 30. Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura a 7-a.
- 31. Răspunsul 130.
- 32. Cuvântul 37.
- 33. Vezi Tâlcuirea Sfântului Teofilact al Ohridei la Marcu VIII, 11-12.
- 34. Sfântul Isaac Sirul, Cuvintele 25, 26, 27 și 28.
- 35. Scara, Cuvântul 26, cap. 52.
- 36. Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 28.
- 37. Cuvântul 89.
- 38. Preacuviosul Efrem Sirul, Cuvântul 106.
- 39. Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 38.
- 40. Acest gând este al sfântului mucenic Iacov Persanul.
- 41. Mi s-a întâmplat să aud tăgăduită și existența sufletului ! Astfel, sunt gânditori care afirmă că în noi se află o forță vitală tainică, la fel ca și în celelalte animale, a cărei enigmă încă nu a fost dezlegată de știință și care lucrează numai în timpul vieții trupului și moare odată cu el – că nu suntem cu nimic mai presus decât celelalte animale; că ne socotim mai presus decât ele doar din trufia noastră. Această părere aparține celor care, potrivit zicătorii, nu își aud sufle-

- tul din ei – firește, din pricina precumpănirii stării trupești, când omul se face trup cu totul (vezi Facere VI, 3).
- 42. Preacuviosul Marcu Ascetul, Despre legea duhovnicească, cap. 32. *Dobrotoliubie*, tom 1.
- 43. „Cei ce s-au lepădat de lume, chiar dacă nu știu alfabetul, se fac preînțelepți, fiind luminați cu lumina lui Dumnezeu mai vârtos decât cei care știu Scriptura toată, dar caută a se proslăvi în această lume: fiindcă Sfânta Scriptură ni s-a dat de la Dumnezeu pentru mântuirea noastră și pentru proslăvirea numelui lui Dumnezeu; drept aceea, trebuie s-o citim și să cugetăm întru ea și să luăm aminte la ea. Iar de citim și sârguim s-o știm pentru a noastră proslăvire, ea nu numai că nu ne va fi spre folos, ci ne va fi chiar spre vătămare”. Sfântul Tihon de Zadonsk, tom 15, scrisoarea 32.
- 44. *Pateric*. Despre Isaac cel Mare, preotul Chiliilor. „Chilii” se chema o pustie osebită, vecină cu muntele Nitriei.
- 45. *Patericul Egiptean*, Despre Avva Pimen cel Mare.
- 46. Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 7, cap. 31.
- 47. Cuvântul IV al aceluiași.
- 48. Cuvântul VI, cap. 13.
- 49. Cuvântul 74.
- 50. Acest chip de amăgire se află în vremea de acum la mare modă între draci, potrivit deose-

bitei dispoziții a oamenilor contemporani de a crede lui.

51. *Vita Sancti Pahomii*, cap. XLIX. *Patrologiae*, tom LXXIII.

52. *Viețile Sfinților*, 7 septembrie.

53. Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 1.

54. Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*. Cartea III, cap. 1.

55. Preacuviosul Cassian, Convorbirea a VIII-a, cap. 12.

56. Ideea, pare-se, este depășită din punct de vedere strict medical, lumesc (la ora actuală se recomandă ca membrele sugarului să fie lăsate cât mai libere), fără ca paralela ei duhovnicească să-și piardă valabilitatea (n. tr.).

57. Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 36.

58. „Africa” se numea în Imperiul Roman provincia Cartaginei. Vezi *Viețile Sfinților*, Viața Sfântului Mucenic Artemie, 20 octombrie.

59. *Viețile Sfinților*, 22 septembrie.

60. *Viețile Sfinților*, 24 octombrie.

61. Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 65.

62. *Viețile Sfinților*, 29 decembrie.

63. Omilia VIII, cap. 6.

64. *Scara*, Cuvântul 3, despre vise.

65. Sfântul Apostol Pavel a definit astfel cuvântul „vrăjitor”: *Plinule de toată viclenia și de toată răutatea, fiul diavolului, vrăjmaș a toată dreptatea*

(Fapte XIII, 10). Citind *Viețile Sfinților* ne putem face îndestul idee despre vrăjitori.

66. *Viețile Sfinților*, vezi Viața Sfântului Vasile cel Mare, 1 ianuarie, și istorisirea despre Teofan, cel care a căzut și s-a pocăit, 23 iunie.

67. Cu privire la această întâmplare, vezi felurite păreri în *Viețile Sfinților*, 11 martie, Viața Sfântului sfințit mucenic Pionie, presviterul din Smirna, și în notele la această Viață. Lui Saul a putut să i se arate un demon în chipul prorocului și să-i rostească, din presupunerile sale, o prorocie întemeiată pe prorociile adevărate dinainte și pe mersul lucrurilor; a putut să i se arate, cu îngăduința lui Dumnezeu, și însuși Samuil, fiindcă dreptii Vechiului Testament erau ținuți în iad mai înainte de venirea lui Hristos și se aflau sub stăpânirea diavolului, chiar dacă nu în aceeași măsură ca păcătoșii și necredincioșii.

68. Vezi *Viețile Sfinților*, Viața Preacuviosului Macarie de la Apele Galbene, 15 iunie.

69. Cuvântul 41.

70. *Proloage*, 23 februarie.

71. Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 2.

72. Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 4, cap. VI-VII.

73. Sinaxarul maronit. Sancti Antonii Magni opera, *Patrologiae Graecae*, tom XL, p. 960.

74. *Viețile Sfinților, Viața Preacuviosului Antonie cel Mare*, povestirea despre Zerefér: „Marele între Părinții cei preadesăvârșiți, Preacuviosul Antonie, străvăzător fiind, trecând de ispitele dracilor, întru nimic nu mai socotea viclenia lor: și de multe ori vedea cu ochii cei trupești și îngeri și draci”.
75. *Historia Lausaica*, cap. XXVIII. *Patrologiae Graecae*, tom XXXIV.
76. *Patrologiae Graecae*, tom XXVI. *Vita Sancti Antonii*, pp. 873, 874-907, 908.
77. Potrivit altei variante: „iscusiți în amăgire”. *Patrologiae*, tom LXXIII, p. 137.
78. Potrivit altei variante: „Neobișnuită mulțime a lor plutește în acest văzduh; nu departe de noi umblă taberele vrăjmașilor”, p. 137.
79. Potrivit altei variante: „Dumnezeu nu a făcut nimic care să fie rău în sine. Nu potrivit rânduiei Lui au început dracii să fie draci: pricină a stricării [pervertirii] lor a fost nu firea, ci voia. Dumnezeu i-a zidit buni; ei, însă, prin voirea propriului duh, au căzut din cer pe pământ, unde, târându-se în tină puturoasă, au întocmit credințele păgânești. Acum, sfâșiați de ură față de noi, ei ne pun la cale neîncetat necazuri de tot felul, ca să nu moștenim tronurile care erau ale lor mai înainte. De multe feluri și în multe chipuri e răutatea lor. Unii dintre ei au căzut

până în fundul stricăciunii [pervertirii]; alții, față de cei mai răi, par nu atât de cumpliti; însă toți pun la cale, după putere, felurite războaie împotriva fiecărei virtuți. Din această pricină este neapărată nevoie să cerem de la Dumnezeu *darul deosebirii duhurilor* (I Corinteni XII, 10), așa încât, prevăzând cursele și măiestriile lor, să putem înălța împotriva feluritelor bântuiri ale lor unul și același semn de biruință: crucea lui Hristos” (p. 137).

80. Potrivit altei variante: „Crunță e ura duhurilor căzute față de toți creștinii, dar mai ales față de monahi și de cei ce și-au afierosit fecioria lui Hristos. În calea acestora duhurile întind curse, se străduiesc să strice [pervertească] mințile lor prin gânduri nelegiuite și spurcate. Aceasta, însă, nu trebuie să ne înspăimânte: vicleșugurile drăcești sunt sfărâmate de îndată prin rugăciunile credincioșilor (creștinilor) către Dumnezeu și prin posturile lor. Dacă, totuși, dracii încetează lupta pentru o scurtă vreme, să nu credeți că acesta ar fi semnul desăvârșitei biruințe asupra lor. Ei au obiceiul să se ridice, atunci când sunt răniți, cu mare încrâncenare, și să își înnoiască năvălirile, schimbând felul războiului. Dacă nu izbândesc nimic lucrând prin gânduri, se străduiește să clatine pe nevoitori prin înfricoșări – iau chip ba de femei, ba de

fiare, ba de șerpi, ba de uriași de o mărimă neobișnuită, ba se arată ca niște cete de ostași. Toate aceste năluciri pier la primul semn al crucii. Când mijloacele acestea de amăgire sunt înțelese de către nevoitori și rămân zadarnice, dracii încep să prooroască, se apucă să prezică întâmplările zilelor următoare. Iar atunci când și în această luptă sunt călcați în picioare, ei cheamă în ajutor pentru a lupta cu nevoitorii pe însuși începătorul cetei lor celei păgânești, pe capul și plinătatea a tot răul" (p. 138).

81. Aici se are în vedere laudăroșenia dracului zugrăvit în locurile de mai sus ale Sfintei Scripturi.

82. Marele sihastru egiptean descrie laudăroșenia, neobișnuitele făgăduințe trâmbițate de către demoni cu scopul de a-i amăgi pe oameni, precum și nălucirile monstruoase înfățișate de către demoni, amenințările lor de necrezut și deșarte. Demonii se străduiește prin felurite mijloace să-i atragă pe oameni să se supună lor, arătându-li-se în chip simțit. Lucrătorul cu luare-aminte al poruncilor lui Hristos poate vedea cu de-amănuntul această lucrare a demonilor atunci când ei se apropie de suflet în chip nevăzut, se străduiește să lucreze asupra lui prin gânduri și închipuiri. Când vor să îl plece pe om spre patima dulceții, ei îi înfățișează în în-

chipuire imagini vii și smintitoare și numeroase mijloace de satisfacere a poftei trupești. Când vor să îl înșele cu slava deșartă, îi înfățișează un tablou amăgitor al sporirii pământești. Când vor să-l lege cu dragostea de bani, îi înfățișează bătrâneți lungi și împovărătoare, precum și celelalte pretexte pe care se zidește această patimă. Într-un cuvânt: ei și amăgesc și amenință – prin toate mijloacele se străduiește să fure omului credința în Dumnezeu, să îl abată de la urmarea poruncilor Evangheliei, să îl atragă sub îndrumarea lor. Cu cei care se supun demonilor, aceștia se poartă crunt, se poartă ca cei mai răi vrăjmași, care i-au propus toate cu singurul scop de a-i aduce toată vătămarea cu putință. Pe cel ce s-a plecat spre căutarea slavei deșarte uneori îl lovesc cu necinste îndată ce s-a supus lingușirii, alteori par a-l satisface vreme îndelungată pentru a-l aduce într-o situație cât se poate de grea, în prăpastia pierzării. Când îl părăsește pe om dreapta lui Dumnezeu din pricina supunerii lui statornice și de bunăvoie față de patimă, atunci demonii îl aruncă în toate felurile de urgisire. Așa fac ei și cu iubitorul de bani, și cu iubitorul de plăceri. Ei amăgesc prin desfătarea păcătoasă pentru a vărsa în cel ce s-a supus lor amărăciunea lor ucigătoare; ei amăgesc cu nălucirea

unui belșug de bunătăți pentru ca astfel să îl arunce pe om mai fără greș în prăpastia nenorocirilor; ei amenință cu nenorociri pentru ca omul, lepădându-se de nădejdea în Dumnezeu, Cel ce păzește pe om de venirea nenorocirilor și în vremea nenorocirilor, să se abată spre măsurile de a se păzi cu care îl îmbie demonii și să cadă în niște necazuri cât se poate de încurcate și fără ieșire.

83. Potrivit altei variante: „Demonii au obiceiul ca uneori să cânte psalmi în armonie, vreme în care – o, păgânătate! – rostesc cu guri necurate sfintele spuse ale Scripturii” (p. 139).

84. Potrivit altei variante: „Când dormim, ei ne îmboldesc la rugăciune, pentru a ne răpi somnul întregii nopți. Mulți dintre ei, luând chip de monahi cinstiți, pleacă frățimea spre cercetarea cu de-amănuntul a păcatelor săvârșite mai înainte, care sunt cunoscute dracilor, pentru a înnoi simțirea desfătării acelor păcate ori pentru a duce la deznădejde. Trebuie disprețuită darea în vileag a păcatelor noastre de către draci, trebuie disprețuite sfaturile lor viclene, atunci când îmboldesc la postire sau îndeamnă la priveghere de toată noaptea. Ei iau un chip ce ne e cunoscut și apropiat anume cu scopul de a ne vătăma mai lesne ascunși sub obrăzarul virtuții, pentru a-și turna mai lesne otrava,

pentru a amăgi simplitatea inimii prin înfățișarea cuvioasă; dar mai apoi, după ce se apropie de cei cărora se arată, le insuflă că nevoința călugărească e de neîndurat și cu neputință; înfățișând viețuirea monahală începută ca pe o povară grea, duc pe nevoitori la deznădejde, prin deznădejde [akedie] îi duc în trândăvie, prin trândăvie îi duc în desăvârșită slăbăno-gire” (p. 139). Aceasta este viclenia și acesta este scopul demonilor atunci când lucrează prin gânduri sau prin oamenii dedați împătimirii simțurilor și dragostei de această lume. Demonii clevetesc viața monahală, spunând că este „împotriva firii” și „cu neputință”; prin insuflarea acestor idei mincinoase, ei se străduiește să răcească râvna nevoitorului, să îl arunce în negrijă de mântuire, să îl înece în viața trupească și în mulțumirea patimilor.

85. Purtarea chibzuită și prevăzătoare care ni se prescrie în privința arătărilor simțite ale dracilor trebuie păzită cu strictețe și atunci când dracii lucrează numai prin gânduri. Când lucrează prin gânduri, ei se străduiește, ca și atunci când se arată în chip simțit, să spurce și să strâmbce orice virtute prin amestecul lor, ca să clatine și să doboare viețuirea nevoitorului, ca să clatine și să doboare în el concepțiile morale, concepții pe care se zidește viețuirea cu

adevărat binecinstitoare. Dracii îi insuflă monahului să ia asupră-și post fără de măsură, priveghere fără de măsură, pravilă de rugăciune împovărătoare, sărăcie de prisos în îmbrăcăminte, râvnă de prisos față de ostenele truștii, ca să îl ducă în îngâmfare ori să-l facă, prin cheltuirea puterilor și sănătății, neînstare de nevoie binecinstitoare. Întristarea plăcută lui Dumnezeu a celui care plânge pentru păcate ei se străduiește s-o sporească și s-o prefacă în întristare pierzătoare, amestecând cu pocăința pentru păcate deznădăjduirea de primirea iertării. Luând iubirea de aproape ca pretext frumos la înfățișare, ei învață pe monahi să iasă deseori din chilie pentru a-i cerceta [vizita] pe frați, precum și să primească și să poftască oaspeți mereu în chilia lor. Prin aceasta îi rup de plâns și de celelalte îndeletniciri folositoare pentru suflet, ce nu sunt cu puțință altminteri decât în sânul însingurării și liniștii; prin aceasta trag la împrăștiere, în urma căreia mintea se întunecă, și convingerea omului prin sminteli devine foarte lesnicioasă. În mărturisirea adevăratei credințe, în această temelie a mântuirii oamenilor, dracii se străduiește să vâre amestecul lor și să prefacă sfânta Credință în rea credință sau erezie – și prin aceasta să nimicească întreaga însemnătate a Credinței. Ce înseamnă

„erezie”? Erezia este amestecarea în cunoașterea de Dumnezeu descoperită [revelată] a unor învățături luate de la cugetarea truștească, care este de obște [comună] duhurilor apostate și oamenilor apostatați. Cunoașterea de Dumnezeu descoperită a fost predanisită de Însuși Dumnezeu; ea nu suferă nici un amestec; ea e cu totul lepădată atât prin tăgăduirea nemijlocită cât și prin amestecare. Un astfel de amestec în credință este o lepădare de ea ascunsă.

86. Prin „buna-credință cea întru Hristos” se înțelege ortodoxia strictă, împreună cu viețuirea strictă după poruncile Evangheliei.

87. *Patrologiae Graecae*, tom XXVI. Sancti Athanasii, tom 11. Vita Sancti Antonii, pp. 889-890. – Εἰ λεπτότεροις χρώμενοι σώμασι μάλλον τῶν ἀνθρώπων σκλ.

88. Potrivit altei variante: „Dacă ei (dracii), dându-se drept înainte-știutori, vestesc despre venirea fraților, și se întâmplă să vină cei despre care ei au prevestit, nici atunci nu trebuie să ne îngăduim încredere față de minciunile lor. Dracii au prevestit despre venirea aceloră numai pentru a sădi prin această veste încredere față de ei, iar mai apoi, din pricina acestei încrederi, să aibă intrare slobodă cu amăgirile lor. În prevestirile acestea creștinul nu trebuie să vadă nici o minune: nu numai ei, din pricina subțiri-

mii (ușurimii) firii lor merg pretutindeni fără împiedicare, o pot lua înaintea celor ce merg pe jos – însă și oamenii ce călăresc pe cai gonaci vestesc dinainte despre mergătorii pe jos ce urmează să vină. Ei vestesc nu ceea ce încă nu a început a se săvârși – singur Dumnezeu știe viitorul –, însă, văzând ceva ce a început a se săvârși, vestesc despre acel lucru, și prin acest mijloc seamănă, ca niște hoți, încredere față de ei în cei ce nu au înțelegere duhovnicească. În acest fel, un tânăr dăruit cu picioare iuți ar putea vesti celor ce se află departe despre adunarea noastră de acum și despre ceea ce vorbim, mai înainte ca vreunul dintre noi să ajungă în acel loc. Cele spuse pot fi lămurite prin pilde [exemple]. Dacă cineva din Tebaida sau din vreo cetate a unui alt ținut pleacă la drum, dracii, văzându-l în călătorie, pot, din pricina sus-pomenitei lor repeziciuni, să prevestească venirea lui. În același chip prevestesc ei revărsarea Nilului atunci când văd că în Etiopia au fost ploii mari, în urma căroră râul, umplându-se, de obicei iese dintre țărături – și atunci dau fuga în Egipt și vestesc despre revărsarea care urmează. Acest lucru l-ar putea vesti lesne și oamenii dacă ar fi dăruți din fire cu o asemenea repeziciune” (p. 141).

89. Potrivit altei variante: „Dracii, privind [observând] toate cu cea mai mare osârdie, dau veste de la unul la altul, alergând repede. Dacă se întâmplă ca, din porunca lui Dumnezeu, ceea ce s-a început să nu ajungă la bun sfârșit, altfel spus dacă cei porniți la drum se întorc la jumătatea căii sau norii de ploaie sunt împrăștiați de vânt, atunci se descoperă amăgirea, atât a amăgitorilor cât și a celor care le-au dat crezare” (pp. 141-142).
90. „Stare firească” se numește la Sfinții Părinți starea în care au fost făcuți oamenii; ei numesc starea de cădere „mai prejos de fire”.
91. Potrivit altei variante: „Vederea sfinților îngeri este plăcută și pașnică: ei nu se ceartă unii cu ceilalți, nu țipă”, sunt „atât de lini că nu se aude glasul lor. Arătându-se cu bunătate și liniște, varsă în suflet bucurie, plăcere, încredințare [siguranță]”.
92. Atunci când vede duhuri, omul nu poate – întrucât se află în afara rânduielii obișnuite – să își dea seama îndată fără a greși dacă ceea ce văd ei se săvârșește în fapt sau este doar vedenie. Vezi și Fapte XII, 9.
93. *Patericul Egiptean*, Apoftegmele Preacuviosului Pimen cel Mare.
94. Variantele date între paranteze sunt conforme cu traducerea latină a textului grec de către

- Evagrie. De aceste variante s-a folosit Sfântul Dimitrie al Rostovului atunci când a alcătuit Viața Preacuviosului Antonie cel Mare. Evagrie recunoaște că traducerea sa nu este prea exactă – însă traducerea aceasta, fiind făcută de un monah care cunoștea din cercare viața de anahoret, nu e lipsită de valoare.
95. Cuvântul 55.
96. *Viețile Sfinților*, Viața Preacuviosului Isaachie, 14 februarie; Viața Preacuviosului Nichita, 31 ianuarie.
97. *Viețile Sfinților*, 1 septembrie.
98. Preacuviosul Macarie cel Mare. Omilia XXVI, cap. 3.
99. *Dobrotoliubie*, cap. 73, tom 2.
100. Astfel de închinare a dat diavolului, care se arătase în chipul lui Hristos, Preacuviosul Isaachie din Lavra Pecerska, și a pățimit cumplit.
101. Ultimul dintre Capetele foarte folosite ale Preacuviosului Grigorie Sinaitul, *Dobrotoliubie*, tom 1.
102. Manuscris.
103. *Viețile Sfinților*, 15 mai.
104. Cuvântul 7, cap. 7.
105. *Scara*, Cuvântul 27; Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 11. *Proloage*, 9 ianuarie, despre monahul amăgit de draci; Viața sfântului Nichita din Lavra Pecerska, 31 ianuarie.

106. Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 11; așijderea cugetă și ceilalți povățuitori ai ascetismului creștin.
107. Cu privire la orbirea duhului vorbește mult Sfântul Tihon de Zadonsk în Scrisorile sale de chilie.
108. *Dobrotoliubie*, tom 3.
109. Sfântul Isaac Sirul, începutul Cuvântului 59.
110. *Patericul Egiptean*, Apoftegmă a Preacuviosului Ioan Colov.
111. *Patericul Egiptean*.
112. Calist și Ignatie Xantopulos, Despre liniștire și rugăciune, cap. 68, *Dobrotoliubie*, tom 2.
113. *Scara*, Cuvântul 4, cap. XXXV. De aceeași părere sunt toți Sfinții Părinți.
114. Cuvântul despre trezvie, cap. 43, *Dobrotoliubie*, tom 2.
115. Cuvântul 38.
116. Răspunsul la întrebarea 59.
117. Răspunsul la întrebarea 21.
118. Cuvântul IV, cap. 13.
119. Despre simțirea duhovnicească, vezi Omilia VIII a Preacuviosului Macarie cel Mare și Cuvântul 1 al Sfântului Simeon Noul Teolog.
120. Preacuviosul Cassian Romanul, Cuvântul despre dreapta socotință, *Dobrotoliubie*, tom 4.
121. *Patericul Egiptean*.
122. Avva Dorotei, Învățătură despre aceea că nu trebuie a se încrede omul în socotința sa.

123. *Dobrotoliubie*, cap. 33, tom 3.
 124. Predoslovie la Tipic.
 125. Acest gând poate fi aflat în *Viața Preacuviosului Paisie Velicikovski*, preaieșuit povățuitor al monahilor, care s-a săvârșit la sfârșitul veacului al XVIII-lea. Viața și scrierile lui au fost editate de către Mănăstirea Optina în anul 1847.
 126. *Patericul Egiptean*, Preacuviosul Ioan Colov.
 127. *Patericul Egiptean*, Preacuviosul Antonie cel Mare.

Cuprins

Despre semne și minuni	5
Omilie în luna de-a douăzeci și nouă săptămâni după Cincizecime	7
Partea întâi	11
Partea a doua	43
Partea a treia	60
Cuvânt despre vederea trupezască și cea duhovnicească a duhurilor	71
Introducere	73
Despre vederea trupezască a duhurilor ...	81
Despre vederea duhovnicească a duhurilor	155
Încheiere	176
Note	180

Darurile văzute au fost împărțite oamenilor robiți simțurilor, ca aceștia să creadă în ființarea darurilor nevăzute și să le primească pe acestea. Semnele îi scoteau pe oameni din prăpastia neștiinței și împătimirii simțurilor, îi aduceau la credință: credința le împărtășea cunoașterea bunătăților celor veșnice și le insufla dorința de a le dobândi.

Cu ajutorul semnelor minunate, Apostolii au răspândit grabnic creștinismul în lume: semnele erau dovadă limpede și puternică pentru creștinism, atât pentru popoarele cultivate, cât și pentru popoarele cufundate în neștiință și barbarie; iar atunci când credința a fost sădită pretutindeni, a fost sădit cuvântul: atunci au fost înlăturate semnele, fiindcă își terminaseră slujirea. Ele au încetat să lucreze la scară largă și pretutindeni: le săvârșeau, arareori, numai aleșii lui Dumnezeu.

Sfântul Ignatie Briancianinov